ВІСТІ КОМБАТАНТА

4

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1997

ВІСТІ КОМБАТАНТА
Рік 1997 Торонто — Нью-Йорк — Ч. 4 (207)

ЗМІСТ

ст.

КОМЕНТАРІ

ЛЮДИ, ПОДІЇ, ОПІНІЇ

НА СЛУЖБІ НАРОДУ

НАШІ СУСІДИ — РОСІЯ

НА ВІЙСЬКОВІ ТЕМИ

ЗЛОЧИНИ КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ

СВІТОВА ЗУСТРІЧ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

(Закінчення на 128-ій сторінці)

4

1997

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РЕДАКТОР: Д-р Мирослав Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Леви Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Formér Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:
В Канаді річна передплата 30.00 дол. В США і інших країнах 30.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:

AUFC — H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія

Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Коментар

Мирослав Малецький

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЩЕ В КРИЗІ

Масмедії і звичайні громадяни на Заході і в Україні не перестали займатися питанням життєвим для України: чи і коли економіка держави переборе кризу та вийде з хаосу, в якому находиться від проголошення незалежности. Підкреслюється при цьому, що часті зміни в Кабінеті Міністрів самі тільки не причинилися і не причиняться до стабілізації ситуації. До цього неспівпрацююча більшість Верховної Ради протягає, іґнорує і не ухвалює конечних законів, які могли б уможливити і уточнити принайменше цілі, які довели б зчасом до справного функціонування державного господарства. До цього потрібно зрозуміння пануючою знаттю, що теперішній стан шкодить усім, включно з ними.

Запізнавшись ближче з різними опініями громадян України, можна завважити, що одні хочуть будувати державність, другі українську самостійну державу, інакше думаючі опонують цій концепції, а є і такі, які бажають повної інтеґрації України в "єдину неділиму" Росію. На Заході в цивілізованих державах цих останніх назвали б зрадниками і їх жорстко карали б; в Україні їм свобода.

До цього у поширюванні хаосу і дестабілізації не без того, щоб в них не брали участь секретні служби сусідів. Зміна, одначе, може прийти, як більшість зрозуміє, що до закріплення української держави треба підходити серйозно. В дискусіях на цю тему, часто можна зустрітися з твердженням жителів України, що довге поневолення народу створило людину з іншою, специфічною тільки їй ментальністю. Її треба зрозуміти і з тим помиритися. Тільки час може вплинути на її зміну. Насувається, одначе, питання, чому інші довго поневолені народи якось дають собі раду з цією ментальністю і розбудовують свої держави, чому росіяни не хочуть зрозуміти цього, що настали нові часи, які вимагають позбутися імперіяльного думання, бо імперії з минулого не повертаються і цього факту не можна завернути ані шантажем, ані терором, ані навіть бомбами. Чому наша "ментальність" майже незрушима?

Всі спірні проблеми, які назріли і назрівають годі вмістити в журнальній статті. Запримічається, одначе, що багато часу присвячується спорам про це, яка повинна бути і яка буде майбутня структура економіки України — вільноринкова чи керована централько.

На ці теми записано кілометри паперу, тому тепер повернемося до них коротко.

Французька революція кінця XVIII століття створила пригожу атмосферу, в якій через наступних 200 років поставали, розвивалися та розпливалися в ніщо теорії та доктрини з різними рецептами, як побудувати суспільний лад, в якому людям жилося б краще, як задовільно. Проминаюче, а властиво майже вже минуле XX століття бачило ріст і упадок ідеологій, з яких деякі виводили свої коріння з XIX століття. Клясичним прикладом стали ідеології соціялізму (комунізму) та німецького расизму, який прибрав собі назву націонал-соціялізму, отже, таки соціялізму, а не фашизму, як його повоєнніі, т. зв. науковці з політичних причин вперто називають. Вони в практиці до себе подібні — вони тоталітарні, а добившись до влади, методи дії однакові — терор, в'язниці, концентраційні табори, масові морди цивільного населення, визнаючи повними людьми расових і послушних німців, а в Совєтському Союзі — росіян, за яких Сталін навіть підносив чарку. З сучасної точки бачення ці ідеології були утопіями-ілюзіями, ніколи не вдалося їм в практиці зреалізувати голошеного. Вони вже відійшли в неславне минуле, залишаючи по собі, неначе на показ і погану пригадку, епігонів з виполосканими мозками.

Роки кінця нашого століття (80-90-ті) відродили і оживили ідею суверенности і самостійности національно окреслених держав. При цьому завважити треба, що в сьогоднішньому світі масової мандрівки людей, не можна створити однонаціональної держави. Меншини в державах є і будуть, але від них вимагатиметься лояльности і придержування законів місця поселення.

На жаль, в Україні відношення деяких меншин, а зокрема росіян до українського народу не стало стабільним, деяким з них, які не позбулися колонізаторської ментальности, здається, що рядити державою — це їх справа. Спонсоровані загpаничними покровителями, стають попросту зухвалими ароґантами. Наші безбатченки і яничари, що визнають філософію "какая разніца", їм сильно помагають.

Проголосивши свою незалежність, Україна опинилася в назавидній позиції із спадщиною по Совєтському Союзі. Чорнозем частинно знищений експериментами неуків або людей злої волі, населення у великій частині зрусифіковане, державні каси вичищені з останньої копійки, індустрія розбита і не спроможна продукувати, колгоспи ледве клигають, а все це під зарядом цього самого успадкованого апарату, тільки зверха легко перефарбованого, в більшості якого перша і, мабуть, одинока ціль — забезпечити себе і родину

матеріяльно, не перебираючи в середниках, включно з нелегальними.

Правдивий соціялізм — це теорія, що обґрунтовує потреби економічної системи, опертої на спільну власність із центральним плянуванням. Таку систему, вони хотіли б завести в Україні. Є ще вправді деякі режими, що називають себе соціялістичними, але вони, практично, що мають спільного з соціялізмом, то тільки назву. В бувшому Совєтському Союзі він став вивіскою для найбільш жорстокого і безоглядного тоталітаризму. Соціялізм, як система політичної економіки, провалився там, де її хотіли в чистій формі перевести в життя. Система ця показалася політично репресивна, культурно закостеніла, а економічно катастрофальна. Можна тільки дивуватися, що ще є такі в Україні і взагалі в світі, що в цю систему вірять, маючи незбиті і переконуючі докази тих, що її випробовували. Ця ідеологія віджила і належить до історії.

Знавці стверджують, що сьогодні керувати державою та її складними економічними процесами не кожний потрапить, як і не кожний зрозуміє таке чи інше розпорядження та взагалі цілу діяльність уряду. Цей факт дає можливість несовісним політикам, щоб собі запевнити піддержку необзнайомлених, послуговуватися демагогією. Це просто — треба вивчити декілька фраз про свою працю для добра "трудящих", про їх соціяльне забезпечення і ними оперувати в різних відмінках. Переважно це пусті фрази і за недодержання виборчих обіцянок все можна звинуватити свойого політичного противника.

Ліві круги в Україні перестерігають населення перед чужими інвестиційними капіталами, бо, мовляв, попадемо в їх господарську залежність, а то і неволю. Багато з наших земляків з України побували останніми часами за кордоном. Бачили самі і хай другим розказують, в якій "неволі" тут люди живуть, та хай порівняють цю "неволю" із своєю "свободою" сталінських і брежневських часів.

Капіталізмом звичайно називають суспільний лад, в якому засоби продукції, великі лани землі, розподіл доходу находяться в руках приватних людей. Маркс і його послідовники критикували цю систему, бо, мовляв, вона працює для капіталістів, які використовують працю робітників, бо платять їм заробіток, з якого він ледве може прожити. Правда — в початках індустріяльної революції в XIX столітті незавидною була доля робітника. Але часи міняються. Здається, що вже науковці доказали, що обставини і умовини життя з новими осягами науки і поширення цивілізації міняються з кожним поколінням. Міняються з тим також форми і методи праці капіталізму.

Капіталізм сьоогоднішнього дня, умовно можна назвати, став соціяльним капіталізмом. З капіталізмом є тісно пов'язане поняття вільноринкового господарства. Саме це поняття не означає на практиці абсолютно вільного ринку. Сучасні держави на Заході, хоч і називають їх капіталістичними, капіталістичними не є в розумінні Маркса і цілої плеяди його послідовників. Економіка модерної держави не може обійтися без — хай малої — але все таки державної інгеренції. Не може обійтися без державного реґулювання можливостей, зокрема, коли йде мова про загал і цілість народів та їхню соціяльну структуру.

На кінець цитата з писань визначного австрійського економіста Ф. Гаєка:

Вільний ринок і клясичні індивідуальні свободи є фактично і логічно нерозлучні. Тому переконання демократів-соціялістів, що економічні процеси можна плянувати без втрати особистої свободи, видаються неконсеквентними, утопійними і тим самим небезпечними. В кінцевій фазі вони ведуть до невільництва.

...Центральне плянування доведе до хаосу і бідности, і тим самим довершиться велика драма нашого століття — упадок соціялізму.

Якою дорогою йде Україна, покаже майбутнє. Якщо мова про думку цього автора, то вона, мабуть, вибере дорогу до соціяльного капіталізму.

Торонто, 20 серпня 1997 р.

ВИЯСНЕННЯ РЕДАКЦІЇ

Ми отримали завваги, що, друкуючи у ч. 3, 1997 р. репортаж п. н. "Харківські ветерани не у 'відставці'", під загальною назвою "Ветерани в Україні", дехто міг би це сприйняти як проімперську пропаганду. Ми помістили цю й інші статті, щоб читачам журналу й ветеранським організаціям подати приклади деяких проімперського напряму ветеранських організацій, які виховують молодь на ідолах СРСР сьогодні... в незалежній Українській державі, без жодної інтервенції урядових чи освітніх чинників.

Для ясности ми надрукували у тому ж числі коментар редакції товстим друком (див. ст. 53).

Редакція

Богдан Гаврилишин

ЗЛОВІСНИЙ ТРИКУТНИК, АБО ПРО ІДЕЮ СЛОВ'ЯНСЬКОГО СОЮЗУ

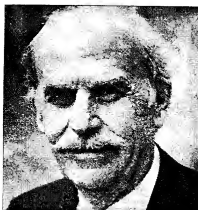

Богдан Гаврилишин народився і виріс на Україні, вищу освіту здобув у Канаді, дістав докторат з економіки від Женевського університету. Був директором Міжнародного Інституту Менеджменту (МІМ-Женева) протягом 20 років. У 1980 році опублікував доповідь Римського клюбу, яка вийшла на восьми мовах, крім того двічі українською під назвою "Дороговкази в майбутнє", в якій передбачав розпад Радянського Союзу. Від 1989 року активно працює в Україні як голова Міжнародного Інституту Менеджменту, Консультативно-дорадчої Ради, Міжнародного Фонду "Відродження", Міжнародного Центру Перспективних досліджень.

Ідею створення Слов'янського союзу, який би складався з трьох "братніх народів": білорусів, росіян та українців, — підтримують і пропагують своїми виступами президент Білорусії Олександер Лукашенко та найбільш ймовірні кандидати в наступники президента Росії Бориса Єльцина. Як це не дивно, але в Україні серед політичних діячів небагато хто сумує за "старими добрими часами", проте ця ідея об'єднання видається привабливою багатьом верствам населення в усіх трьох країнах, а особливо в Росії, бо інакше б вона не знаходила такого широкого відгуку і російські політики різних спрямувань не намагалися б її пропаґуванням підвищити свою популярність. У чому ж вбачають прихильники слов'янського союзу його привабливість?

АРҐУМЕНТИ "ЗА": БІЛОРУСЬ

На користь об'єднання висувають різні міркування, що йдуть від економічних та військових аж до суто політичних. Для Білорусі найважливішим виглядає можливість прямого доступу до джерел дешевої енергії та великого ринку збуту застарілих товарів, що виробляє її промисловість через брак коштів для нового обладнання та технологій. По-друге, деякі вважають, що Білорусі, яка віддала свою ядерну зброю Росії і не мала сама по собі можливости бути сильною, було б вигідно стати частиною великої військово потужної держави. Нарешті, деякі вважають, що завдяки турботі "старшого брата" впродовж століть національна самосвідомість у Білорусі зовсім занепала. Рідною мовою розмовляє тільки незначна меншість білорусів, тому культурне і мовне зближення пов'язує Білорусь з Росією досить міцно.

АРҐУМЕНТИ "ЗА": РОСІЯ

Росія, котра найбільше аґітує за об'єднання, яке мало б дати їй і найбільший зиск, підтримує ідею союзу з цілої низки причин та мотивів, а ще через деякі не до кінця усвідомлені нею почування. Привабливість з економічної точки зору — це можливість Росії контролювати великі ринкові обшири і важливі джерела постачання сировини, сільськогосподарчих товарів та напівфабрикатів, установлюючи ціни як найбільший продуцент та найбільший споживач. У такому союзі Росія мала б повний контроль над нафтопроводами та газопроводами, які зараз проходять до Західної Европи в основному через Україну. Експорт енерґоносіїв становить найбільше джерело прибутку для Росії і не дуже зручно платити за проходження тих енерґоносіїв через територію іншої держави. Росію, мабуть, турбує можливість перекриття кимось подачі енерґії чи диверсії в трубопроводах, хоча про це відкрито й не говориться.

З військової точки зору Росія дивиться на союз як противагу поширення НАТО на схід і сподівається через створення союзу відновити, бодай частинно, свій статус військової супердержави. Одначе для росіян цей трикутник виглядає найбільш привабливим на політичному і навіть на психологічному рівнях. Відтворення первинної слов'янської трійці стало б частковим втіленням давньої ідеї про панславістичну єдність під егідою Росії, створило б гарні умови для зодоволення патріотичних почувань росіян і не тільки закріпило б вищий статус за росіянами, що живуть в Україні, а було б ґарантією такої вищости. Можливо, що багато росіян відчувають, що таке об'єднання допомогло б їм відновити втрачену індивідуальність та колективну самопошану після приниження,

якого вони зазнали через розпад СРСР та воєнні поразки в Афганістані, Чечні.

АРҐУМЕНТИ "ЗА": УКРАЇНА

Для багатьох в Україні можливість одержувати дешеві енергоносії і вільний доступ до великого ринку збуту виглядає дуже спокусливо. Мабуть, привабливість союзу для частини російськомовного населення в Україні є і в тому, що російська мова стала б державною, замість української. Є й частина населення, яка так звикла служити великій імперії, що почувалася б краще, як би владу знову перебрав старий хазяїн.

ДЕЯКІ УРОКИ ІСТОРІЇ

Якщо об'єднання має стільки спокусливих переваг, чому ж йому чинять такий упертий спротив в Україні, чому тверезомислячі білоруси і росіяни не поспішають кинутися в "братні обійми" один одного?

Тому, що історія все ж таки нас усіх навчає. А вона, насамперед, показує оманливість переконання, що чим більша країна за площею і населенням, тим вона заможніша. Це поняття, що лежить в основі ідеї союзу, є, бодай частково, помилковим. Звичайно, бути великою країною виграшно з деяких технологічних та економічних міркувань. Велика країна має великий ринок збуту, може дозволити собі більші витрати на наукові дослідження, вона зменшує собівартість товарів, випускаючи їх більшими серіями. В противагу до цього, одначе, стоїть той факт, доказаний досвідом багатьох країн, що складність великої політичної держави-структури помножує витрати на управління нею, на утримання великих комплексних вседержавних керівних структур.

Протягом останнього століття виявилось, що малі держави були більш економічно ефективними, забезпечували своїм громадянам політичні свободи і належний рівень соціяльної справедливости. Тут можна згадати такі країни, як Бельгія, Голляндія, країни Скандинавії та Швайцарія. Деякі великі держави, як Німеччина, Японія, є теж економічно ефективними, але завдяки тому, що вони культурно і мовно однорідні, що полегшує управління такими державами. Куди важче управляти країнами, які є культурно різноманітні та в яких є географічно великі простори. США в даному випадку є певним винятком. У них теж великі простори і певна культурна різноманітність. Певною компенсацією тих факторів було дотепер, одначе, те, що еміґранти, які приїжджали до цієї країни, хотіли залишати своє минуле поза собою і ставати справжніми американ-

цями. Це творило певну національну єдність і донедавна дещо спрощувало проблеми управління цією державою.

У нашу добу, в противагу до попередніх століть, ефективність країни не залежить від її розмірів, родючости земель, природних багатств, а радше від сильної мотивації цілого населення до праці або відповідного наставлення працювати ефективно і від високого рівня капіталовкладень, щоб дати кожному робітникові відповідні інструменти для ефективної праці. Радянський Союз розпався з багатьох причин (як пояснено це в книжці автора "Дорогавкази в майбутнє"), одначе ключову ролю у розвалі Радянскього Союзу зіграли його географічне розпросторення, культурна, етична й мовна неоднорідність.

НЕВИГОДИ СОЮЗУ: БІЛОРУСЬ

Отже, давайте ще раз вивчимо відчувані переваги та реальні невигоди пропонованого союзу. Чи можуть білоруси справді розраховувати на те, що Росія з великодушною прихильністю постачатиме їм дешеві енерґоресурси, купуючи водночас їхні другосортні товари? Це не дуже йомовірно, якщо зважати на те, що на російські енергоносії існує неабиякий попит за міжнародними цінами і що за гроші, зароблені на їх продажу, Росія може придбати де завгодно у світі товари широкого вжитку та промислові вироби найвищої якости. Також білоруси небагато дістануть від відчуття себе часткою більшої військової потуги, оскільки вони жодним чином не впливатимуть на її воєнну політику чи доктрину.

Політичні невигоди такого союзу досить очевидні. Через загравання О. Лукашенка з Москвою, Захід уже більш-менш вважає Білорусь за втрачену справу. Це фактично означає, що двері до Европи для Білорусі все щільніше зачиняються і що так потрібні країні міжнародна допомога та іноземні інвестиції вже не припливають. Нарешті, треба пам'ятати, що для значної частини населення Білорусі повна асиміляція з Росією і перетворення на народ без минулого, без свого місця в сучасності і без своєї гордости виглядає вельми гнітючою перспективою.

НЕВИГОДИ СОЮЗУ: РОСІЯ

Що ж до Росії, яка потенційно має найбільший виграш від союзу? Як то не дивно, але з точки зору економіки він принесе їй самі втрати. Росія вже має величезну територію і є найбагатшою у світі на природні родовища: газу, нафти, золота, рідкісних металів, коштовного каміння, деревини тощо. Білорусь і Україна додали б до цього небагато. Їх приєднання також потребувало б великої час-

тини зусиль керівництва, яких Росія потребує на те, щоби уберегти федерацію від розпаду та використовувати свої природні та наукові ресурси для добробуту її населення. Витрачати цю енергію на підпорядкування на управління Білорусі, а ще й України, котра найменш воліє бути засватаною до союзу, — замість того, щоби дбати про модернізацію власних технологій, економіки та політичного управління, було б повним прорахуванням.

Як військова потуга Росія аж ніяк не зміцніє, бо вона вже перебрала всю ядерну зброю, котра належала Білорусі та Україні. Об'єднання збройних сил трьох країн лише збільшило б витрати на утримання війська і зменшило б його боєздатність. Військо стало б строкатішим, отже, ним було б важче командувати. Для приєднання України може знадобитися ще одне воєнне втручання — з серії тих, у яких Росія останнім часом не мала жодного успіху.

Росія зараз стикається з карколомними внутрішніми проблемами, намагаючись самовизначитися як нація, реформувати свою економіку, запровадити у російському суспільстві дійсно демократичну систему. Відвернення уваги на сусідні держави аж ніяк не розв'яже ці проблеми. На відміну від колишніх імперій, Росія не постала первісно як національна держава. Вона розбудувала одночасно імперію і власну державу в ній. Росія мусить, як це зробили інші імперії, зосередити свої зусилля на власній російській території, опираючись при цьому спокусі тоталітаризму, якого вимагало б реконструювання імперії. Росія переживає також стан помітної ізоляції. Це єдина "евразійська" країна, яку не вельми прихильно сприймають як в Европі, так і в Азії. Перебудувавшись навіть у міні-імперію, вона як така нікому не стане ближчою. Навпаки, стіна довкола Росії вивищуватиметься, доки внаслідок чергового відокремлення і зменшення її території вона не задовольниться статусом національної держави і не візьметься приводити до ладу власну економічну і політичну систему. Тільки тоді Росія зможе увійти до багатонаціональних політичних структур як рівноцінний партнер і стати частиною світового суспільства.

ЗРОЗУМІТИ УКРАЇНУ

"Здобутки" поглинення України царською Росією у минулому: запровадження кріпацтва, втрата слави культурного і релігійного центру, знищення української еліти і заборона української мови, — навчили Україну тримати гарбуза для охочих сватати її до нового "возз'єднання". Не краще Україні жилося й з приходом комісарів, на чиїй совісті:

ліквідація кляси заможного селянства шляхом колективізації

та штучного голоду, від якого померло щонайменше сім мільйонів людей;

— постійне нищення української і політичної еліти;

— заподіяні Україні величезні втрати в Другій світовій війні;

— численні навали русифікації (остання хвиля в 70-х та 80-х роках);

— позбавлення українців політичних свобід;

— деформація структури народного господарства;

— перероблення людей на виконавців розпоряджень Москви;

— надзвичайна мілітаризація економіки;

— зле управління політикою, економікою, технологіями та екологією, лише одним прикладом чого є Чорнобиль.

Були, одначе, і певні досягнення під час радянського режиму, які саме й живлять ностальгію за союзом:

— високий загальним рівень освіти;

— було проведено індустріялізацію, хоча б і дику;

— непогане медичне обслуговування для всіх;

— ґарантії від безробіття для політично благонадійних.

Після розпаду Радянського Союзу, Україна залишилася із застарілою економікою, пристосованою, як і наука, в основному до воєнних потреб, не успадкувавши жодної частки спільних активів і, що найгірше, не маючи своєї кляси управлінців, котрі б належно зналися на своїй справі.

Що може дати сьогодні Україні "об'єднання" з Росією? Дешеву електроенерґію? Чи купуватиме Росія дорогий цукор з цукрового буряка від України, коли може купувати дешевший з цукрової тростина?

При своїх великих природних багатствах Росія не надто страждає від невмілого управління і не змушена дбати про конкурентно здатність її виробництва. Попри неабиякий науковий потенціял, вона може дозволити собі і далі послуговуватися відсталими технологіями.

Україна ж перебуває в становищі, більш близькому до становища Японії чи Південної Кореї. Вона повинна відчувати на собі строгу вимогливість світових ринків, щоби підняти якість та знизити собівартість своїх виробів. Вона має достатньо працівників з доброю технічною освітою, які працюють за невисоку платню, щоби підтягнутися до світових стандартів, але тільки за умови стороннього примусу. Україні потрібна більш внутрішньо інтеґрована економіка, щоби розширити асортимент своїх товарів та послуг, водночас вона має інтеґруватися з країнами, що є носіями передових технологій. Союз з Росією послабив би дисциплинуючий тиск на Україну і

прирік би її залишатися неконкурентноспроможною та технологічно відсталою країною.

В аспекті військовому це принесе більш загроз, аніж принад. Одним з безперечних досягнень України як незалежної держави було мирне співіснування різних етнічних груп поряд з потенціялом на відродження культури та мови української частини її населення. Цей процес зупинився б та занепав. Україні небагато чекати від участи в союзі, який має небезпеку повторення конфліктів навзір війни в Чечні. Словом, цей третій союз з великим братом відкинув би Україну назад щонайменше на сто років.

ЯКЕ ОБ'ЄДНАННЯ?

Звідки тоді весь цей тиск, чому так легко в Росії стати популярним, награваючи цю нео-імперіялістичну музику? Якоюсь мірою це можна зрозуміти. Демагоги грають на розчаруванні мас росіян, спричиненому втратою авторитету великої держави, низкою воєнних поразок, пограбуванням країни, що його чинить невелика кліка.

Але невже Росія хоче карати себе і далі? Радянська імперія, в якій панувала Росія, якщо не зважати на міт про "старшого брата", навряд чи була благом для більшости росіян. Хіба не краще для трьох країн спочатку надійно самовизначитися національно, повернути повагу до самих себе, а вже тільки потім, як це роблять країни Західної Европи, йти до справжнього спільного ринку, погодження економічної політики держав, потім думати про поступовий перехід до крупнішого політичного об'єднання, знаючи, що їхні самобутні культури, мови, традиції матимуть гідне продовження, а не будуть нищитися?

Европейський Союз почали творити тільки тоді, коли сусіди зовсім перестали боятися Німеччини. Процес його створення забере десятки років. Основоположними засадами Европейського Союзу є рівність між країнами-партнерами та допоміжність у прийнятті політичних рішень, а те, що може бути вирішено на нижчому рівні, не повинно подаватися до рішення на вищий рівень. Тільки таку модель співіснування можна прийняти в майбутньому, щоб багатообіцяючий слов'янський трикутник не обернувся лихом.

Женева, березень 1997 року.
("Культура і життя")

Появилася монументальна праця англійською мовою
GALICIA DIVISION, by Major O. Logusz
Див. оголошення в цьому числі на ст. 112.

Василь Федорович

ЗМАГ ЗА УКРАЇНУ

В 1994 р. Збігнєв Бжезінський[1] писав, що Росія без України перестала бути імперією, але може стати нею знову, якщо їй вдасться якось приєднати або просто загарбати Україну. Тому — на його думку — Захід, а особливо ЗСА, повинні поважною фінансовою допомогою уможливити Україні перевести економічні реформи. Одночасно Захід повинен ґарантувати Україні її незалежність, непорушність кордонів і цілісність території[2].

Політика ЗСА супроти України ніколи не була й досі не є чітко окреслена. Задивлена на потугу СРСР, а після його розвалу — на сучасну нібито демократичну Росію, Америка немов не добачує України і її ролі в побудові стабільности й політичної рівноваги на Сході Европи. Але все-таки наявність ядерної зброї на території України приневолила Америку звернути пильнішу увагу на цю нову велику державу. В зв'язку з тим безчисленні місії й урядові делеґації західніх держав почали відвідувати частіше Київ нібито для нав'язання ближчих контактів у справах економічних, наукових чи військових, а на ділі вони при кожній нагоді, в більш чи менш делікатній формі, вимагали від України передати Росії для знищення свою ядерну зброю. Вкінці український уряд, обміркувавши всі можливості, тобто сподівані користі, зглядно шкоди, погодився на це і в січні 1994 р. підписано в Москві тристоронній (Україна, Росія і ЗСА) акт про передачу зброї. Це був тріюмф американської політики, а в першу чергу президента Клінтона.

На запрошення Клінтона, през. Кравчук прибув з офіційною візитою до Вашинґтону, де його вітали з належними почестями. Тоді теж підписано ряд договорів про співпрацю між Україною і ЗСА, а на прийнятті, влаштованому для українських гостей, Клінтон говорив дуже прихильно про Україну і її досягнення, а при кінці з захопленням назвав рік 1994 — "Роком України".

Якщо навіть през. Клінтон щиро без "дипломатії" захоплювався Україною і її успіхами, то це ще не віддзеркалювало загального становища американського уряду, головно Державного Департаменту й Конґресу, де й досі переважають проросійські тенденції. Головною метою американської політики на Сході Европи було й далі є мирне співжиття з Росією, а Україна є тільки тактичним маневром або незначним епізодом у тій великій грі. Зрештою, Клінтон виразно настоює на тому, щоб Україна й Росія полагодили свої сусідські спори й жили мирно.

Погляд Америки на европейську безпеку, НАТО й Україну накреслив Клінтон у своєму інтерв'ю для редактора московського англомовного журналу "International Affairs", з лютого 1997 р. Згідно з його твердженням, Америка вважає Росію ключовим чинником і головним партнером при побудові стабільности в Европі. Перед Росією відкрита дорога до европейської інтеґрації. Правда, між Америкою і Росією є різниці поглядів на правний статус СНД. Для Америки — як це вже раніше підкреслив през. України Кравчук — СНД є тимчасовою розв'язкою проблем, що постали після розвалу СРСР, натомість для Росії — це в першу чергу політичний, економічний і мілітарний механізм для забезпечення її домінантної ролі на території кол. СРСР. Тому Росія домагається, щоб ООН і Конференція Безпеки і Контролі Европи визнали СНД як окрему міжнародню організацію. Для Америки намагання Росії інтеґрувати держави СНД під еґідою Москви є виявом її імперських амбіцій. Америка, а зокрема Клінтон, є оборонцем незалежности й територіяльної цілісности нових держав, але при тому не противиться їхній інтеґрації, якщо вона є добровільна і базується на принципі рівности. Розвиток держав СНД скріпить стабільність в тому післярадянському районі, а це буде корисне для співпраці Америки з Росією, як це вже показали переговори між Америкою, Росією і Україною в справі ядерної зброї в січні 1994 р.[3]

Америка переконана, що між Україною і Росією не дійде до збройного зудару, бо формально Росія не має ніяких територіяльних претенсій до України, а, крім того, вона заслаба мілітарно, щоб починати війну з Україною. Доказом її слабости є Чечняю, де Росія зазнала невдачі й мусіла "капітулювати". Зрештою, Америка фактично не мішалася до чеченської справи, бо вважала її внутрішньоросійською проблемою, якщо виявляла якесь невдоволення, то тільки з гуманітарних причин, за нарушення людських прав.

Росія свідома того, що Україна — це не Чечня, а окрема суверенна держава, визнана світовою спільнотою, так, що конфлікт з нею викличе міжнародню реакцію й Америка може виступити в обороні України. Але ця можливість далека, майже нереальна, бо Америка вірить, що демократичні реформи в Росії причиняться до мирної розв'язки евентуального збройного конфлікту й доведуть до її співпраці з Україною й Америкою.[4]

В такій невизначеній ситуації Україна, не зважаючи на тимчасові економічні негаразди внутрі, здобуває собі на міжнародному форумі щораз більший респект. Це без сумніву заслуга уряду, в першу чергу през. Кучми і досвідченого міністра закордонних справ Удовенка. Завдяки їхній активності Україна, продовжуючи політику

попереднього президента Кравчука, встановила близькі взаємини зі своїми безпосередніми сусідами (Польща, Чехія, Словаччина, Мадярщина, Молдова, Румунія, Балтійські держави, Грузія, Азербайджан, Вірменія), а в останньому часі наладнала — бодай тимчасово — взаємини з Росією, з якою заключила договір приязні і співпраці; цим договором полагоджено теж справу Криму, Севастополя і Чорноморської фльоти.

През. Кучма враз із своїми дорадниками і спеціялістами відбуває офіційні візити до багатьох держав світу, нав'язує з ними ближчі дипломатичні взаємини та заключує важливі для України договори політичного й економічного характеру. Представники українського уряду беруть активну участь у засіданнях і нарадах ООН (мін. Удовенко намічений на пост голови 52-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН в вересні 1997 р.; теж успіх української дипломатії). Крім того, українські представники активні в Европейській Спільноті, в нарадах НАТО для Партнерства заради миру та в інших европейських структурах. Проте, здається, епохальним досягненням української дипломатії було підписання 9 липня 1997 р. в Мадриді хартії-договору між Україною і НАТО (подібно, як договір Росія — НАТО) в справі европейської безпеки та відвернення конфліктів у східній Европі. Члени НАТО зобов'язалися надалі попирати суверенітет і незалежність України, її територіяльну цілісність і непорушність кордонів як основний фактор стабільности й безпеки в центральній і східній Европі. Кучма після підписання хартії заявив, що цей договір не є фінальним, тільки перехідним етапом у розвитку взаємин між Україною і НАТО, він зміцнює зв'язки України з Заходом, утверджує її присутність в Европі. Генеральний секретар НАТО Соляна привітав Україну й зазначив, що тепер починається для неї нова ера взаємин з Европою. През. Клінтон теж висловив вдоволення з приводу підписання договору і приобіцяв, що Вашинґтон вжиє свого впливу, щоб забезпечити Україні фінансову підтримку для проведення впродовж року економічних реформ.

Українські торговельні, наукові, військові делеґації нав'язують контакти з відповідними секторами інших держав, в першу чергу ЗСА, де обмінюються досвідом у відповідних ділянках. В Канаді і ЗСА українські вояки і старшини перебувають на стажуванні, зглядно на спеціяльному вишколі, щоб зазнайомитися з західньою військовою тактикою та показати свої військові вмілості. Треба признати, що американські військові кола з признанням висловлюються про українських вояків за їхні досягнення і знання військової штуки. Незалежно від того, до Америки й Канади вже від довшого часу приїжджають українські студенти для поглиблення своїх

студій в окремих ділянках, щоб після повороту додому застосувати нові здобутки в Україні. Крім того, до Канади приїжджають щороку молоді випускники українських університетів, часто з дипломами політичних наук, на стажування в Оттавському парляменті. Тут вони знайомляться практично з демократичною формою правління і здобувають новий досвід, щоб прищепити його в Україні.

Знову ж до Києва приїжджають закордонні політики, науковці, представники бізнесу та інші фахівці і тут стараються полагодити свої найрізноманітніші справи, наприклад: відкриття в Києві Інформаційного і Документаційного Центру НАТО, встановлення сучасної телекомунікаційної системи, будова нових модерних готелів, торговельних підприємств тощо.

Міністер оборони США Вільям Коген (справа) проводить огляд війська з Міністром оборони України ген. Олександром Кузьмуком.

На яворівському полігоні біля Львова від кількох років проводяться спільні маневри українських частин з військовими відділами сусідніх держав. Цього року такі вправи відбулися в рамах програми НАТО "Партнерство заради миру" в днях від 1 до 11 липня в присутності міністра оборони України — Кузьмука і міністра оборони ЗСА — Когена. У вправах брали участь війська України, ЗСА, Греції, Молдови, Грузії, Чехії, Словаччини, Румунії і Македонії — разом 1200 вояків. Мін. Коген заявив, що участь України у спільних вій-

ськових вправах є дуже важливою для кооперації з НАТО, бо Україна є ключем до стабільности в Европі.

Крім того, на кінець липня запляновано американсько-українські маневри в околицях Ужгороду, в вересні мають відбутися спонсоровані НАТО-м морські вправи в Криму, а в вересні британсько-польсько-українські парашутні вправи в районі Миколаєва. (До речі, проти вересневих маневрів на Чорному морі сильно протестує Росія.)

Тимчасом українське питання не сходить зі сторінок світової, головно англомовної, преси. На її шпальтах висловлюють свої думки політики, науковці, військовики, журналісти. Коментуючи підписаний в Києві 31 травня 1997 р. договір приязні і співпраці між Росією і Україною, лондонський "Економіст"[5] в числі з 7-13 червня 1997 р. підкреслює, що цей договір підписано після 5-річних переговорів і зволікань.

Основні точки договору:

Росія визнає незалежність України, її територіяльну цілісність і непорушність кордонів.

Крим враз із Севастополем є складовою частиною України.

Севастопільський порт Україна винаймає Росії на протяг 20 років для стаціонування Чорноморської (російської) фльоти.

Автор має надію, що після 20 років Росія не буде мати претенсій до Севастополя, бо продовж того часу вона збудує інші пристані для своєї фльоти на східньому побережжі Чорного моря в районі Новоросійська.

Для Єльцина підписання договору з Україною було частиною його дипломатичної офензиви, що почалася з моментом домовлення Росії з НАТО 27 травня 1997 р. Тоді Єльцин погодився на те, що НАТО прийме до свого членства групу середньоевропейських держав (Польща, Чехія і Мадярщина), а в заміну за те дістав ґарантію безпеки і консультативні права в НАТО (без вета!). Проте Росія далі дивиться на сусідні з нею держави (кол. республіки СРСР — Балтійські держави, Білорусь, Україна) як своїх сателітів і вважає їх частиною своєї історичної сфери впливів і тому не хоче, щоб вони стали членами НАТО. Однак НАТО переконане, що Росія не може перешкодити Балтійським державам приступити до НАТО. Білорусь тут не входить в рахубу, бо вона вже фактично об'єдналася з Росією. Залишається тільки Україна, яка тяготить до Заходу, а не до Росії. Новий дооговір з Україною мав би показати, що обі держави (Росія і Україна) будуть щасливі зі собою й нема небезпеки, що Україна "пропаде". Ясно, що Україна або бодай велика частина її населення має підставу вітати таку поставу Росії (якщо вона щира),

бо вона є її великим торговельним партнером; крім того, зречення Росії претенсій до Криму й Севастополя допоможе зредукувати сепаратистичні тенденції російського населення в Україні.

Однак цей договір містить деякі постанови, що можуть комплікувати справу України, якщо в Росії наступлять політичні зміни. Згідно з текстом договору, що його опублікувала російська агенція Ітар-Стар, ані Україна ані Росія не можуть заключувати з іншими державами договорів, скерованих проти договірних сторін (тобто Росії й України), а також жодна сторона не сміє дозволити вживати свою територію зі шкодою для другої. Ту постанову Росія може інтерпретувати так, що Україні заборонено приступати до НАТО або навіть бути господарем військових вправ, спонсорованих НАТО-м. Однак Ст. 6 договору не означає, що Україна виключена від членства в НАТО.

Цікаві є спостереження і висновки Ш. В. Ґарнета в його творі "Ключовий камінь арки"[6]. Україна — на його думку — є стратегічно найважливішою державою на Сході Европи з уваги на її величину, географічне положення і стабілізаційний потенціял. Україна може бути ключовим каменем нової арки безпеки на просторі від Балтійського до Чорного моря. Незалежна і стабільна Україна є вирішальним чинником для суверенности і стабільности держав східньої і центральної Европи.

Щодо НАТО, то — на думку автора — Україна стане його членом, але ЗСА і другі західні держави мусять їй допомогти, щоб в наступному десятиріччі Київ став головним стабілізатором серед держав СНД (кол. СРСР) і окреслив своє відношення до НАТО так, щоб не комплікувати без того трудних відносин з Росією.

Всупереч побоюванням Заходу про "погубний націоналізм", Україна, не зважаючи на великі політичні й економічні переміни, та встановлення конструктивних взаємин з сусідами, зуміла розвинути демократичний націоналізм. Те досягнення є щоправда крихке, воно може розлетітися, але воно дуже важливе, бо живучість таких держав, як Україна, причиниться до вирішення, чи Европа 21-го століття буде така кривава як у 20-му ст.

Хоч Україна така важлива, то — як вказує Ґарнет — політика ЗСА і західніх держав супроти України була досі повна непорозумінь і занедбань, за винятком хіба вирішення питання про ядерну зброю. Від 1995 р. взаємини між Києвом і Вашинґтоном поправилися, але все-таки становище Америки в Києві є радше тимчасовою тактикою ніж тривалою стратегією. Щоб це змінити, ЗСА та інші держави Заходу мусять допомогти Україні сповнити свої стабілізаційні функції вже тепер через попертя її інтеграції в Зах. Европу.

Значення України для безпечної і стабільної Европи було досі іґнороване Заходом, але тепер є ясно, що Україна є завелика, щоб її поминути при обговоренні побудови стабільної Европи. Захід не може дозволити собі, щоб Україна залишалася "невідкритою" країною.

Україна ще не закінчила будови стабільної держави з уваги на етнічні, реґіональні й економічні різниці. Українська політика безпеки звернена головно на закріплення незалежности і створення таких внутрішніх умов, які могли б ту незалежність попирати і скріплювати. Не зважаючи на великі зусилля, Україна від 1991 р. далі бореться з нестабільністю, браком економічних реформ, внутрішніми поділами, слабкістю політичних інституцій. Захід часто перебільшував ті недомагання, думаючи, що Україна не втримається. Насправді в Україні є джерела стабільности, яких політики чомусь недоцінюють, а вони сильніші, ніж дезінтеґрація. Завданням уряду є відвернути економічний провал і зовнішній тиск.

Все-таки Україна йде поволі, але певним кроком до закріплення своєї державности. На жаль, ще багато ворогів внутрі, що саботують діяльність уряду й безсоромно та безкарно пропаґують поворот до "єдиної неділимої" в якійнебудь формі.

Якщо Україна позбудеться тих внутрішніх яничарів, стане сильною державою в Европі.

Примітки:

1. Американський політолог польського роду і великий прихильник України.
2. *Foreign Affairs,* March-April 1994.
3. *International Affairs,* Moscow, Feb. 1997.
4. *Foreign Affairs,* May-June 1997.
5. *Economist,* 7-13 June, 1997.
6. S.W. Garnet. *Keystone in the arch: Ukraine in the emerging environment of Central and Eastern Europe,* Washington, 1997.

Микола Рябчук

ПЛЯН ҐЕДРОЙЦЯ ДЛЯ СХІДНОЇ ЕВРОПИ

Польський журнал "Культура", заснований 50 років тому в еміґрації Єжи Ґедройцем, поклав початок рішучим змінам у польсько-українських взаєминах.

Виступаючи нещодавно в Києві на симпозіюмі "Інтелектуали, культура, політика: досвід Польщі та України", присвяченому 50-літтю паризького журналу "Культура", директор Гарвардського українознавчого інституту Роман Шпорлюк досить патетично порівняв східноевропейський проєкт, запропонований цим часописом, з американським пляном Маршала для Західної Европи, — п'ятдесятиліття якого теж, до речі, виповнилося цього року. Він назвав цей проєкт "пляном Ґедройця", метафорично протиставляючи "плянові Сталіна", спрямованому на совєтизацію й комунізацію східноевропейських країн, їхнє колоніяльне підпорядкування Москві й водночас ізолювання від прямих контактів одна з одною.

Треба сказати, однак, що в момент заснування "Культури" в Італії (перенесеної згодом до Франції), такого пляну не існувало. Сам Ґедройць, який у 30-ті роки розробляв проблематику нормалізації взаємин із тогочасними меншинами Польщі — українцями, литовцями, білорусами, схилявся напочатку до концепцій федералізму, себто модернізованої й лібералізованої історичної Речі Посполитої. Не був, як і його колеґи, ні "полонофобом", ні "космополітом", але як прагматичний націоналіст досить швидко усвідомив, що правдиві інтереси незалежної Польщі полягають у відмові від історичних мітів та забобонів і нормалізації стосунків із суверенною Україною, Білоруссю, Литвою, денацифікованою Німеччиною й декомунізованою Росією — на підставі взаємоповаги й співпраці. Його утопічна на той час візія виявилася реальністю; в кожнім разі, після краху комунізму й розпаду совєтської імперії вона почала набирати нарешті реальних обрисів.

Півстоліття тому, однак, надто мало поляків, особливо в діяспорі, ладні були прийняти просту й очевидну, здавалося б, істину: колоніяльні амбіції й панування на східних "кресах" не принесли Польщі нічого, крім уявної величі та реального виснаження і загнивання. Відмова від східних земель і від "польського" Львова була для них такою самою катастрофою, "національною зрадою", як і для багатьох сьогоднішніх росіян — відмова від України, від "російського" Києва чи Севастополя. Сьогоднішні росіяни не мають, однак, свого Ґедройця, ані своєї "Культури", здатних інтерпретувати українську проблему як передусім внутрішньо-психологічну, а не

зовнішньо-політичну; як тему для футурологів, а не тільки істориків.

До певної міри роля "Культури" у пляні ліберально-демократичного переосмислення національних мітів та невдалих взаємин із сусідами спробували відіграти українська "Сучасність", заснована 1961 року в Нью-Йорку, та російський "Континент", заснований через 13 років у Парижі. І все-таки роля "Культури" залишилась унікальною — як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин. Суб'єктивні причини — це передусім унікальна постать самого Ґедройця і його колеґ, ліберальних польських інтелектуалів, об'єднаних довкола "Культури". За всієї своєї значущості, "Сучасність" не мала тієї інтелектуальної якости та цілковитої позапартійности, а "Континент" — того послідовного демократизму, надто в ставлені до національних проблем, що його мала "Культура".

Якщо ж до об'єктивних причин, то пов'язані вони передусім із відносно "м'ягкістю" комуністичного режиму в Польщі, а отже й відносно легкістю проникнення закордонних видань до цієї країни — на відмону від набагато закритішого і репресивнішого СССР. Як наслідок, польська опозиційна інтеліґенція 60-80-х років великою мірою виростала на нелеґальних виданнях "Культури" та пропаґованих нею ліберальних ідеях, у тому числі й стосовно польсько-українських взаємин. Лібералізм польської антикомуністичної інтеліґенції, яка прийшла до влади у 1989 році, виявився достатньо сильним не лише для проведення ефективних економічних реформ, а й для рішучого відмежування від попередніх режимів — як щодо взаємин з сусідами, так і трактування етнічних меншин у самій Польщі. Під цим оглядом варт нагадати зокрема, що саме завдяки підтримці польських лібералів ось уже другий вибраний за партійними списками депутат представляє українську меншину у польському Сеймі; а саме завдяки їм Польща першою визнала незалежність України зразу після референдуму і першою ж заявила про відсутність будь-яких територіяльних претенсій до України (хоч володіла українськими територіями, між іншим, значно довше, ніж Росія). І врешті, під натиском лібералів польський Сенат (верхня палата парляменту) ще в 1990 році засудив акцію "Вісла" — хоч задля партійної популярности польським політикам (як і будь-яким іншим) куди вигідніше було б розігрувати ксенофобську карту, — як роблять це, для порівняння, ледь не всі політики у Росії, від крайніх лівих до крайніх правих.

Досвід журналу "Культура" може мати для нас, таким чином, важливе практичне значення — і як зразок високоякісної журналістики, і як вияв певної громадянської стійкости й послідовности. Передусім, на суто формальному рівні, "Культура" вигідно відрізня-

ється від усіх українських часописів підвищеною й цілеспрямованою увагою до сусідів. Для цього в журналі ведеться окрема рубрика Sasiedzi, де з номера в номер друкуються матеріяли про Україну, Литву, Білорусь, Німеччину, Словаччину, Чехію і, звичайно, Росію (майже щономера), — матеріяли переважно репортерського жанру, оперативно написані за слідами гарячих подій, написані легко, дотепно, і водночас розумно, з добрим знанням контексту й хорошим аналітичним проникненням у підтекст.

Поряд із цими, переважно журналістськими матеріялами, "Культура" друкує проблемні, аналітичні статті, в яких процеси у Польщі й довкола неї відстежуються послідовно й цілеспрямовано. Все це говориться зовсім не як докір українським видавцям і, зрештою, не як комплімент польським. І ті, й ті роблять що можуть і як уміють. Мусимо пам'ятати, проте, що за "Культурою" паризькою стоїть тисяча років культури польської, котра розвивалася в куди ліпших умовах, ніж культура українська; стоїть незрусифікований і не зовсім байдужий до національних часописів польський читач (а також — спонсор); стоїть, зрештою, значно потужніша — і фінансово, й інтелектуально — польська діяспора.

Українські часописи не мають поки що ні належних фінансових, ні інтелектуальних ресурсів, щоб здійснювати активну редакційну політику, тобто послідовно відстежувати певні події й проблеми, замовляти потрібні статті у потрібних авторів, діяти оперативно, фахово й цілеспрямовано. Тим не менше, взоруючись на "Культуру" (у прямову й переносному значенні), ми можемо вже сьогодні сподіватись і навіть вимагати від українських видань принаймні двох якостей. По-перше — більшої об'єктивности і відваги говорити правду, навіть якщо вона не зовсім приємна для читачів і для українського суспільства загалом. Немає "несвоєчасної" правди, як намагаються нас запевнити деякі щирі "демократи" і "патріоти", — правди, яку "поки що" не слід казати народові, бо він її якось "не так" зрозуміє. Немає проблеми змісту, якого не можна було б відкрити людям, є лиш проблема відповідної форми, а отже й відповідної фаховости у віднайденні тої форми.

І по-друге — нам треба більшої діялогічности, глибшого і гострішого обговорення злободенних, не лише політичних, а й інтелектуальних проблем українського суспільства на сторінках тих самих (а не різних, призначених для ізольованих читацьких ґетто) видань. Саме це й могло б стати нашою відповіддю на "плян Ґедройця" для Східної Европи, принаймні на ту його іпостать, яку уособлює послідовно новоконформістський журнал "Культура".

Вячеслав Чорновіл

СКІЛЬКИ ПАРТІЙ ПОТРІБНО УКРАЇНІ?

Нещодавно я провів своєрідне опитування: попросив кількох знаних політиків назвати відомі їм хоча б за назвами політичні партії України. Мої співрозмовники вичерпалися на другому десятку, хоча за даними Мінюсту у нас зареєстровано понад сорок організацій із статусом політичної партії.

Насправді ж в Україні хоч якусь політичну активність виявляє менше десяти партій. В усіх областях і майже в усіх районах держави є осередки Народного Руху України (хоч не такі численні, як це потрібно для наступних виборів) в більшості областей (крім західних) реально існує компартія. Соцпартія, що зазнала нищівної поразки від комуністів на виборах 1994 року, поправила свій стан після обрання О. Мороза спікером Верховної Ради, але без дистанціювання від компартії, з якою ділить спільний електорат виборців, сподіватися на серйозний успіх не може. Незважаючи на галасливий дебют "прогресивних соціялістів", говорити про них як про партію "червоних поміщиків" С. Довганя (тільки за назвою — Селянська) почала розвалюватися після створення Аґрарної партії.

У правоцентриському національно-демократичному спектрі стабільна ситуація тільки в Русі. Нове керівництво УРП, оголосивши війну Рухові і залицяючись до О. Мороза, привело до фактичного розколу партії, що хоч і не була надто численною, але мала осередки в усіх областях України. Щось подібне відбувається із ще меншою кількістю Демократичною партією, лідер якої вирішив розлучитися з "національно-демократичними стереотипами" і зробити крок вліво, обравши собі сумнівних союзників, що викликало спротив інтелектуальної серцевини партії — колишніх рухівців. Розколотою залишається християнська демократія.

Зліва від центру так само розколотими на дві невеличкі партійки виявилися соціял-демократи.

Ліберальний партійний спектр представлений Ліберальною партією, вплив якої (переважно в Донбасі) значно ослаблено після зміщення з губернаторства В. Щербаня і вбивства Є. Щербаня. Все ж партія спроможна на південному сході України заблокувати виборчі зусилля комуністів. Мабуть, до ліберального напрямку можна було б віднести і пропрезидентську Народно-демократичну партію, що як прагматична "партія влади" не має виразно окресленого ідейного обличчя, але характеризується спробою будувати партію не знизу, а згори — залученням колишніх комсомольських активістів

та комуністичних номенклятурників нижчої і середньої ланок (лідер партії — колишній перший секретар ЦК комсомолу України).

Між самим центром і крайніми правими опинилися Конґрес українських націоналістів, вплив якого помітний в окремих районах Галичини (спроба контролю КУНом влади в Івано-Франківській області не дала добрих результатів). Елементи інтеґрального націоналізму в ідеології і практиці КУНу, запізніла поява його в Україні, коли ідеї демократичного націоналізму і кращі патріотичні кадри уже були залучені до Руху, роблять майбутнє цієї партії у всеукраїнському масштабі досить проблематичними.

Крайні праві партійки (УКРП, УНА, ДСУ, соціял-націоналісти тощо) навряд чи спроможні об'єднатися і привабити екстремою обережного українського виборця, отож на майбутніх парляментських виборах їм вочевидь нічого не світить.

Ось така політична палітра нашої держави в шостому році незалежности, коли з усією гостророю постало питання: яку Україну і для кого ми будуємо? При такій ситуації подальша гра в дрібнопартійність і перегонки лідерів перестає бути такою собі псевдодемократичною забавкою, а стає великим злом для України.

...Мабуть, не без доброго умислу розсилало київське представництво фонду Конрада Аденауера лідерам українських партій російський переклад книги про партійну систему ФРН, яка блискуче довела свою ефективність, допомігши вивести вщент зруйновану війною державу в число найбагатших країн світу. В тій книзі переконливо доводиться шкода дрібнопартійности і обґрунтовується теорія всенародних масових партій, яких у державі може бути всього декілька, найкраще дві.

Виходячи з партійної палітри сьогоднішньої України, найоптимальнішим видається такий варіянт:

1) організації національно-демократичного спрямування (Рух, республіканці, демократи, християнські демократи, патріотичні громадські організації) об'єднуються в єдину потужну партію консервативного напрямку, яка запропонувала б українському народові не тільки економічні та соціяльні реформи як передумову добробуту, а й прийняту для всього суспільства "національну ідею", що сприяла б формуванню політичної нації на ґрунті духовних традицій українського народу;

2) реформістські, але значною мірою національно індиферентні партії (ліберальна, НДП та ін.) могли б об'єднатися в єдину партію ліберального напрямку, що добилася б динамізації економічного розвитку українського суспільства і його швидшої "европеїзації";

3) соціял-демократи, партія праці, а можливо, й соціялісти (у

випадку їхньої деленізації) могли б створити єдину партію соціял-демократичного напрямку, що виділяла б соціяльні і правозахисні пріоритети при економічному і політичному реформуванні суспільства.

При такому партійному структуруванні (запропонована схема, звичайно, не абсолютна і допускає варіянти) на марґінесах політичного життя залишилися б крайні праві, крайні ліві (комуністи) і відверто антидержавні сили (типу "ґражданського конґресу"), вплив яких поступово, але неухильно падав би.

Відома ініціятива Руху та трьох найбільших громадських організацій України про створення виборчого об'єднання патріотичних сил за принципом: єдина виборча плятформа — єдиний список кандидатів — єдина фракція в парляменті — єдина партія — реальний шлях до масової всенародної партії, що може взяти на себе відповідальність за долю України.

Тим, хто відкине пропозицію такого об'єднання, виборці вправі сказати: вам, хлопці, хочеться отаманувати і один одного кусати — а нам не хочеться за вас голосувати!

("Час")

СХВАЛЕНО ЕСКІЗ ВЕЛИКОГО ДЕРЖАВНОГО ГЕРБА УКРАЇНИ

11 червня у Києві під головуванням першого віце-прем'єр-міністра України Василя Дурдинця відбулося засідання Державної комісії з підготовки та проведення конкурсу на кращий ескіз Великого Державного Герба України авторської групи у складі: Івахненка О. А., Мітченка В. С. — художників, Дмитрієнко М. Ф. — доктора історичних наук, Савчука Ю. К. — кандидата історичних наук.

Державна комісія схвалила ескіз Великого Державного Герба України вищезазначеної авторської групи і прийняла рішення направити його на розгляд Верховної Ради України.

На засіданні відзначалося, що, беручи до уваги міжнародну практику та діючи відповідно до вимог Конституції України (28 червня 1996 р.), стаття 20 якої передбачає створення Великого Державного Герба, автори пропонують обрати основними елементами країни ті, що відображатимуть складний історичний шлях розвитку канонам світової геральдики, потребам новітньої історії та правим нормам.

Згадана стаття Конституції України головним елементом Великого Державного Герба України визначає Знак Княжої Держави Володимира Великого — Малий Державний Герб України. Ним слугує не осібна емблема — тризуб, стаття даного терміну не використовує, а Знак Княжої Держави Володимира Великого, вписаний у щит відповідної форми. Тому автори на почесне місце, у центрі композиції, вміщують Малий Державний Герб України — Знак Княжої Держави Володимира Великого.

Нові архівні знахідки збагачують арсенал арґументів на користь твердження про високий суспільний статус зображення козака з мушкетом як герба Війська Запорозького та гетьманської України впродовж майже 200-літнього проміжку історії.

Лев — один із традиційних і найстаріших геральдичних знаків — є улюбленцем багатьох народів. Його зображення у своїх гербах вміщують країни, розташовані на всіх континентах. Не менш популярним був образ лева і на українських землях, що спричинило до появи спеціяльного терміну "руський лев", під яким розуміється, перш за все, герб Галицької землі та м. Львова.

Вінець — точний слов'янський переклад слова "корона" — один з головних атрибутів влади у знаковій системі герба.

Намет — у звичній ролі слугує прикрасою герба та виконує функції єднальної ланки між клейнодом та гербовим щитом.

Відповідно до канонів геральдики девізна стрічка, що перевиває колосся та кетяг калини, розміщується у підніжжі щита. На ній золотими літерами вписано девіз: "ВОЛЯ ЗЛАГОДА ДОБРО". Девізна стрічка — синього кольору. Поєднання кольорів стрічки та напису відтворює національні кольори.

КОЛИ ВИ ВМИРАЛИ...

Український щоденник "Свобода" з 22 липня 1997 р. відзначив річницю боїв під Бродами наступною передовою статтею.

Редакція

У 53-тю річницю боїв, оточення та прориву стрілецької дивізії "Галичина" під Бродами треба пригадати всім, а молодшому поколінню зокрема, що ті молоді добровольці, котрі вмирали на брідських полях у липні 1944 року, були свідомі такої можливости, але це не зупиняло їх від виконання взятого на себе добровільно обов'язку боронити Україну та її народ від наступаючого ворога. Вони — ті у більшості безвусі молодики фізично виконували заповіт багатьох поколінь українського народу, бо вікові прагнення українського народу бути знову господарем на своїй землі, заманіфестовані такими подіями в історії України, як походи і битви гетьманів Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Павла Скоропадського, бої отамана Симона Петлюри та Євгена Коновальця, були їхнім дороговказом іти воювати за те, чого не вдалося здобути їхнім попередникам.

Вони віддавали свій найбільший Богом даний скарб — молоде життя, за мрії та ідеї багатьох поколінь. Вони вмирали з гідністю українськго вояка, але їх не ховали під звуки могутніх дзвонів київської Софії чи львівського Юра, бо на це не дозволили можливості. Наступ ворожих сил не дозволив навіть друзям віддати останню прислугу своїм товаришам — похоронити їхні тіла. Тільки мешканцям довколишніх сіл вдалося похоронити тайкома від ворожого ока молодих героїв українського народу та передати своїм близьким, хто і де похоронений. Тих, що не змогли похоронити, ворог покидав до спільної могили та всіма силами намагався затерти сліди місць їхніх похоронень.

Пройшло півстоліття, проте уцілілі їхні друзі в Україні та поза її кордонами не забули за своїх загиблих побратимів зброї. Тільки настала можливість після розпаду СССР, споруджено на брідських полях могутній пам'ятник їхній славі. Одначе конаючий ворог побоявся навіть мертвих героїв і ними розпочатої справи — свободи Україні. Пам'ятник тайком уночі знівечила динамітом підла рука, однак не змогла затерти факту про чин і геройську смерть молодих героїв, які полягли за кращу долю рідної землі.

Сьогодні в районі брідської битви споруджено цвинтар, де перепоховано тих, яких тлінні останки віднайдено в околицях, куди їх від ворожого ока заховали чесні люди, в ті пам'ятні липневі дні 1944 року. На місці знищеного пам'ятника височіє могила. заверше-

на залишками руїни — для пригадки майбутнім поколінням, з яким ворогом воювали молоді стрільці дивізії "Галичина" та від якого до сьогоднішнього дня приходиться обороняти молоду незалежну українську державу. А про те, що ці вороги активно діють не тільки в народі, але навіть серед найвищої влади, можуть засвідчити факти. Коли з нагоди відзначування 50-річчя закінчення Другої світової війни Уряд України відзначував медалями учасників тієї війни, серед них не було ні одного дивізійника, бо, мовляв, вони воювали за волю України в жучих уніформах. А в яких же уніформах воювали ті, котрих відзначено? Немає сумніву, що їм, тим уцілілим воїнам Другої світової війни, належались ці відзначення, але чому тоді незалежна держава Україна та її Уряд не спромоглися на те, щоб однаково пошанувати українських вояків, які хоч і в інших одностроях, все ж таки боролися за те саме — визволення української землі з-під ворожих окупацій? Як сумно, що два окупанти України, своїми політичними махінаціями до сьогодні впливають на дії Уряду незалежної України.

Здавалось би, що з наближенням шостої річниці незалежности Уряд України повинен змагати до того, щоб поляглих синів і дочок української землі за її визволення, від одних чи інших окупантів, звести до одного спільного знаменника героїв.

Коли у 53-тю річницю на брідських полях знову зійдуться сиво-голові юнаки-ветерани 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії та ветерани інших військових з'єднань, щоб з нагоди посвячення новозбудованої каплиці ще раз схилити голови в молитві та пошані, то це буде за всіх синів українського народу, котрі поклали своє юне життя в обороні рідної землі.

ВАЖЛИВА ВІХА В ІСТОРІЇ КАНАДИ

(Канадська Сцена) – В 1997 році Канада відзначила важливу дату, яка стала віхою в історії країни. 1 січня 1997 р. сповнилось 50 років з дня прийняття Канадського Акту Громадянства. До прийняття цього важливого законодавства в країні фактично не було такого поняття, як "канадці". Мешканці країни вважалися британськими підданими, що живуть в Канаді. Подорожуючи за границю, вони користувались британським пашпортом.

В 1945 року канадський міністер Пол Мартін (батько нинішнього міністра фінансів) відвідав військове кладовище в м. Дір, Франція. Ідучи поміж дерев'яних хрестів, він раптом відчув, які великі жертви склали канадські вояки, виборюючи мир. Його вразили імена загиблих, такі відмінні один від одного: вояки були з різних країн, різних рас, віри. Вони були з різних кінців країни. Тільки в одному вони були однакові — вони були канадцями. Вони воювали і полягли за країну, котру вони любили. Мартін відчув, що він має щось зробити, щоб вшанувати їх пам'ять і їхні жертви. Саме там, у Франції, холодного зимового дня народилася ідея канадського громадянства.

Підтриманий прем'єр-міністром Ліоном Маккензі Кінґом, Мартін окреслив майбутній Акт Канадського Громадянства і представив його на розгляд Палати Громад в 1946 р. В липні 1946 р. Акт одержав королівське схвалення і став чинним 1 січня 1947 р. Невдовзі на церемонії в Оттаві першого громадянства був удостоєний прем'єр-міністр Кінґ, котрий сказав: "Я звертаюся до вас як громадян Канади".

Перший громадянин Канади, прем'єр-міністер Меккензі Кінґ, отримує сертфікат канадського громадянства від головного судді Тібаудо Рінфрет, 3 січня 1947 р. (Lund, c/National Archives of Canada)

На службі народу

СИЛЬВЕТКА ОДНОГО КНИГОЛЮБА

Оцим книголюбом, що його знають не тільки в Торонті і околиці, але й в Канаді, Америці, Европі, і вже знають в Україні, є Мирослав Бігус, колишній старшина 1-ої Дивізії Української Національної Армії, громадський діяч і адміністратор ветеранського журналу "Вісті Комбатанта". Його любов до доброї книжки, а зокрема української, виявляється не тільки в поповненні своєї цінної книгозбірні, але й в безкорисному розповсюджуванні різних українських видань, а передусім у перевиданні копіювальним способом старих книг і видань, які стали рідкістю. Особливо в час, коли в Україні панує справжній голод на видання української діяспори, безкорисна кропітка праця М. Бігуса, обслуговуючи своїми копіювальними виданнями, які появляються в незвичайно естетичному і дбайливо виконаному зовнішньому оформленні, осередки української культури — університети, бібліотеки і т. п., є безприкладною тут, в діяспорі, і там, в Україні.

Історія заінтересувань М. Бігуса книжками датується ще з часів з-перед II Світової війни. Ще на гімназійній лавці в Рогатині М. Бігус, одідичивши від батька доволі багату і цінну бібліотеку, почав поповнювати її новими книжками і виданнями. Цю надзвичайно цінну книгозбірню пощастило зберегти під час воєнного і післявоєнного лихоліття і перевезти до Канади завдяки неабияким труднощам і старанням його дружини Марії Ольги-Лілі. Сьогодні ця бібліотека належить до однієї з кращих особистих книгозбірень, в якій зберігаються шедеври рідкісних видань, а то й книжкові "білі круки" минулого.

Щасливо вирвавшись в 1946 році з полону в Ріміні, Італія, де за дротами перебували старшини і вояки Української Національної Армії, він добився до Реґенсбурґу в Німеччині. Там зразу почав працювати у видавництві "Слово" — в складі його дирекції, яку творили Юліян Тарнович, Лев Кукудинський і Мирослав Бігус, як невтомний адміністратор видавництва і виданої ними газети "Українське Слово". Маючи ділові контакти з німецькою друкарнею в Міттенвальді, яка мала українські шрифти і двох українських складачів, видавництво "Слово" мало змогу не тільки друкувати свою газету але й друкувати свої книжки. В цьому часі воно відкрило свою власну книгарню з висилковим відділом, а між 1946 і 1949 роками видало своїм коштом і накладом біля 25 українських книжок. М. Бігус видав своїм власним коштом поезії видатного українського поета Тодося Осьмачки, що їх зілюстрував 10 художніми рисунками відомий художник Михайло Дмитренко. Чесно розплатившись з автором поезій, М. Бігус цілий наклад продав Степанові Климишинові, власникові книгарні в Мюнхені. Також в цьому часі М. Бігус зв'язався з Михайлом Борецьким, який мав договір з видатним письменником Уласом Самчуком,

і разом видали перший том Самчукового твору "Ост".

У 1949 році, перед виїздом М. Бігуса до Канади, видавництво "Слово" самоліквідувалося. Свою пайку з розчислення Бігус отримав в книжках, які перевіз до Канади. В Ляшін, біля Монтреалю, він став на працю у фабриці "Домініон", де працював при чищенні і зварюванні заліза. Там трапився йому нещасливий випадок, внаслідок якого він пролежав в лікарні вісім місяців в ґіпсі. Там, роздумуючи, що прийдеться йому після видужання робити, прийшла йому ідея, що він щось мусить почати зі своїми книжками. Видужавши, М. Бігус зв'язався з д-ром Ігорем Федівом і Ярославом Сербином, і вони у спілці відкупили німецьку книгарню в Монтреалі, яку українськими книгами Бігуса і д-ра Федіва "зукраїнізували", а свою частку у спілку Я. Сербин вклав готівкою. Книгарню провадив М. Бігус разом з д-ром Федівом. По якомусь часі М. Бігус частку Я. Сербина відкупив, а згодом, після смерти д-ра Федіва, книгарню продав і в 1955 році виїхав до Торонта.

М. Бігус був дуже активний у збірці фондів на видання Енциклопедії Українознавства та на допомоговий, "залізний фонд" Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, якого він був співосновником і його очолює. На світлині група колядників в 1960 році, зліва: Роман Тарновецький, М. Б. Бігус, Роман Мусій, Леонід Яблонський, Юрій Мусій, Петро Яцик.

В Торонті починається для Мирослава Бігуса новий етап в його житті не тільки його бібліофільської діяльности, але й громадської. Він увійшов до управи Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії. Згодом його обрали видавничим

референтом, яким він досьогодні залишився, і адміністратором журналу "Вісті Комбатанта". За час його адміністрування Видавництво видало ряд книжок, а крім цього видано в оправленні 20 комплектів журналу "Вісті Комбатанта" за 35 років його існування. Певну частину з цього розіслано до бібліотек і приватних книгозбірень, вісім вислано в Україну. Перший комплект цього видання отримало Наукове Товариство ім. Т. Шевченка і бібліотека ім. Василя Стефаника у Львові.

З відродженням української незалежної держави, зорієнтувавшися, що в Україні немає діяспорних видань, а в діяспорі у висліді малих накладів їх залишилося дуже мало, а в деяких зовсім не стало, М. Бігус поготів узявся до копіювання старих видань. Першим було 16 зошитів "Малої енциклопедії" професора Онацького. Він видав їх 25 комплектів і в більшості всі вони вже в Україні. Черговим скопійованим твором була монументальна праця Ісаака Мазепи п. н. "Україна в огні революції" в трьох томах, понад 800 сторінок. В порозумінні з письменником Григорієм Костюком він почав копіювати його літературні речі, за що отримав дуже похвального листа від нього, в якому Г. Костюк пише: "... так чистого видання я не бачив". Потім пішло копіювання споминів М. Ковалевського, 400 примірників. Словом, у нього витворився принцип, коли йому попаде до рук якась стара і вагома змістом книга, якої наклад зовсім вичерпаний, він її копіює, пересилає до бібліотек і наукових установ в Україні.

І от перед нами останнє з черги видання копіювальним способом, 6-ти томовий збірник 176 зошитів, разом понад 4.600 сторінок "Листів до Приятелів" д-ра Миколи Шлемкевича, філософа, політика, публіциста, коментатора політично-суспільних та громадських тем і подій.

Віднайти усі по всьому діяспорному світі порозкидані поодинокі зошити "Листів до приятелів", а з тим пов'язане число листування, телефонічних розмов, коштів і т. п., забрало Мирославу Бігусові понад три роки кропіткої роботи. Як і усі інші попередні його видання, шість томів зошитів "Листів до приятелів" незвичайно дбайливо і естетично оправлені, в твердій, малинового кольору обкладинці. Кожний том має приблизно вісімсот сторінок. В шостий том є включений 176-ий, т. зв. "прощальний зошит", в якому подано імена і прізвища редакторів, співробітників д-ра Шлемкевича.

Коли М. Бігус повіз перший том "Листів до приятелів" в Україну і показав його пані Крушельницькій, директорові Бібліотеки ім. В. Стефаника у Львові, і професорові Марії Яцимірській, з якою вже раніше встановив контакт в справі своїх видань, то у висліді їхньої заохоти і опінії про видання "Листів" він так захопився, що відложив усі свої біжучі справи і протягом півроку всі томи були готові.

Сьогодні 6-томне видання "Листів до приятелів" є на полицях

бібліотек ім. В. Стефаника, університету ім. І. Франка і Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові, Академії Наук, Верховної Ради і бібліотеки ім. І. Верхратського у Києві. Очевидно, знаходяться спонзори, які купують ці видання для себе та інституцій в Україні й діяспорі.

Не забув Мирослав Бігус і своєї української гімназії в Рогатині, місті свого народження і юнацтва. Після державного відродження, серед закликів з України в справі допомоги культурним процесам, був також заклик до діяспори від Рогатинської гімназії допомогти розбудувати гімназійну бібліотеку. Сповнений особливим сантиментом до рогатинської землі, а зокрема до своєї гімназії в Рогатині, Мирослав Бігус в порозумінні і за згодою дружини і дітей свого покійного гімназійного товариша і друга з рядів Української Військової Організації Осипа Дачишина, який, проживаючи в Монтреалі, призбирав незвичайно цінну колекцію українських книг, які стали зав'язком гімназійної бібліотеки, котру Мирослав Бігус постійно доповнює новими книгами, зокрема англомовними на українські теми. Під час свого перебування в Рогатині Мирослав Бігус з приємністю міг ствердити і подивляти прикладно зорганізовану бібліотеку, яка вже обслуговує широкі кола міста Рогатина. Ще до своєї смерти в розмовах з М. Бігусом покійний Осип Дачишин турбувався долею своєї бібліотеки після його смерти. Кращої розв'язки для приміщення своєї цінної бібліотеки не міг придумати.

І врешті на запитання, що є рушієм його активности в ролі одержимого книголюба? Чи з цієї активности він, бува, має якісь матеріяль.ні особисті користі? Відповідь М. Бігуса була коротка і якже ж багатомовна: "Ця моя активність на книжковому видавничому полі дає мені стільки духовного задоволенняю, що про якісь особисті матеріяльні користі і мови не може бути. Навпаки, я вклав не мало моїх особистих ресурсів в цю мою активність. Свідомість, що в якійсь незначній мірі я можу прислужитися процесові культурного відродження України, мене сповняє невимовним вдоволенням і радістю. Листи вдячности, які отримую звідусіль, зокрема з України, де оці видані мною книги відкривають українським науковцям нові, невідомі їм світи української діяльности наших науковців, письменників, поетів, журналістів і т. п. за кордонами України, в час жорстокого переслідування культурної діяльности в Україні — для мене є найкращою заплатою".

І хоч прожиті роки (нар. в 1910 р.) дають про себе час від часу знати, проте Мирослав Бігус далі тримає себе струнко, а його невсипуща енергія і його діяльність здобули громадське признання.

Ю. К.

Остап Сокольський

СОТНИК ТИМОТЕЙ "ТИМІШ" БІЛОСТОЦЬКИЙ ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Тимотей Білостоцький, називаний Тиміш, — це визначний пластовий діяч, вихователь й опікун молоді, викладач у Вищій Торговельній Школі, визначний музик симфонічної оркестри, дяк і диригент хорів.

Народився він 6-го березня 1905 року у Львові у родині Петра і Ольги Білостоцьких, які мали троє дітей: дочку — Марію Анну, звaною "Міця", пластову діячку ще в Україні, пізніше дружину визначного пластового та церковного діяча — інж. Тараса Дурбака — який помер у Ст. Петербурзі, Фльорида, 31-го грудня 1996 р.; сина — Якова Степана, ветеринара, активного діяча "Сокола-Батька", пристрасного спортовця, який, одержавши позицію міського ветеринаря в місті Білосток, там жив, одружився і помер перед кількома роками.

Найстарший син, Тиміш, закінчив гімназію та університетські студії у Львові. Був він добрим учнем, спортовцем, мав гарний голос і часто співав сольові партії ще в гімназійному хорі, був активний у "Соколі-Батько", а особливо у Пласті у Львові. Мав він велике замилування до музики і грав на вальтгорні ("френч горн"), і ще за гімназійних часів, вигравши конкурс, був прийнятий до оркестри міського театру, а опісля грав у симфонічній оркестрі Львова аж до виїзду на Захід у 1944 році.

Закінчивши студії, викладав стенографію, машинописання та провадив руханку на Курсах Української Торговельної Школи у Львові. Там також провадив студентський хор. Директором школи був тоді проф. А. Ковалисько — дуже добрий педагог. Викладали ще: інж. Володимир Несторович — книговедення-бугхальтерію, пані Лижогубська — кореспонденцію, д-р Ігор Федів — географію, а Верганов-ський — купецьке право. Школа приміщувалася на Куп'єрській вулиці, а в 1935 р. її студентами були: Богдан Мирослав Бігус — пізніший старшина Дивізії "Галичина", Ірина Малицька, Ірина Яросевич "Богданська" — дружина генерала Владислава Андерса — командира Польського Корпусу, Ліда Менціцька-Вахнянин і Лев Ломиш. До 1930 року, то є до розв'язання Пласту польським урядом, Тиміш належав до Пластового Куреня "Ордену Залізної Остроги", якого ціллю було виховувати українське новацтво, організувати новацькі табори, на яких він звичайно був вихователем, обозним чи комендантом табору.

За першої совєтської окупації Західньої України він викладав у Львівській Політехніці, у Торговельній Вищій Школі та грав у симфонічній оркестрі Львова.

З приходом німців у 1941 р. нова окупаційна влада зарядила, що спортові і тіловиховні організації Генерального Губернаторства будуть підлягати німецькому "Уповноваженому для справ спорту", і тоді в

Українському Крайовому Комітеті було створено "тіловиховну секцію", яку очолив Тиміш Білостоцький. Цій секції підлягали всі спортові товариства, включно з Спортовим товариством "Україна", Карпатським Лещетарським Клюбом та іншими, які, вправді, діяли самостійно.

На відновлення Пласту німці не погодилися, але в 1943 р., на пропозицію Українського Центрального Комітету, очоленого проф. Володимиром Кубійовичем, німці погодилися на створення "Куренів молоді" у так званий "Улад Української Молоді" (УУМ), який створив "Виховні Спільноти Української Молоді" (ВСУМ). Вони на пластовий взір вели табори молоді біля Надвірної у Підлютім, біля Самбора і в Криниці, а їх діяльність координував Тиміш Білостоцький.

Був він співорганізатором З'їзду молоді, який відбулися 14 серпня 1943 р. і конференції референтів тіловиховників 28-30 грудня 1943 р., в якій взяло участь 115 тіловиховників, репрезентуючих поверх 10.000 молоді.

Відступаючи з України, німці набирали молодь до військових формацій юнацтва, спершу добровільно, а весною 1944 р. насильно, без жодного домовлення чи узгіднення з Українським Центральним Комітетом. Набирали спершу лише хлопців, а відтак і дівчат із усіх ними окупованих теренів, теж з Великої України, віком від 15-20 літ (а навіть від 14 літ). Висилали їх на вишкіл до таборів, в більшості для обслуги протилетунських гармат та направи зброї по різних військових базах. Українське юнацтво із Західної України носило жовто-синю опаску на лівому рукаві уніформи із галицьким жовтим левиком у середині ромба на опасці. Юнаки із Центральних Земель України носили жовто-синю опаску на рукаві, але в середині ромба був тризуб. Подібні ромби носили вони на своїх шапках. Літом 1944 р. існувало 17 таких різнонаціональних юнацьких груп, з чого російська була найбільшою (так само, як і найбільше вояків-росіян було у німецьких збройних силах), бо було їх в той час 14.000 хлопців і дівчат, українців 10.000, лотишів 7.000, білорусів 3.200, литовців 1.200 та естонців 1.100. З інших національних груп були там араби, бельгійці, голляндці, греки, італійці, мадяри, цигани, татари, словаки, флямандці та французи.

Український Центральний Комітет, щоб рятувати нашу молодь і не лишити її без української опіки в час воєнної заверухи, призначив проф. З. Зеленого очолити референтуру молоді, а Зелений заангажував проф. Тиміша Білостоцького як "уповноваженого української молоді" та паню О. Кузьмович як "уповноважену українських юначок", які стали офіційними опікунами юнаків і юначок. Вони з посвятою поставились в час остаточного розвалу Німеччини до так тяжкого і невдячного діла нести батьківську опіку нашій молоді з усіх земель України та дати їм можливість у піднесенні їхньої освіти, навчаючи їх середньошкільних предметів, та зорганізували їм духовну опіку в обох українських віровизнаннях.

При допомозі майора Військової Управи Дивізії "Галичина" отця мітрата Василя Лаби та отця протоєрея Віталія Сагайдаківського для духовної опіки над молоддю було притягнуто 22 священиків, а за посередництвом д-ра Мака 11-ох викладачів та 6-ох помічників для навчання, яке відбувалося щойно після денної військової служби.

Не під міру було проф. Т. Білостоцькому "провідникові української молоді" у ранзі сотника, при головній кватирі юнацьких з'єднань гавптбаннфюрера Нікеля, вповні виконати всі свої намічені завдання, але він і його співробітники, учителі та священики опікувалися, дбали, полагоджували зажалення, доставляли книжки і пресу нашим юнакам в час, коли Німеччина валилася, коли міста та залізничні лінії були щоденно бомбардовані. Вони щоденно були у роз'їздах, а що баз військових з нашими юнаками було поверх сто, ці обов'язки ставали з кожним днем тяжчі, а то й неможливі до виконання. Неможливо також було запобігти депортації до Совєтського Союзу із закінченням війни.

Після війни працював Тиміш Білостоцький в американській окупаційній зоні в Християнській Організації Молодих Мужчин (УМСА) та Інтернаціональній Допомоговій Організації (ІРО), провадив хори, учителював і був співосновником Першого Куреня Українського Пластового Сеньйорату ім. С. й С. Тисовських.

Переїхавши до ЗСА, жив спершу в Квінсі, м. Нью-Йорк, а відтак в Озон Парку, Нью Джерзі. Був він предсідником Товариства "Самостійна Україна", відділу Українського Народного Союзу, а з 1957 р. — дяком і диригентом хору при Українській Католицькій Церкві.

Був він одружений з Ольгою з Пориндовських і мали вони сина Степана. Помер Тиміш Білостоцький в Озон Парку 6-го липня 1995 р.

Наші сусіди – Росія

Олег Гринів

РАКОВА ПУХЛИНА НА ТІЛІ УКРАЇНИ

Наприкінці травня 1997 року після неодноразових перенесень дати візити до Києва приїхав президент Росії Б. Єльцин, який погодився підписати "Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією". Його стаття 2 констатує: "Високі Договірні Сторони... поважають територіяльну цілість одна одної і підтверджують непорушність існуючих між ними кордонів". На перший погляд, маємо чимало підстав для оптимізму, бо після тривалого періоду невизнання Росія була змушена змиритись з існуванням незалежної України.

Однак об'єктивна аналіза дозволяє ствержувати, що про якісь успіхи української дипломатії можна говорити лише з пропагандистською метою. Ще в 1990 році був укладений Договір між УРСР і РРСФР, в якому зазначалось: "Високі Договірні Сторони визнають і поважають територіяльну цілість РРФСР і УРСР в існуючих нині в рамках СРСР кордонів". До речі, цей договір був ратифікований найвищими законодавчими органами обох країн. Якщо вже говорити про щось нове в цьогорічному договорі, то воно таки є, бо викинене слово "визнають" на "побажання" Росії. Отже, тепер Росія має право лише поважати наші кордони, а зміняться умови — і вона пред'явить свої претенсії. В рації нашому північно-східньому сусідові не буде підстав відмовляти, адже вони не визнають нинішніх кордонів.

Окрім того, таке положення цього договору не має під собою реальних підстав, адже фактично кордон між двома державами до цього часу не визначений ні на мапах, ні на місцевості. Росія дотримується позиції про "спільне використання" морського простору, який на законних підставах належить Україні. Нарешті, глумом у повному розумінні над згаданою статтею так званого "широкомасштабного" договору є Угода між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморської Фльоти. В ній читаємо: "Основна база Чорноморської Фльоти Російської Федерації знаходиться в м. Севастополі". Закінчується названа угода таким положенням: "Ця Угода укладається на 20 років, відлік яких ведеться з дати початку її тимчасового застосування. Термін дії Угоди автоматично продовжуватиметься на наступні п'ятирічні періоди, якщо жодна із Сторін не повідомить письмову іншу Сторону про припинення дії Угоди не пізніше ніж за один рік до закінчення

терміну її дії".

Звернемось до статті 14 "Тимчасових положень" Конституції України, яка навмисне прийнята під те, щоб догодити імперським амбіціям Росії. В ній читаємо: "Використання існуючих військових баз на території України для тимчасового перебування іноземних військових формувань можливе на умовах оренди в порядку, визначеному міжнародними договорами України, ратифікованими Верховною Радою України". Суперечність очевидна: в Конституції наголошується доконечність ратифікації, а в Угоді йдеться про її "тимчасове застосування" без жодної згадки про ратифікацію. Коли ж спиратись на статтю 17 Конституції, яка не допускає розташування іноземних військових баз на території України, то неконституційність Угоди вже не може викликати сумнівів. Фактично йдеться про відчуження частини української території на користь Росії.

Аналізуючи українсько-російські угоди про Чорноморську фльоту, київські фахівці фонду "Українська перспектива" цілком слушно застерігають: "Незрозуміло також, чому президенти ділять лише ту частину ЧФ, яка базується на території України (включно із заводом у Києві), а не всю фльоту, враховуючи військову базу в Новоросійську, інші об'єкти на території Росії і приписані до них кораблі". Справді, залишаючи недоторканою частину Чорноморської фльоти на території Росії, Москва посягнула на власність України. У додатках до Угоди між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморської фльоти переконуємось, що Україна практично відмовляється від 3.312 гектарів своєї території в м. Севастополі і 14.920 гектарів в інших містах. Отже, разом виходить більше 180 квадратних кілометрів, що втрачені для України принаймні на 20 років.

Виникає логічне питання: від кого захищатиме Чорноморська фльота Росії в українському Севастополі? Вже саме питання підтверджує, що перебування російських військ на території України нічим не обґрунтоване. Україна не посягає на територію нинішньої Російської федераці, хоч в її складі знаходиться велика частина етнічних українських земель. Якщо ж Росії загрожує якась інша чорноморська держава, то чому вона повинна оборонятись з української землі?

Цікавий "арґумент" на користь територіяльних домагань Росії використовує відомий реваншист, мер Москви Лужков. Виявляється, що абсолютна більшість опитаних жителів російської столиці вважає місто Севастополь російським. Уявімо собі, що абсолютна більшість львів'ян заявила, що Тюменська область, нафтові копалини якої освоювали, в основному, нафтовики з Прикарпаття, має стати 26-ю областю незалежної України чи, приміром, про приналежність побудованого на кістках українських козаків міста Петер-

бурга нашій державі. А може на підставі плебісциту в російській столиці її мер анулює продаж царським урядом Злученим Штатам Америки території Аляски? Коли йти за його логікою, то таких підстав достатньо. А вже про "місто російської слави" Порт-Артур й говорити нема чого. Те, що з волі Микити Хрущова китайці перейменували його в Люйшунь, — не арґумент для московських реваншистів. Хіба Російська Федерація й Китайська Народна Республіка не можуть укласти угоди про перебування Тихоокеанської фльоти Російської Федерації на території Китаю, "прагнучи до дальшого розвитку та зміцнення дружби і співробітництва", як записано в українсько-російській угоді? Та не будемо втручатись у російсько-китайські взаємини, бо для цього є в Москві мер Лужков, в якого аж занадто правового нігілізму в сфері міжнародних відносин.

Не тільки Лужков проявляє таке цинічне правове невігластво. Не далеко від нього втекли російські науковці, такі собі представники "науки" реваншизму чи "теорії" московського імперіялізму. Приміром, Н. Нарочницька так викриває українські "необґрунтовані претенсії на Крим": "Торгування навколо Севастополя є посяганням на територіяльну цілість Росії та її обороноздатність". Вихід з такої ситуації вона пропонує дуже простий, хоч вже випробуваний в Українському Криму: "спільний Крим для РФ і України".

Якщо вже бути відвертим, то така ідея "спільного Криму" для Росії та України втілена в угоді про статус та умови перебування Чорноморської фльоти Російської Федерації на території України. Прошу зважити: йдеться не про місто Севастополь, а про територію незалежної України.

Українське керівництво ніяк не може звільнитись від "малоросійського синдрому". Коли дивишся на зустріч Б. Єльцина в Києві, то виникає асоціяція з давно минулими часами, коли покірні руські князі як васали зустрічали ханів Золотої Орди. Київські політики настільки покірні, настільки намагаються догодити московським володарям, що зразу переходять на їхню мову. Чи так вчинив би хтось з польських керівників при зустрічі росіян? Та ні! Таких вчинків полякам не дозволяє національна гордість.

Керівництво нашої держави не проявляло належної рішучости, аби повернути собі повністю частку колишнього СРСР. А ця частка становить 16,37 відсотка. До речі, такий показник подає офіціоз Міністерства закордонних справ Росії: "Международная жизнь". Зважмо, частка Чорноморської фльоти у військово-морських силах колишнього СРСР становила приблизно 9 відсотків. Таким чином, Україна ще мала право, окрім права повністю успадкувати Чорноморську фльоту, на другу майже таку саму частину у фльоті колишнього СРСР.

Чому ж цього не трапилось? Через "братерство"! Росія ніколи не визнавала справедливих взаємин, а лише "братерські", тому вона наполягала на засадах: "що моє, то моє, а що твоє — це також моє". І не інакше! Ось що перемогло в Угоді між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування ЧФ Російської Федерації на території України. Якби українське керівництво, яке отримало тріюмфальну підтримку всього населення на всенародному референдумі 1 грудня 1991 року, послідовно відстоювало право на свою частку в майні колишнього СРСР, то Україна не попала би в економічну залежність від Москви. Однак цього не сталось.

Фахівці з фонду "Українська перспектива" наголошують: "Безкоштовна передача Росії 50% майна ЧФ, згоду на яку дали Л. Кравчук 17 червня 1993 року в Москві і Л. Кучма 9 червня 1995 року в Сочі та 28 травня 1997 року в Києві, не має жодних юридичних чи бодай логічних підстав. Втрати України в результаті цієї передачі становлять 40 млрд. долярів США, оскільки на початок 1992 року ЧФ оцінювалася в суму 80 млрд. долярів". Подібних втрат зазнав український народ і в інших сферах. Зважмо, що на час розпаду "імперії зла" вона мала за кордоном 231 установу відомства зовнішніх відносин і 108 торгових представництв, з яких Україні цілком законно має належати щонайменше 37 і 17 будинків. Однак Росія привласнила собі це майно, затягнувши Україну в борговий зашморг. Тепер вона оцінює нашу заборгованість перед нею на величезну суму. Така ціна за "братерство"!

"Проблема" ЧФ — це зворотна сторона "проблеми" про статус міста Севастополя. Треба підкреслити, що про якийсь російський статус цього міста нема чого й порушувати питання. Адже ініціятива про перехід Кримського півострова до України виходила від керівництва Кримської области і самої РРФСР. Голови Сімферопольської і севастопольської міських рад постійно інформували уряд РРФСР, що населення вимагає приєднати Крим до Росії. Причина досить прозаїчна: без допомоги України економіка Криму не могла розвиватись, бо її просто лихоманило.

У постанові Президії Верховної Ради РРФСР читаємо: "Президія Верховної Ради РРФСР за участю представників Кримської обласної і Севастопольської міської Рад депутатів трудящих розглянула пропозицію Ради Міністрів РРФСР (підкреслюю. — О. Г.) про передачу Кримської области до складу Української РСР.

Враховуючи спільність економіки, територіяльну близькість і тісні господарські та культурні зв'язки між Кримською областю і Українською РСР, і беручи до уваги згоду Президії Верховної Ради Української республіки (підкреслюю — О. Г.), Президія Верховної Ради РРФСР вважає за доцільне передати Кримську область до складу

Української Радянської Соціялістичної Республіки".

Достатньо розгорнути газету "Радянська Україна" за 27 лютого 1954 року, щоб переконатись у цьому. До речі, ця постанова друкувалась і в російській пресі.

Уклавши угоду про статус та умови перебування ЧФ Російської Федерації на своїй території, керівництво України фактично утвердило російський статус міста Севастополя. Як показує досвід, Москва ніколи в таких випадках не зупиняється. За першим кроком завжди вона робить другий.

Утвердження Росії на Кримському півострові зачіпає не лише інтереси України. Росія постійно прагнула дійти до південних морів. За часів тоталітарного режиму такі прагнення постійно проявляв большевицький уряд, насаджуючи слухняні режими, або підкуповуючи їх на Близькому і Середньому Сході. Врешті-врешт, це закінчилось афганською авантюрою.

Втрата Росією Чорного моря — це втрата нею місця під сонцем. Вплив України на Чорному морі перешкоджає плянам постгекачепістської Москви. Отже, так звана проблема розподілу Чорноморської Фльоти, квазипроблема українського міста Севастополя і "кримська карта" в широкому розумінні — це лише частина айсберґу, який втілює російську стратегічну доктрину.

Формально московське "демократичне" керівництво підтримало незалежність України, бо немає нині іншого виходу. Однак треба зважити, що Москва завше порушувала міжнародні договори, якщо тільки траплялась нагода. Мають рацію українські вчені Л. Нагорна та Ю. Шаповал, які стверджують, що "для України найнебезпечнішим явищем була й буде саме декляративна, а не реально забезпечена державність, "напівсамостійність". Але цілком очевидно з історичного досвіду й інше: Росія завжди була зацікавлена в підтриманні в Україні саме такої напівдержавности, щоб у слушний момент заявити: бачте, нічого з цього, крім проблем, не виходить, а відтак цей стан необхідно ліквідувати".

Якщо не лукавити, то доведеться визнати, що перебування російської ЧФ служить цій меті — перетворенню України в "напівсамостійну", декляративну державу. До цього часу українське керівництво у взаєминах з російськими верховодами не подолало комплексу "молодшого брата", почуття васальної залежности, що проявилась вже через тиждень після тріюмфального першогрудневого референдуму 1991 року.

Український вчений С. Пирожков пропонує визнати "однією з найвищих державних цілей України доконечність створення стратегічної системи переваг, захисних механізмів, які спроможні адекватно протидіяти явній чи прихованій, свідомій чи несвідомій аґре-

сивній поведінці проімперських політичних сил Росії в різних сферах зовнішньополітичного, військовополітичного, економічного і культурного життя". Звичайно, для цього Україна мусить цілеспрямовано інтеґруватись у европейське і світове співтовариство.

Співпраця України з НАТО не може емоційно не захоплювати. Та будемо дивитись об'єктивно, не перебільшуючи її значення, бо західні партнери беруть на себе морально-політичні зобов'язання, а не міжнародно-правові, коли йдеться про захист інтересів України, якій постійно загрожує Росія різними претенсіями. Чи компенсують такі морально-політичні зобов'язання ті втрати, яких зазнала Україна, допустивши на свою територію війська чужої держави, керівництво якої визнає незалежність України декляративно?

Уклавши угоду про перебування Чорноморської Фльоти Російської Федерації на території України, українське керівництво не зуміло протистояти імперським амбіціям Кремля. На території України виникла ракова пухлина, метастази якої мають тенденцію до захоплення своїм впливом нових частин нашого національного тіла. Заяви українських керівників про стратегічне партнерство з Росією не можуть не тривожити, бо таке партнерство на практиці означає васальну залежність від "старшого брата", а не рівність.

Олег Гринів,
доктор філософських наук, професор, Інститут народознавства Національної Академії Наук України, м. Львів

ЗАЯВА СПІЛКИ ОФІЦЕРІВ УКРАЇНИ

з приводу підписання двосторонніх українсько-російських документів про дружбу, співпрацю і партнерство, а також про розподіл Української Чорноморської фльоти і базування її російської частини в українських портах Чорного моря на правах оренди.

(УЦІС). — Спілка офіцерів України в цілому позитивно ставиться до встановлення нормальних, цивілізованих стосунків між Україною та сусідніми державами. Однак з підписаними, з грубим порушенням Конституції України, керівництвом України і Росії документами про місця базування російської частини ЧФ та її наземних військ на території України, з об'ємами оренди (а це майже 20 тисяч гектарів землі) 5000 споруд, 20 тисяч погонних метрів причалів та узбережжя лише в Криму, а також терміном оренди місць їх базування на території України — 20 років — Спілка офіцерів України погодитись не може.

За гучними фразами про взаємовигідність Угод фактично узаконюється російська військова присутність на всьому узбережжі Криму, що й надалі буде дестабілізувати ситуацію в Україні і робить нашу державу заручником Росії.

Знаючи аґресивний характер політики Росії, її постійне бажання до розширення своїх кордонів силовими методами, у разі розв'язання війни Росією по українській системі протиповітряної оборони, яка є спільною з російською, а також по орендованих місцях базування російської ЧФ не лише в Севастополі, але й майже в сотні містечок по всій території Криму, буде завдано упереджувального смертоносного удару. Отже, невтральна, без'ядерна Україна в результаті невиваженої зовнішньої політики її керівництва стане жертвою воюючих сторін.

Виходячи з цього та керуючись вимогами Конституції України, Спілка офіцерів України виступає проти ратифікації антиконституційних Угод між Україною та Росією, які завдають шкоди безпеці України. Тому народні депутати України від Спілки офіцерів будуть голосувати проти ратифікації документів у такому вигляді.

У зв'язку з цим Спілка офіцерів України вважає за необхідне:

1. Верховній Раді України, у відповідності до вимог ст. 17, 85, 92 та ст. 14 Перехідних положень Конституції України, терміново прийняти Закон України "Про порядок допуску та умови перебування чужих військових формувань на території України", в якому врахувати наступні пропозиції:

1.1. Конкретизувати значення терміну "тимчасове перебування" викладеного у ст. 14 Перехідних положень Конституції України.

1.2. Чужа держава розраховується за орендовані місця базування її військових формувань на території України за світовими цінами.

1.3. Військовики чужої держави та члени їхніх сімей мають право перебувати та пересуватися в межах орендованих місць базування цих формувань. Після закінчення терміну проходження військової служби

вони повинні протягом місяця виїхати за межі України.

1.4. Термін оренди території України не може перевищувати 5 років, враховуючи і час виведення чужих військових формувань за межі України.

1.5. Вся нерухомість в орендованих місцях базування чужих військових формувань є власністю України і не може бути приватизованою та проданою.

1.6. Базування кораблів ВМС України та чужої держави повинно бути в окремих бухтах, без винятку.

1.7. Всі об'єкти наземної та морської інфраструктури ЧФ є власністю України.

1.8. Відшкодування втрат, завданих на орендованій чужою державою території України (екологічна шкода, руйнування пам'яток культури та ін.) відбувається за світовими цінами.

2. Враховуючи, що протягом 6 років незалежности двох сусідніх держав російські військові формування перебували на території України і не сплачували їй за базування і використання берегової інфраструктури, і Росія ще 1993 року приступила до будівництва місць базування своєї ЧФ на території Росії, надати їй право орендувати 2 бухти лише в Севастополі на 5 років з оплатою оренди за світовими цінами, з умовою виконання вимог Закону України "Про порядок допуску та умови перебування іноземних військових формувань на території України". Термін оренди враховує і час виведення всіх військовиків та кораблів ЧФ Росії з територіяльних вод України.

Прийнято на розширеному засіданні Проводу Виконавчого комітету Спілки офіцерів України 5 липня 1997 року, м. Харків.

Голова Спілки офіцерів України,
народній депутат України
полковник В. БІЛОУС

На військові теми

Володимир Молодецький

ВІД ТАЧАНКИ ДО "ТУНГУСКИ"

Ой тачанка, Київлянка, наша гордість і краса,
кулеметная тачанка всі чотири колеса.

Це слова пісні з часів наших Визвольних Змагань років 1918-1920, яка славить відому українську боєву "машину", уживану зокрема в степовому терені. Тачанка — це легкий, чотириколісний візок на ресорах, з плятформою, замість стін звичайного воза, запряжений звичайно в три або навіть чотири коні, інколи тільки в одного коня. На плятформі воза кулемет з двома кулеметниками і візник. Проста споруда, але у рівному, відкритому терені знаменита бойова одиниця. Використовували тачанку або як окрему бойову одиницю, або в рядах кіннотних полків. Масове використання тачанок в бою мало прихологічний ефект на противника і було важливим засобом його розгромлення.

Від найдавніших часів зброя і воїн були залежні один від одного. Існує стара військова аксіома: зброя є тільки так ефективною, як вояк, що нею орудує. Рівночасно найкращий вояк без доброї зброї не може бути ефективним в модерному бою. Зброя мусить бути пристосованою до принципів тактики, дефініція якої є "пристосовання руху і вогню до контур терену з метою нав'язати контакт з ворогом і знищити його". В обставинах степу, тобто менш більш плаского, відкритого терену, тачанка здала свій іспит. У відкритому терені вояк стає легкою ціллю для ворожої зброї, хіба, що він спроможний скоро змінити своє становище і відкрити сильний вогонь по тому, хто до нього стріляє. Тачанка якраз посідає прикмети для скорої зміни становища і сильного кулеметного вогню по заскоченому противникові.

Тачанка не український винахід. У ері до Христа колісниця, яка була своєрідною тачанкою, широко застосовувалася. У Вавилоні колісниця була широко уживана уже в 2000 році перед народженням Христа. В Єгипті появилася вона коло 1700 року до Христа, звідтам перейшла до Риму й поширилася по цілому Близькому Сході, потім розійшлась по північній Африці, Европі і навіть Азії. Старовинні єгиптяни, греки і римляни вживали в бою колісницю, яка посідала всі ті прикмети, які має тачанка. Вона стала основною офензивною зброєю, ролю якої можна сьогодні порівняти хіба тільки з ролею танків. Колісниця — це візок, вправді не на чотирьох, а на двох

колесах, на ньому мала плятформа, щоб воїн міг на ній стояти, спереду загороджена на висоту пояса, щоб він міг на цю огорожу спертися. Побіч воїна, у спеціяльному держаку, стояло кілька чи може навіть кільканадцять списів, що давало йому перевагу над пішим вояком, який міг тримати тільки один спис. Колісниця була запряжена в два, іноді в чотири коні, що робило її швидкою небезпечною зброєю.

Колісницю уживано на плоскому пустинному терені, подібному до наших степових околиць. Її тактика також була схожа на тактику тачанки. Скоре наближення до противника, відкриття по ньому якнайсильнішого вогню і скора зміна свого становища, знову стараючись несподівано з'явитися там, де його найменше сподівалися. Тактика подібна до тактики вживаної сьогоднішніми партизанами: несподівано вдарити, і заки ворог отямиться і подумає, що йому робити, змінити свою позицію або просто зникнути з його поля зору і обстрілу.

Колісниця через довгі століття була принциповою бойовою "машиною". Зчасом, одначе, все міняється. Для охорони перед списами воїни почали одягатися в панцирі. Щоб їх розбити, введено великі і важкі сокири і двосічні мечі, які треба було тримати обома руками. Для оборони проти них воїн одягався в щораз товстіший, важчий панцир. Це зробило лицаря необоротним, а коли впав, не легко було йому встати. Такий лицар був затяжкий для колісниці, не міг на ній свобідно обертатися і міг легко з неї впасти. Це спричинило заник колісниці як бойової одиниці.

Колісниця залишилася як спортивна одиниця, зокрема в римлян, які дуже цінували перегони колісницями.

Місце колісниці як бойової одиниці, заступив кінь, на якому лицар закований в залізо почувався певніше, як на колісниці. Але лицар закований в залізо, сидячий на коні, також закритому панцирною бляхою, це не еволюція колісниці, а радше прототип танка. Модерні танки перейняли від кінних лицарів їхню тактику й сьогодні ми бачимо, що у всіх модерних арміях кінні формації перемінено на панцирні. Це найкраще можемо побачити по назвах панцирних полків у канадській армії: "Royal Canadian Dragoons", "Lord Strathcona Horse" і "First Canadian Dragoons". Колісниця зійшла з поля бою на довгі століття і доперва появилася у нас, в часі наших Визвольних Змагань, у формі славнозвісної української тачанки.

Друга світова війна бачить поворот тачанки, але, самозрозуміло, в модерній формі. Це вже не запряжені в коней вози, а моторизовані машини з модерною зброєю, які видом своїм зовсім не схожі на тачанки чи колісниці, але бойові принципи залишилися в них ті

самі, що і в старовинній колісниці. Як знаємо, артилерія, якої піддержка піхоти є конечна до успіху, відіграє важливу ролю в бою. Піхота, відповідно підтримана артилерією, може посуватися вперед, поносячи відносно легкі жертви, навіть наступаючи проти сильнішого противника. Одначе артилерія має одну слабу сторінку. Зміна становища вимагає відносно багато часу. Гармати треба приготовити до перевезення, треба їх запрягти в тягачі, без огляду на це, чи тягнуть їх коні чи машини, потім знову треба їх відчепити від тягачів і приготовити до стрільби. Це, самозрозуміло, сповільняє піхоту, або не дає їй відповідної постійної підтримки. Щоб усунути цю проблему, при кінці Другої світової війни появилися гармати вмонтовані на ляфети з власними моторами, так звані самохідні гармати (Self propelled guns). Виглядом своїм вони далекі від старовинних колісниць, але практично це нічого іншого, як модерні тачанки. Без втрати часу на причіплювання і відчіплювання до тягачів, вони можуть скоро зайняти становища, відкрити вогонь по противникові і так само скоро, як зайняли становища, можуть їх опустити і зайняти нові становища, заки противник націлить на них свої гармати. Вони спеціяльно надаються до піддержки швидких з'єднань моторизованої піхоти або танкових формацій.

Принцип вміщення гармат на ляфетах з власним двигуном, можна застосувати до різних видів зброї. Коли появилися ракети проти танків, проти літаків і навіть далекого засягу — їх почали вміщувати на змоторизованих ляфетах, що дало їм змогу скорої зміни становища й уникнення знищення ворожим вогнем.

Відома проблема, яку мали американці у війні з Іраком. Коли іракські війська почали стріляти ракетами типу "Scud", які були на моторизованих ляфетах, вони негайно по вистрілі міняли становище, й тому було майже неможливо для американських літунів їх знайти і знищити.

Ракети появилися уже в Другій світовій війні й нам всім, зокрема тим дивізійникам, які брали участь у боях в окруженні під Бродами, є знана радянська так звана "Катюша". Це комплекс ракетниць, приміщених на плятформах вантажних авт. Вони могли скоро посуватися вперед, міняти становище і засипувати противника нищівним вогнем. Скорість у зміні становища, рухливість і легкість нею маневрувати, знову ставить її в сім'ю змодернізованих тачанок. У сьогоднішніх Збройних Силах України змодернізована "Катюша", під назвою Реактивна Система Залпового Вогню "Ураган", увійшла в склад артилерійських формацій.

Одною з проблем протитанкової оборони було те, що як ворожий танк не знищено першим пострілом протитанкової гармати

чи ракети, їхнє замасковане становище було виявленим, і часто знищеним, заки гармаш встиг вистрілити другий раз. Американці, щоб розв'язати цю проблему, вмонтували на військовий автомобіль "Jeep" 105-міліметрову ракетницю — "базуку", яка стала смертельною загрозою німецьким танкам. Базука пробивала найтовстіший панцир, а приміщення її на скорому і оборотному "джіпі" зробило її справжньою протитанковою тачанкою, яка могла несподівано наблизитися до танка, а якщо його не знищила першим пострілом, могла скоро усунутися йому з дороги і повторити постріл з іншого місця. Ту саму систему уживано і до протилітунської оборони. 50-міліметрові протилітунські кулемети були вмонтовані на "Джіпи", згодом американці почали приміщувати на джіпах 50-міліметрові чотиридулові протилітунські гарматки, але зчасом перестали це робити тому, що в протилітунській обороні скора зміна становища не конечна.

До сім'ї тачанок, які перейшли еволюційну зміну, можна також зарахувати панцирні автомашини. Вони вправді є нормально складовою частиною панцирних полків, але вони в бою не уживаються під тим самими, що танки, принципами тактики. Панцирні автомашини служать до розвідчих цілей і флангової оборони танкових колон в марші, хоч вони виглядом подібні до танків, вони мають дві підставові різниці. Не мають вежі, яка могла б обертатися, і їздять не на гусеницях, але на звичайних колесах. Вони більш рухливі, як танки, але через легше опанцирення і озброєння не надаються до проривної офензивної дії. Зате їх більша рухливість і оборотність дає їм змогу скорого наскоку на противника, і після нищівного вогню, можуть скоро зникнути з його поля вогню.

Одним з наймодерніших бойових машин сьогоднішніх Збройних Сил України є Зенітний Гарматно-Ракетний Самохідний Комплекс 9К22М "Тунгуска". Головною прикметою "Тунгуски" є поєднання гарматного і ракетного спорядження. Також засоби керування вогнем, чи радше находження цілі, можуть бути або оптично-механічні або радіолокаційні, тобто ціль находиться автоматично при помочі електронних інструментів. Вага "Тунгуски" 34,8 тонн, двигун в силі 780 коней, може розвинути максимальну швидкість у полі 65 кілометрів на годину. Посідає дві автоматичні 30-міліметрові гарматки і вісім ракетниць. "Тунгуска" призначена для протиповітряної оборони, проти танкових з'єднань і з'єднань моторизованої піхоти. Вона може знищувати повітряні цілі, але також наземні і надводні. Інші ракетні комплекси, включно з "Катюшею", мають так звану мертву зону. "Тунгуска" її не має. Це осягається через поєднання ракетного і гарматного вогню. Вогонь з автоматичних гармат типу

2А38 можна вести коли "Тунгуска" є нерухомою у становищі і коли вона є в русі. Вогонь ракет можна вести, тільки з нерухомого становища. Гусеничне шасі "Тунгуски", завдяки гідромеханічній трансмісії і дає змогу ведення гарматного вогню без зменшення швидкости. Ракетна система "Тунгуски" типу 9М311 призначена для знищення цілей, що летять із швидкістю до 500 метрів на секунду. "Тунгуска" є одним з наймодерніших мобільних засобів Збройних Сил України. Шлях від тачанки до "Тунгуски" був довгий і нелегкий, але копітка праця українських інженерів дала видимі результати.

Осип Труш

ТЕРМІНОЛОГІЯ І МОВНЕ ПИТАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Після шостої річниці самостійности України, на жаль, приходимо до висновку, що за цей час дуже мало змінилося в структурі Збройних Сил України. Зокрема треба зазначити, що 10-та стаття Конституції України, начебто не зобов'язувала ЗС України, а там яскраво стверджено, що закріплення державної мови в усіх сферах суспільного життя по всій території України зобов'язує всі державні установи, а це тим більше стосується до ЗС України, які є відповідальним чинником у перевихованні й українізації українського вояка.

Та, на жаль, негативний стан зросту російської преси й видань, що перевищує в деяких областях українську, від'ємно діють на духовність і свідомість української людини. Адже без живої державної української мови, що є важливим стимулом, який веде до розвитку своєї культури, традиції й історії славного минулого, що саме собою впливало б на психіку української людини, де кожний відчував би себе господарем у себе дома і відповідальним за майбутнє своєї держави, не буде сильного українського війська. Тому безустанно ми повинні пригадувати собі, що українська мова є цим цементуючим засобом, що буде поборювати невизначеність майбутнього української держави та її політичного устрою. Мова і термінологія у ЗС України творить інтегральну цілість військового вишколу і є мотивом до пізнання своєї традиції, культури й історії.

Читаючи пресу і військові видання України можна завважити впливи російської термінології у всіх оперативних проявах ЗС України, які з бігом шести років залишилися майже незмінними. Чомусь не береться до уваги цього гіркого минулого, що потужним інструментом русифікації українського вояка була царська і совєтська армії. Таку ідентичну ролю зобов'язані відігравати ЗС України в процесі українізації нашої армії. Та, однак, важко собі пояснити цей факт, що ані Міністерство Оборони, ані Генеральний штаб не спромоглися на те,

щоб стару структуру совєтського типу видалити з ужитку і перейти на наші українські традиції і термінологію. А вони в нас є. Тільки треба хотіти і накреслити пляни для остаточного зреалізування цього процесу перебудови до наших військових традицій.

Водночас, коли робимо натяки на термінологію у загальному вишколі вояка, то конечно вказати на потребу якнайдальшого відокремлення себе від впливу і вживання російської термінології, бо це нам допоможе скоріше зблизитися до своєї власної термінології і буде більш переконливим для вишколу юнаків, яких покликають до армії. На підставі загальноприйнятого принципу, армія будь-якої держави, будучи гарантом безпеки й захисту держави, виконує значні громадські і національні завдання і є могутнім засобом консолідації інших етнічних груп, які живуть на території даної держави.

Нав'язуючи до вищенаведених фактів важливости мовного питання й української термінології в процесі українізації ЗС України, то саме вони повинні бути важливими орієнтирами в згуртуванні армії, наданні їй моральної цінности і сенсу військової служби, від якої поважна частина юнаків в Україні відхиляється. Іншими словами, треба привернути український дух, без нього бо не буде української армії.

Про те, що є потреба за всяку ціну зукраїнізувати сучасне вживання зросійщеної термінолчгії немає у нас найменшого сумніву. Для прикладу почнемо від слова солдат. Чому не стрілець, вояк чи козак? Уже цілковитою аномалією є назви військових частин із російськими назвами, як, наприклад, батальйон, рота чи взвод. Чому не назвати їх українськими термінами — куренем, сотнею, чотою, роєм чи підвідділом. Коли йдеться про старшинські ранґи, то найвищий час покінчити з висловами — офіцер, мічман, прапорщик, старший сержант чи молодший сержант, а вживати свої, традиційні ранґи, а саме: старшина, підхорунжий, хорунжий, поручник, сотник, отаман, старший десятник, десятник, вістун й інші старшинські і підстаршинські ранґи, що їх вживали українські збройні сили.

Матеріялів на тему української військової термінології у нас є уже доволі, а найважливіше, що існує багата література і досвід визвольних змагань. Особливо під цим оглядом Українська Галицька Армія (УГА) може бути добрим прикладом, бо офіційні ранґи, термінологія і команда були опрацьовані і прийняті розпорядком Державного Секретаріяту Військових Справ ЗУНР з 30-го квітня 1919 року для вжитку УГА. До цього можна додати матеріяли і досвід інших формацій, наприклад, УСС-ів, Армії УНР і УПА включно з українським козацтвом. Заслуговує на увагу — своєрідне пов'язання військових частин УНР з нашою традицією, де полки і деякі частини носили назви визначних козацьких полководців. Цей звичай у сучасну пору пригадував би молодому воякові, що у нас уже є своєрідна військова традиція.

Марина Тарнавська

ХАРТІЯ УКРАЇНА-НАТО — СЬОГОДНІ НАЙОПТИМАЛЬНІШИЙ ДОКУМЕНТ

— Ми дуже добре розуміємо реалії, що склалися сьогодні на Европейському континенті, і виходимо з цього у сторунках з НАТО. — сказав Президент України Леонід Кучма на короткій, спільній з генеральним секретарем НАТО пресконференції, що відбулася одразу ж після підписання Хартії про партнерство України з НАТО.

Для України, яка наголосила на своєму позабльоковому невтральному статусі, підкреслив Президент, цей варіянт — найоптимальніший. Цей документ існує, він називається хартія, бо це політичний документ, — сказав Президент України.

Говорячи про перспективи дальшого співробітництва з альянсом, Леонід Кучма зазначив, що все залежатиме від того, як розвиватимуться, в першу чергу, Україна і Росія. Ми ніякою мірою не намагалися зробити щось гірше або краще, ніж Росія. Головне, що і Україна, і Росія, тепер тісно співпрацюють з НАТО.

Президент України не став виділяти за ступенем важливости якісь окремі пункти хартії. Всі вони доповнюють один одного, сказав він, але пункт про визнання України країною Центральної та Східньої Европи, на думку Президента, є ключовим.

Мадридська зустріч на вершинах НАТО, безперечно, увійде в історію, оскільки на цій зустрічі ліквідовано лінію поділу, яка залишилася на Европейському континенті після Другої світової війни, — заявив Президент України на урочистій церемонії підписання Хартії про особливе партнерство України з НАТО. Леонід Кучма назвав ці події свідченням того, що на Европейському континенті створено нову архітектуру безпеки.

Підписання Хартії є свідченням демократичного курсу України, її здобутком у процесі інтеґрації в европейські структури. Особливе партнерство з НАТО, сказав Леонід Кучма, є не стільки кінцевим, скільки проміжним результатом на цьому шляху. Европа вже стала іншою; безпеку на континенті можна побудувати тільки спільними зусиллями.

Леонід Кучма заявив, що вітає підписання основоположного акту про співробітництво між Росією та НАТО, що ж до України, сказав він, то Україна зробила свій вибір і готова брати участь у будівництві нової Европи.

Відкриттям нової сторінки співробітництва у "Партнерстві заради миру", — назвав Президент США Вільям Клінтон. Сьогодні европейська безпека — не змагання, а співпраця, додав він.

Президент Франції Жак Ширак відзначив, що в Мадриді зроблено внесок у стабільність на континенті в цілому. Ми проголосували за країну, яка готова до співпраці та відповідає за виконання своїх зобов'язань.

Особливу важливість підписання Хартії для Туреччини підкреслив Президент країни Сулейман Демірель.

Це робить Україну ближчою до НАТО і ми це вітаємо, — заявив канцлер Німеччини Гельмут Коль. Він вважає, що співпраця України з НАТО уже була плідною, тепер її просто переведено на вищий рівень. Україна також братиме участь у будівництві нової архітектури европейської безпеки, — сказав він.

Прем'єр-міністер Бельгії Жан-Люк Дегане зазначив, що цей крок був би неможливим без політичної волі українського Президента, а Жан Кретьєн — прем'єр-міністер Канади, країни, яка першою визнала незалежність України, нагадав, що в НАТО і раніше вважали Україну наріжним каменем в европейській безпеці.

Альянс та Україна тепер зробили важливий крок вперед, сказав генеральний секретар альянсу Хав'єр Солана. Наша спільна мета — зробити реальний вагомий внесок у спільну безпеку в евроатлантичному реґіоні. Хартія Україна-НАТО має бути реалізованою швидко і в повному обсязі.

Офіційна позиція натівського керівництва щодо відчинених дверей, викладена у схваленій в Мадриді декларації НАТО, викликала низку коментарів високих посадових осіб з різних держав.

Вільям Клінтон, Президент США, країни, яка грає в НАТО далеко не останню скрипку, заявив, що поширення НАТО на схід є "великою відповідальністю" для Европи. Він також назвав "історичним" підписання Хартії Україна-НАТО. Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана не дав конкретної відповіді на те, чи слід розцінювати підписання Хартії Україна-НАТО як перший крок України до майбутнього вступу до альянсу. "Щоб бути запрошеною до НАТО, Україна має цього хотіти. У цей момент я не можу сказати, що Україна виявила таке бажання", — зауважив Хав'єр Солана.

Володимир Горбулін, секретар Ради Національної Безпеки і Оборони, назвав сентенцію Хав'єра Солани "дуже дипломатичною". Для того, щоб Україна вступила в НАТО, треба не лише щоб Україна цього бажала, а й щоб цього бажало НАТО. Крім того, політична ситуація в країні така, що не відомо, як до цього може поставитися все населення — заявив Володимир Горбулін. Він вважає, що приєднання до НАТО країн, які безпосередньо межують з Україною, "не несе ніякої загрози для України".

("Народна воля")

АКАДЕМІЯ У ВЕСТ ПОЙНТІ

Вирізьблені вижини в передісторичний час, коли льодовики посувались на південь, створили природний терен над рікою Гадстон в стейті Нью-Йорку, де тепер знаходиться найстарша військова академія – Вест Пойнт.

В початках творення історії ЗСА Джордж Вашінґтон назвав цю місцевість "американським Ґібральтаром" з огляду на стратеґічне оборонне розміщення цього терену. Важливим став цей терен в 1775 році, коли війна американських колоністів з Англією стала неминучою. Тодішній польський полковник Тадеуш Косьцюшко під командою Джорджа Вашінґтона спорудив американську оборонну твердиню на місці, де тепер розміщена військова академія Вест Пойнт. В тодішніх часах зайшла потреба школення кадетів армії на майбутніх старшин. Брак фондів та різниці в думках на згоду заложення цієї академії відклали її початок. Дж. Вашінґтон, одначе, настоював на важливості заложення офіцерської академії. Сьогодні військова академія Вест Пойнт є особливою школою, де виключно офіцери армії є її викладачами. Викладачі цієї установи є не тільки вчителями предметів цієї академії, але теж опікунами і виховниками груп і поодиноких кадетів. Виклади включають гуманітарні і суспільні науки та науки інженерії для загальної освіти поодинокого кадета. Крім згаданих викладів, доходить військова теорія і воєнна стратегія.

Ми були запрошені на святкування закінчення науки у Вест Пойнті, котрі відбулись 31-го травня в 10-ій годині ранку на спортовій площі цієї академії. На стадіоні зібралась велика група старшин, підстаршин і рядовиків та запрошених гостей. В цьому році 806 кадетів закінчувало науку в академії.

Один з призначених капелянів академії почав святкування молитвою. Після декількох промов представлено Президента Клінтона і він промовив до кадетів. По офіційних промовах Президент особисто вручив кадетам їхні дипльоми. Святкування скінчились відспіванням пісень кадетським хором з оркестрою на стадіоні та завершено молитвою і благословенням іншого капеляна академії. Традиційне, радісне підкинення шапок у повітря кадетами закінчило цей день. Гості тоді були запрошені на офіційний обід до готелю при академії.

Запрошення наше прийшло від наших українських сусідів і добрих знайомих, майора Олександра Брашка і його ввічливої дружини Софії, котра є також майором американської армії. Їхній син Олександер Брашко, мол., був учасником-кадетом академії і в цей день отримав диплом та був назначений лейтенантом американської армії.

Під час обіду була нагода розмовляти зі старшинами-викладачами академії, високоосвіченими і культурними особами. Як колишньому воякові і ветеранові Корейської війни, цікаво було мені розмовляти з ними. Стрінули ми також капелянів цієї академії в священичих одягах:

грецького капеляна і ... російського. На жаль, українського капеляна немає. Може, в майбутньому наші Церкви про це подбають.

Майор Олександер Брашко прищіпляє відзнаки лейтенанта синові Олександрові, мол.

Свідомі ми всі, які важливі впливи народу на політику американського Уряду. Один випускник академії Вест Пойнт українського походження — це один крок в напрямі до цих впливів, бо тільки одиницям, котрі кінчали навчання у Вест Пойнті, надані запоруки стати генералом американської армії. Олександрові Брашкові, мол., бажаємо, щоб він якнайскоріше став генералом.

Едвард Кухар
(За "Свободою")

ЗБРОЙНІ СИЛИ КРАЇН НАТО

США. Після завершення війни у В'єтнамі військова повинність у країні була скасована, і тепер комплектування збройних сил здійснюється лише на добровільних засадах. Чисельність особового складу — 1,5 млн., серед них — 129 тисяч жінок.

ФРН. Чисельність бундесверу в мирний час визначена законом у 340 тисяч осіб. Комплектування відбувається за змішаним принципом: 160 тисяч осіб у даний час — призовики (строк служби — 10 місяців), а 180 тисяч — контрактники і кадрові військовослужбовці. Строк альтернативної служби — 11 місяців. Число тих, хто відмовляється брати зброю до рук, за даними останнього часу, становить майже 30 відсотків загальної кількости призовиків.

ТУРЕЧЧИНА. За чисельністю збройних сил вона посідає друге місце серед країн НАТО. Комплектуються вони за змішаним принципом. Із загальної кількости особового складу 630 тисяч військовослужбовців призовики становлять 420 тисяч (строк служби — від 15 до 18 місяців). Існують напіввійськові формування загальною чисельністю 150 тисяч осіб. Альтернативна служба відсутня.

ІТАЛІЯ. Загальна чисельність особового складу — 321 тисяча. Майже дві третини її — призовики (строк служби — від 10 до 12 місяців). Чисельність напіввійськових формувань перевищує 115 тисяч осіб. Термін альтернативної служби — 15 місяців.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ. Країна має цілком професійні збройні сили загальною чисельністю 226 тисяч осіб. Крім того, існують добровільні формування місцевої самооборони. До 2000 року чисельність збройних сил має бути скорочена на 19 тисяч вояків.

ЕСПАНІЯ. Серед 204 тисяч військовослужбовців 130 тисяч — призовики, строк служби яких є 9 місяців. Чисельність напіввійськових формувань — 72 тисячі. Термін альтернативної служби — 13 місяців.

ГРЕЦІЯ. Серед 178 тисяч військовослужбовців 115 тисяч призовики. Строк служби — від 15 до 21 місяця. Альтернативна служба (також у збройних силах, але без зброї) триває вдвічі довше.

ПОРТУГАЛІЯ. Збройні сили охоплюють військові формування і напіввійськові загальною чисельністю 97 тисяч. Строк служби — чотири місяці. Тривалість альтернативної служби — сім місяців.

КАНАДА. Чисельність цілком професійних збройних сил становить 73 тисячі осіб.

НІДЕРЛЯНДИ. Чисельність — 71 тисяча. Скасовано військову повинність. Строк служби становив дев'ять місяців.

БЕЛЬГІЯ. Військову повинність скасовано в березні 1995 року. Чисельність цілком професійних збройних сил — 45 тисяч осіб.

НОРВЕГІЯ. Чисельність — 34 тисяч осіб, з яких дев'ять тисяч — призовики. Строк служби — від дев'яти місяців до року.

ДАНІЯ. Збройні сили нараховують 25 тисяч осіб, з них 8.300 — призовики, строк служби яких — від чотирьох місяців до року, але, як правило, триває 9-10 місяців. Така ж тривалість альтернативної служби (у частинах тилового забезпечення або в цивільному секторі).

ЛЮКСЕМБУРҐ. Чисельність збройних сил — 700 осіб. Комплектуються на добровільних засадах.

ФРАНЦІЯ. Президент Ширак оголосив скасування військової повинности із короченням вдвічі чисельности. До цього часу 200 тисяч із 500 тисяч військовослужбовців становили призовики, які служили дев'ять місяців. Тривалість альтернативної служби була 20 місяців.

("Народна Армія")

З ІСТОРІЇ НАГОРОД

У часи громадянської війни в Україні відбулося багато військових подій. Багато було прикладів геройства вояків. Чи були нагороди? Так. Це в першу чергу — Георгіївський хрест та Георгіївська медаля усіх ступенів.

12 грудня 1918 року начальник Штабу Головнокомандуючого збройними силами України генерал-лейтенант Ельшин повідомляв телеграмою начальників Волинського загону і загонів, що діяли на Конотопському напрямку: "Головнокомандуючий дозволив нагородити Георгіївським хрестом та меладями від кожної батареї, ескадрону по п'яти молодших чинів, а решту взводів по три молодших чини".

Важливість створення власної нагородної системи розуміли керівники Директорії В. Винниченко, С. Петлюра, А. Макаренко. 24 січня 1919 року вони затвердили ухвалений Радою Народних Міністрів закон про утворення відзнак "Республіка" та "Слава Україні". Це були перші державні нагороди України.

"Республіка" була двох ступенів і нею мали нагороджуватися громадяни, які особливо відзначилися як в боротьбі проти гетьмана, його уряду, так і за увесь час відродження Української держави.

Відзнака являла собою хрест. Через середину його пропущені навхрест дві шаблі з білого металу. Стрічка для надівання хреста була наполовину жовтою і блакитною.

Відзнака "Слава Україні" також була двох ступенів. Вона встановлювалася для старшин козаків, які виявили лідерство в бою.

У квітні 1919 року на розгляд були подані проєкти медалей "Січ", "Запорожська січ", "Запорожжя", "Вільна Україна", "Воля", "Переможець", "Воля і слава", "Святого Архистратига Михайла" чотирьох ступенів.

У червні цього ж року проєкти цих медалей підмінялись однією бойовою "Відвага". Нею мали нагороджувати вояків усіх рангів за виявлену хоробрість, мужність. Нею могли бути нагороджені й цивільні, які брали участь у боях з ворогом.

У липні 1919 року пропонувався проєкт бойової медалі "Республіка" чотирьох ступенів. Першу і другу ступінь пропонувалося виготовляти із заліза, покритого нікелем, а інші — з бронзи. У середині хреста був вінок з лаврових листків, перев'язаний стрічками навхрест. У центрі вінка красувався герб УНР, а довкола нього напис: "Хороброму лицареві рідного краю".

Малюнки цих відзнак були надруковані 10 листопада 1919 року в журналі "Прапор України". Та стан громадянської війни не дав змоги виготовити і на практиці провести нагородження ними.

Водночас із встановленням відзнак "Слава України" і "Республі-

ка" законом Директорії від 10 січня 1919 року заборонялось на території України носіння орденських та інших відзнак колишньої Російської імперії за винятком Георгіївського хреста і Георгіївської зброї.

В Українській Республіканській Армії встановлювалися ордени "Визволення" і "Залізний хрест". Першим по значенню — орден "Визволення" першого ступеня, за ним другого ступеня і вже потім орден "Залізний хрест".

Ескізи орденів "Залізний хрест" і "Визволення" другого ступеня виконав Степан Красноперів 4 вересня 1920 року.

Орден "Визволення" мав 2 ступені. Перший складався з хреста для носіння на шиї та бойової відзнаки на зброї. Друга ступінь — для носіння на грудях та бойової відзнаки на зброї.

Нагородження проводилось тільки орденом "Залізний хрест", бо на виготовлення ордена "Визволення" бракувало коштів.

Орден "Залізний хрест" був для всіх однаковий, крім жінок. Жінки отримували жетон — такий же хрест, але зменшений у три рази у розетці жовто-блакитного кольору. За значенням він не відрізнявся від ордена.

Ще однією відзнакою, яка побачила світ, був "Хрест 3-ї Залізної стрілецької дивізії".

31 травня 1922 року рішенням Петлюри він поновлювався у військах як знак "Хрест Залізного Стрільця". Він виготовлявся із заліза кольору воронового крила. По його краях були розташовані 22 золочені цвяшки. По середині хреста — символ соборної України — образ Архистратига Михаїла, якого вилито із заліза, із золоченими обводками по крилах, з піднятим уверх золоченим мечем у правій руці. Перед собою Архистратиг тримав щит. Над ним розташовано тризуб. На звороті відзнак виграфіровано: "III Зал. Див. 19-/VI-19", в центрі — "За волю України".

Ще невід'ємною частиною нагородної системи Української армії також було введення 16 жовтня 1920 року Положення про підвищення в ранґах старшин та козаків армії УНР.

Введення в дію Положення про підвищення ранґів — це останній акт Української держави щодо створення нагородної системи. Складні історичні обставини і умови діяльности держави не дозволили завершити налагодження механізму функціонування цієї системи. Свого ж подальшого розвитку встановлена у часи Української Народної Республіки нагородна система набула за межами України, в період еміґрації.*

Майор Віталій Карпов,
начальник музею Збройних Сил України.

*Цей період охоплює видання Ярослава Семотюка: "Українські військові відзнаки", Торонто, 1991 р., з кольоровими репродукціями.

ТАНКОДРОМ НА КІСТКАХ ПОЛІТВ'ЯЗНІВ

То страхітливий факт. Фантазії про розміри так званого голокосту — Освєнцім, Бабин Яр — розрейховані на цілий світ. А тут лише на одному цвинтарі в Казахстані закопано останки понад 800 тисяч мучеників комуністичного режиму. Меморіяльні знаки на цьому цвинтарі вже побудували французи, італійці, поляки, литовці та інші народи. Нема тільки пам'ятника від українців і росіян — свідчення того, що нема у нас, як і в Росії, національного уряду.

Цим же пояснюється і той факт, що ні уряд України, ні Верховна Рада досі не визначилися в питанні про повернення додому, хоча б в особі нащадків, тих своїх співвітчизників — самовідданих борців і патріотів, котрі були жорстоко засуджені окупантами і депортовані з рідної землі. На Львівщині (і не тільки на Львівщині) й досі є чимало фактів, зокрема, в Жидачівському, Пустомитівському та в інших районах, коли репресованим не повертають їхніх домівок навіть після позитивного вирішення справи судами, і ці домівки продовжують займати (є такі випадки) навіть колишні аґенти і "стукачі" НКВД-КҐБ.

На відстані 30-40 кілометрів на південний схід від Караганди, біля асфальтового шляху Караганда-Алмати, розміщене селище Спаське. Раніше, до 60-х років, тут був табір політв'язнів, а 1985 року (тоді я й побував на спаському цвинтарі) тут базувалися дисбат і танкова частина.

Майор, якого ми підвозили з Караганди до Спаського, де він служив, розповідав таке: "Цвинтар, що лежить ліворуч від шляху, поблизу селища Спаського, налічує близько 800 тисяч могил".

За його словами, тут поховані знищені політв'язні — майже всі українці й прибалти. У військовій частині збереглися бетоновані підземні каземати, у стіни яких вмонтовано ланцюги, котрими кати приковували в'язнів в "одиночках".

Цей офіцер розповів, що рік тому (в 1984 році) до їхньої частини прибув офіцер-медик з солдатами. Вони розкопали дві могили і посилками відправили до Москви на експертизу частини скелетів похованих. Метою експертизи, за його словами, було визначення методів убивства. Результати майорові не відомі. Відомо лише те, що їх не розстрілювали, бо в п'ятьох трупів (з двох могил) слідів від куль не було. Розповів майор також, що коли вони підрахували кількість могил у ряду і кількість рядів, то вийшло близько 800 тисяч поховань, а якщо в кожній могилі похована не одна особа, а

дві-три, як у розкопках, то поховано тут близько двох мільйонів людей.

Велика частина цвинтаря, що біля військової частини, завалена сміттям — мабуть, ще з часів існування табору.

Частина цвинтаря (приблизно 4-5 гектарів), де поховання збереглися, нагадувала стерню. Замість хрестів стирчать дощечки з продуктових ящиків, на яких випалено номери. Багато з них напівзігнили, а між ними — людські кістки й черепи.

Жахливе видовище. Ніби це не люди поховані, а скотомогильник розритий звірами.

Поховання були на невелику глибину (20-30 см). Могили, як ряди, впритул. Над деякими похованнями — залізні хрести, точніше, не хрести, а металеві деталі від ліжок, зварені у вигляді хрестів, а на них викарбувано номери.

Я звертався в Українське посольство, до консуля А. Каліберди, то він сказав, що в архівах Казастану про цвинтар у цих місцях відомостей немає.

Якщо в білоруській Хатині або у в'єтнамському Сонгмі під час війни загинуло по декілька сотень людей, то розголос про це пішов по цілому світу. У Спаську ж знищено мільйони в мирний час. Такі цвинтарі є поблизу селища Байконур, що в Джезказаганській області, та недалеко від рудник Саяк, що поблизу Балхаша.

Чомусь ніхто про це не бажає знати.

Мовчать, мабуть, тому, що ще живі кати, які винищили мільйони невинних людей.

Євген Пайскевич

(Газета "Українські новини", 17 липня 1996 р., видається Алмати українською мовою).

У РОСІЇ ВІДКРИЛИ СПІЛЬНУ МОГИЛУ ЖЕРТВ ТЕРОРУ

Вашінґтон. — Як інформує The Washington Post з 13-го липня, у сосновому лісі в Сондормах, що біля 243 милі на північ від Петербургу, дослідники відкрили могилу масового поховання жертв сталінського терору 1937-38 років. Понад 41.100 осіб, багато з них із суспільної еліти, вбито і поховано на цьому місці.

Могилу відкрито після майже десятилітнього розшуку на основі архівних документів КДБ і НКВД.

Між жертвами нараховують чотирьох російських православних архиєпископів, 30 католицьких священиків, 300 українських визначних вчених і націоналістів, 20 татарських політиків, короля циганів, білоруських провідників і багато петербурзьких учених і робітників.

Встановлено, що 1.111 в'язнів вбито пострілом у потилицю.

("Народна воля")

Павло Вівчар

ПІД СТЯГОМ ЄДНАННЯ

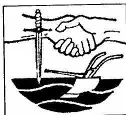

У Львові — за образним висловом одного з представників Наддніпрянщини — духовній столиці України, 19-23 липня відбулась Світова зустріч українських комбатантських організацій. Заходи були проведені з ініціятиви Всеукраїнського об'єднання ветеранів, підтриманої керівництвом місцевої адміністрації та спорідненими громадськими організаціями української західної діяспори. На неї гаряче відгукнулись і наші краяни, розкинені долею (точніше, волею жорстокого комуно-більшовицького режиму) по безмежних просторах колишнього СРСР.

Успішне проведення зборів відбулось завдяки дієвій підтримці владних структур Львова і области. Вони потурбувались про розміщення і харчування учасників, забезпечення їх транспортом для поїздок до пам'ятних місць, надання приміщень для проведення попередніх нарад та інших масових заходів.

Перший день з'їзду (19 липня) проходив у сесійній залі міської ради, де відбулась нарада делеґатів українських комбатантських організацій за участю керівників области та міста. Головуючим на зборах був депутат ВРУ, академік Ігор Юхновський. Делеґати обмінялись думками про сучасний економічно-політичний стан в Україні та висловили рекомендації, які на їх думку, змінили б на краще вельми невтішну ситуацію у нашій державі. Серед виступаючих були посланці з багатьох областей України і Криму в т. ч. віце-адмірал Чорноморської фльоти В. Пилипенко.

У неділю, 20 липня на площі перед Академічним театром опери та балету ім. І. Франка відправлено польову Службу Божу за участю священиків УГКЦ і УАПЦ.

Згодом відбувся перемарш військово-цивільної колони, за участю сотень УКД, ЗСУ, Національної Ґвардії, СОУ, гостей та громадян міста і области. Маршрут руху пролягав від театру через Проспект Свободи та іншими вулицями Львова до площі Ринок. Під час походу покладено квіти до пам'ятників Шевченкові, Франкові та Грушевському. На майдані біля міської Ради відбулось посвячення пропам'ятної таблиці, змонтованої на будинку Ратуші з

написом такого змісту: *У пам'ять і пошану воїнам українських армій і військових формувань IX-XX століть, які боролись за незалежну Українську Державу.*

Кошти на проєктування, виготовлення і монтаж названої таблиці були зібрані членами Об'єднання колишніх вояків-українців у Великобританії.

Після перерви організатори та інші члени активу, причетні до виготовлення меморіяльної дошки, зібрались у сесійній залі міської Ради, де були вручені медалі організаторам і спонсорам згаданого дійства. Мер міста В. Куйбіда висловив щиру подяку усім, хто своєю жертовною і відданою працею доклав чимало зусиль для успішного завершення наміченої мети і видав їм почесні грамоти. Серед них були представники Львівщини і Західної діяспори: Я. Гаврих, С. Фостун, М. Шептицький, В. Нагайло, Б. Роган, П. Щук, С. Буряк, М. Ткачук, М. Богачевський, В. Дацюк, Т. Санкевич, М. Дяків, М. Гейлюх та О. Яцюк.

З другого боку голова управи Об'єднання колишніх вояків-українців у Великобританії — Святомир Фостун, висловивши подяку колективу мерії та активістам ВОВ за все, що вони зробилил для успішного завершення запланованих діяспорою заходів, а також за проявлену ними позицію злагоди, нагородив їх медалями в т. ч. В. Куйбіду, В. Білоуса, І. Юхновського, П. Вівчара, Й. Футалу, Я. Лемика, В. Глинчака та інших.

Того ж дня о 17.00 відбувся в палаці культури ім. Г. Хоткевича концерт ансамблю ПВО, де виконувались народні та історично-патріотичні пісні.

Головною подією зустрічі був з'їзд, у якому прийняли участь делеґати з усіх областей України, а також представники західної та східної діяспор, зокрема, з Австралії, Австрії, Великобританії, Казахстану, Німеччини, Польщі, Росії, США, Канади, Франції,

представники Скандинавії і Бені-Люксу та з інших країн. З'їзд відбувся 21 липня у приміщенні Академічного театру опери і балету ім Івана Франка. Усього присутніх у залі було 1009 делеґатів. Серед учасників дійства були поважні посадові особи міста, области та Прикарпатської військової округи, а також представники Криму в т. числі від Чорноморської фльоти віце-адмірал В. Пилипенко.

Вів з'їзд голова Всеукраїнського об'єднання ветеранів, народний депутат України, академік Ігор Юхновський.

З доповіддю про створення Всеукраїнського об'єднання ветеранів та про підготовку до світового ветеранського з'їзду українців виступив заступник голови об'єднання Павло Вівчар.

Він, зокрема, зазначив, що ідею національного примирення висунув академік Ігор Юхновський. Вона знайшла багато прихильників і два роки тому таки дійшло до утворення першої в Україні громадської організації під гаслом єднання в ім'я спільної праці на користь молодої держави. І аж ніяк не слід применшувати цієї події як явища у суспільному житті.

Зліва: заступник голови Всеукраїнського об'єднання ветеранів та голова її Одеської обласної організації полковник Віктор Мастаренко, голова ВОВ акад. Ігор Юхновський, голова Севастопольської обласної організації ВОВ віце-адмірал Володимир Пилипенко, референт Личаківської станиці Львівського крайового братства національно-визвольної боротьби (ОУН-УПА) Мирослав Меркун.

Наші опоненти так звані "герасимівці", на жаль, не виявляють бажання об'єднатись з нами і спільно працювати на благо України. Вони сповідують маячні ідеї повернення до ненависного усім свідомим українцям більшовицького тоталітаризму. Зовсім невипадково у їх колонах майоріють червоні прапори і портрети керівників неіснуючої держави.

Отже утворення Всеукраїнського об'єднання ветеранів (ВОВ) на консолідуючій основі не було легким. Якщо на Львівщині і прилеглих до неї областях особливих проблем не спостерігалось, то у Східній, Південній і Центральній Україні Ігорю Юхновському і його послідовникам довелось перебороти шалений опір "інтернаціоналістів". Але попри всі явні і потаємні перешкоди нова організація день за днем множила свої ряди, створювала все нові й нові осередки. Його проста і благородна програма — єднання в ім'я України — здобула все більше прихильників у ветеранському середовищі.

Зараз більші чи менші організації об'єднання діють у всіх областях України. Одночасно докладаються зусилля для налагодження всебічних контактів з органами державної влади, правозахисними, профспілковими, культурологічними та іншими структурами.

Як наголосив у своїй доповіді П. Вівчар, підготовчий оргкомітет працював також у тісному контакті з керівниками українських комбатантських організацій, котрі діють у діяспорі, з керівництвом Всеукраїнського братства ОУН-УПА, т-ва "Лемківщина" та дивізій УНА. Закінчуючи доповідь П. Вівчар сказав: "Наша емблема — меч, перекований на рало, і різні ворогуючі сторони подали одна одній руки".

З ґрунтовним оглядом "Політична ситуація в Україні та мета Всеукраїнського об'єднання ветеранів" виступив академік Ігор Юхновський. З властивими йому доступністю і лаконічністю він охарактеризував становище у пріоритетних галузях господарства України, виклав своє бачення проблем в енерґетиці, металургії, машинобудуванні, аґропромисловому комплексі. Це, зокрема, модернізація теплових електростанцій (частину їх блоків можна вже зараз без шкоди для економіки зупинити, бо маємо великий надлишок потужностей), закриття окремих металургійних підприємств (нам стільки металу непотрібно) з тим, аби забезпечити стабільну роботу усіх інших заводів цієї галузі, пошук і цільове скерування інвестицій у ті галузі машинобудівної промисловости, які дають якнайшвидшу віддачу. На селі треба якнайшвидше перейти від безвідповідальної колгоспної форми власности до кооперативної,

акціонерної, приватної.

Наголошуючи на завданнях, які стоять перед ВОВ, І. Юхновський зазначив: ця організація має розгорнути потужну і всеохоплюючу кампанію на закупівлю і споживання вітчизняної продукції. Ще один важливий напрям діяльности — повсюдний і повсякчасний контроль за діяльністю підприємств торгівлі, виявлення фактів неправильного застосування електронних касових апаратів і товарно-касових книг. Активний вплив на стан справ економіки — патріотичний обов'язок членів об'єднання.

Після цікавого і жвавого обговорення доповідей делеґати затвердили запропоновані оргкомітетом установчі документи реформованого ВОВ, до якого тепер на правах асоційованих членів (за умови повного дотримання законодавства, чинного у країнах своїх поселень) ввійшли українські комбатантські організації діяспори.

З'їзд віддав належне усім, хто самовідданою працею долучився до проведення Світової зустрічі українських комбатантських організацій та створення реформованого Всеукраїнського об'єднання ветеранів.

Делеґати і гості з'їзду бурхливими аплодисментами нагородили голову об'єднання українців у Великобританії, ініціятора встановлення меморіяльної таблиці на честь українських збройних формувань від IX до XX століть на Львівській ратуші Святомира Фостуна, голову Світового братства ОУН-УПА Льва Футалу, голову Булави УПА України М. Зеленчука, представників обласних організацій ВОВ Київщини, Харківщини, Тернопільщини, діячів української діяспори в Австрії — Степана Кельнера, у Польщі — Степана Заброварного, у країнах Скандинавії — Петра Балицького, побратимів з інших країн.

І найяскравіше враження: засідання з'їзду відбувалися в атмосфері повного взаєморозуміння делеґатів України і діяспори, гарячого бажання спільно будувати наш віками омріяний державний дім.

З'їзд повністю виконав свою мету: сконсолідувати зусилля ветеранів-українців і єдиним згуртованим фронтом долати перешкоди на шляху до утвердження і розбудови національної держави.

З'їзд звертається до представників західної і східної діяспор зі закликом:

— Створюйте осередки ВОВ в місцях своїх поселень та вступайте в об'єднання асоційованими членами!

22 і 23 липня відбулись заходи, організовані колишніми вояками 1-ої української дивізії "Галичина", яка згодом переформувалась у 1-у дивізію УНА. Усім нам відомо, що названа дивізія у липні 1944

року вступила у свій перший бій з совєтською армією на теренах нинішніх Золочівського і Брідського районів. Молоді хлопці, хоч в одностроях чужої армії, воювали з нехитною надією здобути кращу долю своєму народові, щоб на землі їхніх предків не панував жодний окупант. Багато з них полягло тоді, інші, кому пощастило вижити, продовжували збройну боротьбу в УПА. Десятки років могили полеглих дивізійників були відомі лише місцевим мешканцям, які таємно їх ховали, або ж і зовсім лишалися незнаними. Тепер завдяки зусиллям ентузіястів із Золочева і Тернополя чимало поховань віднайдено, за солдатськими медальйонами з'ясовуються імена загиблих у пекельному Брідському котлі.

Останки полеглих вояків дивізії "Галичина" із розшуканих могил були перепоховані на спеціяльно обладнаному військовому цвинтарі неподалік села Червоне Золочівського району. Тут же спорудили каплицю. 22 липня цього року відбулося урочисте відкриття і освячення цього меморіяльного комплексу, на якому були присутні ветерани дивізії "Галичина", що прибули у Львів на світовий з'їзд українських комбатантських організацій.

Після поминальної Служби Божої перед присутніми зі словом про історію створення і боротьбу дивізії "Галичина" виступили її ветерани — голова Об'єднання колишніх вояків-українців у Великобританії доктор Святомир Фостун, Юрій Проценкевич, Ярослав Качай, голова Золочівської спілки ім. Д. Галицького Володимир Бойко. В Україні меморіяльний комплекс для вояків дивізії "Галичина", що біля Червоного — перший (в Австрії є 8 таких кладовищ).

Вшанування пам'яті полеглих героїв того дня відбулося на могилі борців за волю України біля села Підгірці Брідського району.

Окремі учасники з'їзду, у вільний від роботи час, відвідали музеї та інші історичні місця у західному реґіоні України. Екскурсії відбулись до музеїв Р. Шухевича, що в с. Білогорща, полковника Є. Коновальця в селі Зашкові, на Батьківщину митрополита А. Шептицького, до монастирів в Почаєві, Гошові та Угневі.

Цьогорічна світова зустріч українських комбатантських організацій укотре засвідчила волю нашого народу до єднання, що є чи не єдиним ґарантом збереження української нації як рівноправного суб'єкта в колі народів нашої плянети.

* * *

"Сьогодні Львів кличе не до боротьби, а до злагоди всіх українців в ім'я нашого майбутнього". (з промови голови міської Ради Василя Куйбіди під час освячення меморіяльної дошки на честь українських збройних формувань).

Остап Сокольський

ПЕРШИЙ ВСЕСВІТНІЙ З'ЇЗД ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ВЕТЕРАНІВ

Програма Світової зустрічі комбатантських організацій 19-23 липня 1997 р. була переповнена. Починаючи із підготовчих нарад, реєстрації делеґатів та зустрічі з керівництвом міста, які мали місце у приміщенні Львівської Міської Ради в суботу 19-го липня 1997 р. У той же самий день відбулися наради Галицького Братства кол. вояків 1-ої УД УНА під головуванням Лева Войташа. У нарадах взяли участь члени Управи та делеґати з Канади, ЗСА, Австралії та Німеччини.

Увечорі відбувся концерт присвячений пам'яті Романа Шухевича, в Народному Домі на вулиці Театральній, з участю ряду аматорських ансамблів та включав виступи близьких співробітників генерала Тараса Чупринки — його наслідника командира УПА полк. Василя Кука-Коваля, ред. Петра Дужого й колишніх вояків УПА.

У неділю, 20-го липня 1997 р., відправили польову Службу Божу на площі перед Оперним театром ім. Івана Франка священики зі Львова (о. Володимир Сичак та о. Василь Боянівський) та три колишні дивізійники: о. мітрат Іван Музичка (Рим), о. мітрат Іван Шевців (Австралія) та о. крилошанин Петро Стецюк (Канада). Однак ні один з наших єпископів не брав участи. Біля 50 000 людей вистояли цілу Службу Божу підчас зливного дощу на відкритій площі.

Після Служби Божої відбувся перемарш Українських Комбатантських Організацій, Козацького Війська, Національної Ґвардії, Спілки Офіцерів України; маршували численні колони колишніх вояків УПА, Дивізії "Галичина", Об'єднання бувших вояків Великої Британії і навіть кілька членів Дружин Українських Націоналістів, між ними інж. Мирослав Кальба, та декілька Карпатських Січовиків. Цей величавий і дуже кольористий збір колишніх вояків, включно із кінною бандерією, гордо маширував вулицями ринку, несучи прапори своїх комбатантських організацій, а молодь несла величезний горизонтально розтягнутий блакитно-жовтий прапор. Делеґації комбатантських організацій зложили вінки перед пам'ятниками Тарасові Шевченкові, Михайлові Грушевському та Іванові Франкові.

Колони зупинилися перед Міською Ратушею, де відбулося посвячення пропам'ятної таблиці, уфундованої ОбВУ — плоскорізьби, за проєктом мистця Василя Ярича.

Тут виступили промовці, а між ними мер міста В. Куйбіда, голова Обласної Ради М. Гладій, д-р Святомир Фостун, депутат Верховної Ради і голова Спілки Офіцерів України — полк. Вячеслав Білоус, які прославляли борців за волю і незалежність України.

Після посвячення пропам'ятної таблиці запрошені гості ввійшли до приміщення Міської Ради, де в сесійній залі голова ОбВУ д-р С. Фостун в асисті членів Управи вручив членам Міської Ради Обласного Управління, провідникам комбатантських організацій та провідним діячам З'їзду "Золотий хрест" ОбВУ. Одержали їх біля 30 осіб, в тому

числі також автор цього репортажу як голова Канадської делеґації Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Під парасолями: зліва: Микола Засідко (3-ій), д-р Остап Сокольський, о. Петро Стецюк — делеґати Б-ва дивізійників, Торонто, Канада, проф. Петро Потічний — УПА, Канада.

Увечорі того ж дня у залі Театру ім. Хоткевича відбувся чудовий концерт Ансамблю Прикарпатської Військової Округи, під дириґентурою полковника Віталія Халавука. Прекрасно були виконані пісні хору, сольоспіви, дуети, квартети та танці. Їхній жвавий, веселий, а при тому прецизійний виступ цього мішаного ансамблю залишив дуже приємне враження. Маємо надію, що його запросять до Канади і ЗСА.

В урочистій атмосфері відбулися наради делеґатів Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів в понеділок, 21-го липня, в Оперному Театрі. У Президії З'їзду засіли керівники Львівської области та міста Львова і голови делеґацій усіх областей України та Східної і Західної діяспор та представники Головної Управи, Крайових Управ ЗСА, Канади і Австралії та Галицького Братства кол. вояків І-ої УД УНА.

Привіти склали: голова Обласної Ради, М. Гладій, який перервав лікування після автомобілевого випадку, щоб бути присутнім на з'їзді; мер міста В. Куйбіда. Про пророблену дотепер працю по областях України звітував Павло Вівчар. Об'єднання створене на засадах примирення всіх українців-ветеранів, незалежно від того, в яких арміях вони воювали підчас Другої Світової Війни. Прибулі делеґати представляли понад два мільйони членів Об'єднання. Ґрунтовний огляд ситуації в Україні та випливаючою з того ціллю для Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів з'ясував академік Ігор Юхновський.

Після нього виступив зі словом про Збройні Сили України ген.

лейтенант Анатолій Калашніков, заступник командуючого Прикарпатської Військової Округи. Він замітив, що Україна має намір зменшити чисельний стан військовиків до 350.000, та підкреслив про великі труднощі у придбані житлових квартир для старшин — під сучасну пору бракує 25.000, але наші збройні сили спроможні захистити і боронити незалежність України.

Мандатна Комісія зложила звіт, що присутніх і умандатованих є 1009: області України — 242, Львівська область — 384, місто Львів — 208, Західна діяспора — 148 і Східна — 27.

Після того виступали із коротким словом представники делеґацій, включно з автором цього репортажу. З Франції виступав Володимир Ковальчук, Великобританії — д-р С. Фостун. Від УПА — голова Михайло Зеленчук, Лев Футала (ЗСА), від Братства кол. вояків 1-ої УД УНА — Ф. Ференцевич (ЗСА), віце-адмірал фльоти, голова Севастопольської Комбатантської Організації — Володимир Пилипенко, полк. Віктор Мастеренко — голова Одеського Об'єднання Ветеранів.

Після дискусії про статут, а особливо точку "асоціовані члени", якими є всі ветеранські організації із обох діяспор, З'їзд прийняв Статут із запевненням, що всі складові організації мають повний голос і право обирати та бути обираними, узгляднюючи правне становище деяких ветеранських організацій (наприклад, французькі та американські ветерани не мають права визнавати зверхність інших організацій поза границями їхніх країн). Всі ветеранські організації діяспори, зареєстровані у їхніх країнах, повинні внести письмові заяви до Всеукраїн-

Відзначені "Золотим хрестом" ОбВУ. Між ними: Лев Футала (стоїть 1-ий зліва), сидять зліва: П. Кішук (2-ий), М. Гладій — голова Обласної ради (3-ій), д-р М. Фостун (4-ий), В. Куйбіда — мер Львова (5-ий), полк. В. Кук-Коваль (6-ий), д-р О. Сокольський (стоїть в другому ряді 4-ий зліва).

ського Об'єднання Ветеранів про членство і вплатити добровільно членський внесок, який визначуть самі. Так вони оформляться у членстві.

Після прийняття статуту, затвердження символіки (емблеми організації) та атрибутики (печатки) було обрано керівні органи Об'єднання. На голову ВОВ обрано академіка І. Юхновського, який приняв цей пост під умовою, що його заступник П. Вівчар буде вести організаційну діяльність, бо його обов'язки народного депутата Верховної Ради та діяльного науковця не дозволять йому на ніщо інше.

Обрано Велику Раду ВОВ, в склад якої входять голови Обласних відділів Об'єднання та голови крайових організацій в обох діяспорах. Від Крайових Управ Братства кол. вояків 1-ої УД УНА входять голови та їх заступники. До Президії Об'єднання поіменно вибрано від Галицького Братства — Лева Войташа і трьох членів негромадян України, а саме: д-ра С. Фостуна — ОбВУ (Великобританія), д-ра Мирослава Малецького — Головна Управа Братства 1-ої УД УНА (Канада) і Лева Футалу — УПА (ЗСА).

Рівнож обрано Секретаріят та функціональні підрозділи (організаційний, соціяльного та медичного захисту, просвітницький, видавничий, статистичний, господарський й фінансовий) та Надзірну Раду.

З'їзд виніс ряд рішень, але чи не найважливішим було рішення про сконцентровані заходи перед Верховною Радою про постепенне визнання ветеранами 2-ої світової війни усіх українців, які брали в ній збройну участь (УПА, ОУН, Української дивізії, УНА, Карпатської Січі). За цим рішенням переконливо аргументував депутат Верховної Ради академік І. Юхновський. В дискусії у цій справі забрали теж голос дивізійники Лев Войташ і Володимир Саламаха (Галицьке Братство), Богдан Тарнавський (Австралія) й інші.

З'їзд також виніс ряд постанов щодо вживання української мови у Верховній Раді та урядах України. Віталій Бородай (Полтава) вимагав суду "Нюрнберґ-2" над комунізмом у міжнародному масштабі. Іван Корнійчук з Харківщини вимагав, щоб Верховна Рада надала допомогу ветеранським осередкам для виховання молоді у патріотичнім дусі, Оксана Кондратюк (Львів) пропонувала створити музей історії української еміґрації. Прийнято пропозицію Анатолія Нестеренка (Одеса) про посмертне вшанування на державному рівні визначних борців за волю України. Віце-адмірал Володимир Пилипенко (Севастополь) говорив про потребу виховання молоді у патріотичному дусі.

Успіх З'їзду був великий, і не диво, що соціялістично-комуністичні газети стільки їді вилляли у своїх виданнях, щоб підірвати важливість З'їзду. Шкода тільки, що не всі комбатантські організації західної діяспори вислали своїх делеґатів. Наради відбувалися у дружній атмосфері. Офіційне визнання Верховною Радою України прийде, бо як казав віце-адмірал Володимир Пилипенко: "Український народ не є злопам'ятний, не є мстивий. Ми мусимо, як казав Христос, прощати один одному. І нехай наші діти живуть у злагоді".

У наступному числі продовження — відвідини могили на горі Жбир, посвячення цвинтаря та каплиці у с. Червоне.

Ігор Федик

МОЛОДЬ ВИВЧАЄ ІСТОРІЮ 1-ої УД УНА

З перших днів існування музею 1-ої УД УНА у Львові, в ньому почали працювати десятки старшоклясників, студентів та аспірантів досліджуючи історію УД, національно-визвольних змагань 1918-1920 рр., боротьбу УПА та діяльність дисидентів і правозахисників. Їхній праці сприяла велика кількість книг, газет, журналів, документів та фотографій, що були переслані до музею дивізійниками з Канади, США, Англії, Австралії, Німеччини та Арґентини.

На протязі останніх років у музею написали свої дипломні роботи з історії Дивізії цілий ряд студентів і серед них Рожак Наталія, нині завідувачка лабораторією Львівського обласного архіву, Єзерський Роман, нині методист Методичного центру освіти у Львові, працював над дисертацією аспірант історичного факультету Львівського університету — Боляновський Андрій, використовував матеріяли бібліотеки музею ще один аспірант того ж факультету — Федик Іван.

Зліва: Василь Гудзій, Наталя Куршаницька, Ігор Федик.

Старанням автора цих рядків та колишнього старшини УД Василя Гуздія у школі ч. 34 ім. Шашкевича була створена група молоді, яка активно вивчала історію УД. (Про них уже писав наш журнал). Але особливих успіхів у вивченні історії Дивізії досягла учениця 11-ї кляси, яка, навчаючись і у Малій Академії наук, що діє при університеті, зуміла, при активному сприянні п. Василя Гудзія та Федика Ігоря, здобути перше місце зі своїм науковим рефератом з історії 1-ої УД УНА на конференції молодих науковців при МАН у Львові, що дало їй право

поїхати на республіканську конференцію молодих науковців до Києва.

Зі собою дівчина взяла з музею фотографії, книги, речі дивізійників, їх відзнаки. В гострій і полемічній боротьбі Куршаницька Наталя, долаючи опір шовіністів і червоних, зуміла вибороти призове III місце серед багатьох десятків юних дослідників, що з'їхалися до столиці зі всієї України. Особливий інтерес у молоді викликали речі, документи, фотографії та книги дивізійників, а Наталя радо коментувала історію кожної речі. За здобуті успіхи дівчина була нагороджена грамотою заступника міністра освіти України, що дало їй змогу без екзаменів вступити на історичний факультет Львівського університету. До цього слід додати, що Наталя закінчила школу на "відмінно", як і інші дівчата, що були активістами музею.

Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та Торонтська станиця нагородила Курманську Наталію спеціяльною грамотою і грошовою премією, що їй вручив кол. старшина Дивізії Василь Гудзій.

Це сталося 21 червня ц. р., де в актовій залі школи зібралися випускники школи, школярі, їх батьки, гості міста. В президію, урочистих зборів з нагоди вручення атестатів абсольвентам, був запрошений і Гудзій Василь. П'ять золотих і три срібні медалі було вручено кращим випускникам школи і серед них — Курманській Наталії та активістам музею — Собечко Мар'яні, Головановій Ліні, Герасимчук Ірині та Бузовській Катерині.

До слова запрошено п. Василя Гудзія, який виголосив коротку промову про 1-шу УД УНА і під бурхливі оплески, від імені Головної Управи та Торонтської станиці, вручив щасливій дівчині грамоту і грошовий подарунок, а Курманська Наталія, у відповідь, подякувала керівництву обох організацій, вручила п. Гудзію Василеві розкішні квіти, закликавши усіх присутніх глибоко вивчати історію УД і героїку українських вояків-дивізійників. Відкрилася ще одна сторінка правди про Дивізію і її високий патріотичний дух. І дослідили цю сторінку ті, кому тільки сімнадцять весен і вони ровесники тих, хто в далекому 1943 р. пішли добровольцями у лави Дивізії.

Ігор Федик
заслужений учитель України

Референт музеїв при Головній управі Братства кол. вояків 1-ої УД УНА просить тих, котрі мають пам'ятки з УД, як: світлини, документи, відзнаки і т. п. посилати до Музею Українських Збройних Сил, 252021-Київ, вул. Грушевського, 30/1, щоб створити якнайповнішу експозицію Української дивізії "Галичина".

Музей теж збирає матеріяли про українців, що перебували на дійсній військовій службі в арміях різних країн світу.

Гумор і сатира

Валентин Чемерис

А ТУРОК СВІЙ, НЕ ТУРЕЦЬКИЙ...

Приходить якось до редакції чорновусий добродій.

— Салям!

— Салям, — одказую спокійно, нічого не підозрюючи. — Слухаю вас.

— Я турок! — вигукує прибулий схвильовано і наче аж місця собі не знаходить. — Турок я, турок!

— Заспокойтесь, — я до нього лагідно. — З ким чого не трапляється. І давно це з вами?

— Давно, давно, від мами-тата!

— А-а, — заспокоююсь і я. — Турок, то й турок. Чого ж ви так хвилюєтесь, коли це у вас від самого народження? Якщо ви з Туреччини, то це нормально. Ще Осип Скорик, старий солдат із "Сватання на Ганчарівці" Квітки-Основ'яненка, пригадується, журився: "У Туреччину прийдеш, куди не обернись — усе турки, усе турки, аж сумно". Тож слухаю вас. Нам, правда, тільки ще турків і не вистачало, та все ж... Що там у вас, ефенді?

— Я люблю свою Туреччину.

— Правильно робите, бо кому ж, як не туркові, любити Туреччину! Це у нас, українців, є такі, що люблять не Україну, а сусідню державу і їй годять.

— Але дехто вважає, що я не люблю Туреччини, тож я хочу у вашій газеті надрукувати статтю і переконати турків у тому, що я таки її люблю.

— Гм... Вдома чому ж не видрукуєте?

— Не хочуть друкувати, демократії у нас малувато.

— У нас її теж негусто... Та гаразд, давайте. Тільки що це у вас за стаття: "За незалежну і самостійну Туреччину в складі Греції". Чому це Туреччина, даруйте, мусить бути в складі Греції?

— А тому, що я такою бачу Туреччину — у братньому союзі з Грецією! Чого ви так витріщилися? У мене кума в Греції, а вони... не згодні...

— Хто — вони?

— Турки. Ще й ображають мене: "Ну ти й турок!" А я зірвався і крикнув: "Від турків чую!" Сьогодні всі об`єднуються. Он білоруси притьмом побігли до Москви. У Европі тільки й чуєш: "інтеґрація, інтеґрація!.. Чому ми, турки, повинні відставати? Я за інтеґрацію, за братнє об'єднання з Грецією. У мене кума в Греції живе, то що — між мною і нею треба кордони зводити, га?

— А як же після об'єднання, бодай і братнього, буде з незалежністю Туреччини?

— Уряд Туреччини залишиться незалежним, але під егідою Греції. Так і моя кума каже.

Я незчувся, як у мене й вихопилось:

— Ну й турок ти!

І тієї ж миті... прокинувся. Ху-ух! Як добре, що це всього лише сон і турецький незалежності ніщо не загрожує... Пригадалося. Був час, коли турки дуже соромилися того, що вони — турки. (Як ото деякі українці, сиріч — хохли-малороси). Комплекс неповноцінности в турків почався після того, як, завоювавши Візантійську імперію, збагнули, що вони відсталі порівняно з підкореними. Ось тоді слово турок і стало синонімом слів "мужик", "плебей". І коли, бувало, турка в Стамбулі називали турком, він ображено кричав: "Вах! Сам ти — турок! А я — мусульманин!" (Як колись українці на запитання, хто вони, чухаючи потилицю, відповідали: "Та, православні ми"). Але з часом це в турків минуло, і сьогодні вони (на відміну від наших, даруйте, малоросів) вже не соромляться своєї національности. Але до чого цей сон?..

Аж тут редакційні двері — рип! Заходить один... інтернаціоналіст. Принаймні, так він сам себе обзиває. Член, до речі, Спілки письменників України, киянин. Пише російською, буцімто хтось в його роду був з руських. Отож, заходить і з порога:

— Якщо у нас демократія, надрукуйте мою статтю: "За самостійну Україну в складі обновльонной Росії..." Е-е, пардон, у складі обновльонного Союза.

Я лише очі на нього звів, а він — у крик:

— А що? А чо? Я такою бачу Україну, а вони, націоналісти, кричать, що я не люблю України! Брехня! Я люблю її, і люблю самостійну, но — в складі обновльонного... А чо?... Білоруси он... Сім'ї у нас переплелися... У мене тьоща з Красноярська. Це перша, а друга — з Рязані... То що нам — розділятися кордонами? Он і генерал Лебедь, а він родом із Сумщини, не любить кордонів між Україною та Росією, а любить самостійну Україну в складі обновльонной Росії... Себто Союза.

— А як же тоді буде із самостійністю України? — питаю в українського письменника з руськоязичними книжками.

— Москва призначить нам повністю незалежний уряд... А що? А чо? Друкуйте мою статтю, коли ви не бандера і коли в нас демократія.

Каюсь... Прошу вибачення в турків, які нині так пишаються тим, що вони турки.

А сам гірко думаю: "Ось до чого цей сон... І, бий тебе коцюба, — віщий. Бо турок — свій, а не турецький..."

Аби порятуватися від "власника" аж двох тещ — з Красноярська і Рязані, хотів було хутчій прокинутися і — не зміг. Виявляється, в другому випадку це був не сон. На жаль... *("Час")*

Ро-Ко

Демократичні курйози в Україні

Закінчення без кінця

У передпослідньому числі нашого журналу ми почали цю «курйозну» рубрику, яку продовжили в останньому. Закінчуємо цю серію в цьому числі, хоч цих курйозів назбирується щораз більше, як демократичних партій в Україні. Виберемо декілька, а решту сховаємо для історії–може колись напишемо «Курйозну історію демократичної неньки України».

* * *

Комуністичні депутати до Верховної Ради не підписали присяги на вірність державі, як вимагає Конституція, бо вони мають демократичні права й не визнають цієї «несоціялістичної» Конституції. Але визнають платні і всі привілеї «несоціялістичного» депутата, включно з недоторканістю, яку вони бажають продовжити навічно. Це і є справжня демократія! навіть для тих депутатів усіх рівнів, котрі полакомляться на кримінал. Бо соціялісти й комуністи далі «перевиховують» людину на свій образ і свою подобу за принципом: «що твойо, то мойо». Але пощо їм себе самих перевиховувати, як вони вже перевиховані на справжніх «народних демократів».

* * *

В Україні зареєстровано коло 12 мільйонів ветеранів Великої вітчизняної війни, *адоптованої владою України,* а всіх ветеранів Великої вітчизняної війни *Совєтського Союзу* в цілому СРСР було три чи чотири мільйони. І скільки їх від 1991 року прибуло, хоч населення України убуло на один мільйон? Кажуть, що кожний, хто має дату народження до 9 травня 1945 року «доборовся» до статусу ветерана, якщо має родинні чи партократичні «ветеранські» зв'язки. І якщо він не упівець і не дивізійник. Отже, всі мають демократичні права на ветерана, але не всі ветерани мають право на ветеранські права.

«Я маю право мати право...»–співав колись за совєтчини молодий львівський бард. І може тепер заспівати за демократії.

* * *

У кримінальному кодексі незалежної України є стаття, котра каже: хто з зброєю виступав проти Совєтського Союзу, той вважається «зрадником вітчизни», тобто зрадником нашої теперішньої вимріяної неньки України. (Хоч тоді її не існувало, а як десь була, то тихо спала). І навіть тому, кого реабілітували в Союзі, тепер обласна «рідна» прокуратура анулює ту попередню постанову. А дивізійникам правно відмовляють т. зв. «реабілітації» на основі «твердих» доказів «злочинів» таких, як: ти як вояк здезиртерував з німецької армії!? А тих, які во врем'я оно служили в Українській Галицькій Армії, оскаржують, що вони воювали проти Червононої Армії ще від 1-ої світової війни. (Тоді УГА сама стала

червоною–ЧУГА, але це не рахується за історичний факт, бо українські юристи не історики: що записано пером–пехай хто зна коли, ким і де–не витягнеш демократичним волом!)

Перед демократичним законом усі зрівняні в правах у минулому, сучасному й майбутньому: тож на тому закону з минулого, «стрілки» чи карательні енкаведисти проти упівців і «ворогів народу» мають повне право в сучасному отримати статус «ветерана вітчизняної війни»? (Не кажуть тільки, котрої вітчизни. Та чи це таке важливе?). А їхні діти–тобто їхнє майбутнє–теж мають повне спадкове право належати до тої самої привілейованої кляси.

* * *

Де є на світі держава, щоб так ретельно й солідарно охороняла пам'ятки історії і культури, як Україна? Її закон поділяє нерухомі пам'ятки на загальнодержавного й місцевого значення. Загальгодержавні є під охороною Кабінету міністів, і без його дозволу–не вільно торкатися їх, хіба учням на уроках показової історії дивитися на них з релігійною побожністю.

До якої категорії належать уцілілі пам'ятники Леніну? Тому, що зліквідував Українську Народну Республіку, визнавши її перед тим як незалежну державу, і безпощадно нищив український народ–«загальнодержавно»! Про ці справи довідалася Одеська міська рада, коли хотіла перенести пам'ятник Леніну з центральної площі міста на інше. Але? Міністер юстиції Сергій Головатий, в імені уряду України, заборонив торкатися цього пам'ятника! Бо факт переміщення неприпустимий і незаконний! Хоч є указ Президента України про ліквідацію символіки колишнього СССР. То було колись. А це тепер. І Президент не є понад законом Української держави. Тож символіка колишнього Союзу недоторкальна, як і депутати Верховної Ради, і може висіти чи стояти на кожному місці, навіть на палаці Президента. Ану ж ще знадобиться?

* * *

Україна посідає збройні сили, які мають бойові літаки, ракети, найкращий танк на світі, що їздить по терені, мов мерцедес по шосе, і плаває через річки, мов олімпійське каное. Має і кораблі, хоч не має Чорноморської фльоти. І, очевидно, має патріотичні ветеранські організації, котрі виховують молодь по школах, технікумах і військових училищах на справжніх патріотів «Батьківщини»–на героях і геройських вчинках командирів і вождів Великої вітчизняної війни, самозрозуміло, Радянського Союзу, як от: по увічненню пам'яти споруджено пам'ятник Георгію Костянтиновичу Жукову, засновано жуківські премії для учнів; іспуюють численні музеї і куточки бойової слави з іменами видатних полководців і героїв «Батьківщини». Однак ніде ніколи не вимовлять слів: «Україна», «Українська держава», навіть «ненька Україна», а тільки «Батьківщина». Котра?

Та це самозрозуміло. Українська держава має поза собою тільки цих кілька років своєї «незалежної» історії, то де їй взяти своїх національних героїв і полководців? Природньо–позичити у «Батьківщини».

* * *

Ненька Україна не єдина «курйозна держава». Вона є «в добрій компанії», як кажуть англосакси–взяти б, для приміру, хоч би Канаду.

Ненька Канада не видалить навіть найбільшого злочинця до іншої держави, в котрій існує кара смерти, бо вона справжня добра «ненька», яка дбає навіть про байстручат, котрі схоронилися під її крилом.

А опинитися тут легко: кордони довжелезні й майже прозорі.Або «по-політичному» приїхати на митницю і заявити: я є політичний біженець! І він чи вона матиме право навіть на welfare (державне утримання). В Канаді перебувала (може ще і є?) на welfare одна з дружин з трьома дітьми сомалійського президента, котрий сіяв кулями вліво і вправо–скільки вбив, ніхто, навіть він, сам не знав.

Але Канада має маленьку курйозну проблему: вона не може впоратися із своїми т. зв. «воєнними злочинцями», які тут «скриваються» десятиріччями. А проблема в тому, що їх тяжко знайти. А як знайдуть, то чомусь не такого, як треба... Хоч п. Літтман, світової слави історик, суддя, юрист, поліцист, прокуратор і т. і. в одній особі, а з ним інші «правократи», котрі, мабуть, з астрологічних даних–і з телефонних книжок!–«начислили» цих alleged «злочинців» тисячі серед самих українців. І вони придумали таку легку демократичну розв'язку: кого вони оскаржать в якійнебудь газеті, того Канада має позбавити громадянства і депортувати.

І навіть знайшли одного з України. Правда він півеврей, але працював на поліції під час німецької окупації, криючись, бо німці, як відомо, розстрілювали усіх людей єврейського походження до третього покоління. Згодом «скрився» в Канаді. Однак, як його видворити, як в Україні існує кара смерти? Чи не тому Верховна Рада України незабаром анулює цю кару? Очевидно, не для своїх власних крупних мафіозників, бо вони не в Канаді. Це зробить з гуманітарних мотивів для того «півєвнея». І може ще когось знайдуть. І ще одна заковика: Українська держава усім «закордонникам» не признала громаданства. І на це є проста розв'язка: для демократичної леґальности вона надасть їм «почесне» громадянство.

Перший, який вимагає їхнього покарання, це товариш Симоненко, голова Комуністичної партії України, для якого Літтман найбільший авторитет. Але як обійтися у випадку коляборації з німцями і зради «батьківщини» без кари на горло? Це не по-комуністичному принципі!

* * *

Існують на світі закони й «закони», добрі й дивні, набирають люди звичок і навичок. І з ними треба жити, як з нашими сусідами. Бо ще ся такий не вродив, щоби кожному догодив–навіть найбільші на світі демократи серед демократів–українці... І так без кінця...

Омелян Кульчицький

ПЕРЕД ПОВСТАННЯМ У СЛОВАЧЧИНІ В 1944 р.

В погоні за просторами Гітлер анексував Австрію, забрав Надренію, котра була під юрисдикцією Франції після Першої світової війни, але це не заспокоїло його аґресивний апетит. Слідуючою жертвою була Чехо-Словаччина. Після Першої світової війни Судети були прилучені до Чехо-Словаччини, де жило кілька мільйонів німців. Гітлер висунув претенсію до Судетів і політичним трюком та шантажем прилучив Судети до Німеччини.

Західні держави йшли на уступки Гітлера, щоби не розплутати небажаної другої світової війни. В Мюнхені 1938 року заключено угоду між західніми державами та Німеччиною коштом Чехо-Словаччини, котра була змушена віддати Гітлерові Судети. Чехо-Словацький уряд, поставлений перед вибором: обороняти решту своєї країни і воювати з переважаючими силами Гітлера, або капітулювати, щоб уникнути знищення країни і жертв у людях, вибрав друге. Після мюнхенського договору незалежність Чехо-Словаччини була скоро зліквідована; 14 березня 1938 року Гітлер погодився на створення незалежної Словаччини, наступного дня німецька армія окупувала Чехію.

Комуністична партія була єдиною політичною силою, котра в перших днях словацької незалежности повела боротьбу за відновлення чехо-словацької республіки; вона діяла в підпіллю і вірила, що Совєтський Союз є єдиним союзником, котрий допоможе в тій боротьбі. Вона вірила, що найефективнішою формою боротьби — це партизанська війна. Словацькі комуністи почали усною аґітацією знеславлювати і критикувати словацький уряд Тіса та Глінківську народну партію. Перша відкрита дія проти уряду мала місце вже перед нападом Німеччини на Польщу, коли партія зорганізувала страйк за покращання соціяльних умов робітників. Перед нападом Німеччини на Совєтський Союз КПС поробила заходи організувати партійні дружини, котрі мали стати революційними збройними силами. В 1942 році в Ліптовському Мікулаші відбулася нарада, на якій обговорювано заснування партизанських баз.

Після нападу Німеччини на Совєтський Союз Словаччина була по стороні Німеччини. В тому часі комуністична партія зачала діяти більше відкрито — ганила уряд Тіса за коляборацію, появились лозунґи на стінах будинків, листівки проти уряду та підпільна преса. В листівках вихвалювано Сталіна та Червону армію. Комуністична партія Словач-

чини без застереження виконувала директиви центрального комітету, очолюваного К. Ґотвальдом.

Словацький уряд післав 50.089 словацьких вояків на фронт проти Совєтського Союзу. В 1941 році Тісо був змушений відкликати з Східнього фронту 36.000 через неблагонадійність вояків. Словацький уряд добре знав, що неспокій в державі, страйки і заворушення в армії — це комуністична робота. Щоб здушити підпільний комуністичний рух, Тісо змобілізував увесь поліційний апарат для ліквідації комуністичних провідників.

В травні 1942 року почала формуватись партизанська група в Братіславі, котру зорганізував О. Маркуш.

Комуністична партія не обмежилась лише до політичного виховання партизанів, але вона встановила зв'язки з селами та містами і підготовляла ґрунт для утворення революційних комітетів. Величезну ролю в розгортанні партизанського руху в Словаччині відіграла аґітаційна робота політичних органів Совєтського Союзу,армії, совєтських громадян, партійних працівників на окупованих територіях та словацьких вояків на східньому фронті. Великий відгук серед словацьких вояків було заснування чехо-словацької військової частини в СССР із закликом: слов'янські народи єднайтеся! Командири совєтських партизан, котрі діяли у фронтових полосах, знали добре про настрої словацьких вояків, встановили з ними зв'язки і допомагали їм ширити антинімецьку і антриурядову роботу. Словацькі вояки привозили з фронту додому велику кількість пропаґандивних листівок, які скидала совєтська авіяція. Це дуже непокоїло словацький уряд Тіса, тому він звернувся до міністра оборони, щоб він, міністер, перешкодив довозові совєтської літератури.

Вістку про поразку німців під Сталінградом сприйняли словаки з великою радістю. В 1943 році в Новаках на нараді головною точкою було: як розгорнути збройну боротьбу проти уряду Тіса і німецьких збройних сил?

На весні 1943 р. в лісах Словаччини переховувалось багато політичних втікачів та військових дезертирів. До них долучились червоноармійці, котрим вдалося втекти з німецького транспорту і таборів полонених. Головне скупчення було в Кісуцах і Чадці. Військові частини, довірені урядові Тіса, також почали шукати співпраці з комуністами, зокрема в утворенні революційних комітетів. Комуністи обвинувачували колишні партії в пасивності й вичікуванні що станеться завтра — це дія на шкоду держави. Ув'язнення чотирьох провідників значно сповільнило і ослабило Комуністичну партію. Цю ситуацію використала група націоналістів, на чолі з Гусаком та Новомеським, котрі пробрались до керівних органів партії. Ця група не вірила в ідеологію комуністичної партії.

В 1943 році появилась перша чехо-словацька військова частина,

котра брала активну участь у фронтових діях по стороні Совєтського Союзу. Вона відкинула німецький наступ в бою поблизу Соколова. Про це заговорив навіть Ґотвальд. Немає сумніву, що ця перша успішна операція скріпила воєнного духа у партизанських загонах. Ця подія започаткувала перехід словацьких вояків до Червоної армії на східньому фронті. З тих словацьких вояків, котрі перебігли до Червоної армії, за наказом генерала Сабурова, командира совєтських партизанських частин, був утворений словацький партизанський загін в 1943 році. Його очолив Ян Налепка і він став другою збройною частиною в Совєтському Союзі.

Із змоторизованої словацької дивізії "Рихла", котра була гордістю Братиславського уряду, перейшло 2000 вояків до Червоної армії. Від того часу, словацька армія почала розпадатися.

Після сталінградської битви рештки армії зачали шукати зв'язку з комуністичною партією і комуністичними партизанами. Чехо-словацький уряд в Лондоні був добре поінформований, що молоді інтелектуали приглядаються діям партії, між ними були теж Гусак і Новомеський, котрі стали членами підпільної демократичної організації "Дюмбер", основаної і фінансованої еміґраційним урядом в Лондоні. Гусак та інші члени мали зв'язки з словацькими офіцерами, які так само орієнтувались на лондонську еміґрацію. Тактика Гусака і Новомеського полягала в тому, щоби гальмувати партизанський рух і чекати, поки Червона армія зближиться до кордонів Чехо-Словаччини, і в слушний момент, за допомогою словацької армії, здійснити переворот. Керівники КПС в Москві вважали, що утворення партизанських комуністичних з'єднань та їх збройна боротьба є необхідним етапом визвольного руху і передумовою до всенародного повстання. Керівництво КПЧ в Москві післало політичних аґітаторів до Словаччини і Чехії.

В липні 1943 року група московських аґітаторів десантувала на території в польському партизанському районі біля Варшави і за допомогою польських партизанів перейшла кордон Словаччини, де вона допомогла організувати окружні комітети, відновила зв'язки з партійними діячами й зорганізувала новий підпільний ЦК-КПС. В кінці 1943 року сили комуністичного руху зросли. Появились прояви опору, вивішування червоних прапорів на публічних будинках, писання лозунгів на стінах домів і розкидання пропагандистських листівок. Комуністи всюди організували національні комітети і їх очолювали.

Дуже важливим заходом КПЧ в Москві було звернення до Комуністичної партії Совєтського Союзу з просьбою подати пряму допомогу комуністичному рухові на Словаччині.

В травні 1944 року Клемент Ґотвальд і Н. Хрущов, в той час голова ради народніх комісарів Української РСР, домовились про дружбу і взаємну допомогу. Український совєтський штаб партизанського руху вислав спеціяльний вишколений курінь (близько 220 бійців), які стали

ядром майбутніх партизанських загонів і бриґад. В кожній групі були досвідчені командири, політичні аґітатори. Комплектування дисидентських груп і місце висадки здійснювалось у тісній співпраці з керівниками КПЧ, що знаходилась в Москві, і штабом українського совєтського партизанського руху.

КПЧ і КПС, котрими керував Клемент Ґотвальд у Москві і підпільний рух у Словаччині зірвали плян бенешівського уряду, який фаворизував чехо-словацький генерал Пік. Він намагався створити партизанський штаб при чехо-словацькому армійському корпусі, котрий діяв в Совєтському Союзі, бо це відповідало б розрахункам лондонського міністества національної оборони, яке прагнуло підпорядкувати собі партизанський рух.

В цей час штаб українського совєтського партизанського руху не мав прямого зв'язку з партизанськими загонами у Словаччині. З огляду на це вирішено висадити перші десантні групи партизанських організаторів в Дрогобицькій области, в районі Чорної гори, на базі діючої там партизанської бриґади ім. Сталіна. Ці групи повинні були знайти вздовж Карпат зручні місця для переходу через кордон. В червні 1944 р. на базу з'єднання Шукаєва були висаджені дві групи — Квітинського і Стрельцова. Групі Квітинського вдалося перейти через Дукельський перевал на територію Словаччини. Ця група налічувала 360 партизанів. Група Стрельцова при спробі перейти через територію Карпатської України наткнулась на прикарпатську охорону і український штаб партизанського руху наказав перейти на Словаччину через польську територію, в районі Лупківського перевалу. За ними слідували інші групи.

Тому що перші групи партизанів, висланих українським совєтським штабом партизанського руху, натрапили на великі труднощі, рішено висаджувати партійних організаторів прямо на Словаччину. В липні 1944 року десантувала група Величка, комісар Лих. Вона приземлилась на Мартінських полонинах. Ця група встановила зв'язок з підпільними організаціями в Ружомберку і Мартіні. Величко мав завдання приготовити базу для приймання десантів в Низьких Татрах.

Братіславський уряд зрозумів, що з приходом у Словаччину радянських партизанів зависла небезпека повалення уряду, тому міністерство оборони проголосило воєнний стан у всій Словаччині і спеціяльним наказом вислало каральну експедицію проти партизанів на північних і південних схилах Низьких Татр. Прокомуністичні офіцери вчасно повідомили партизанів про завдання урядових військ і партизани без бою перейшли у гірський масив Великої Фатри. Таким чином завдання каральна експедиція не виконала. Після цього уряд Тіса призначив головнокомандувачем словацької армії генерала Туранцева. Він наказав провести каральну експедицію в районі Великої Фатри, але і тут сталося те саме, що перед тим. Словацькі націоналісти в народній раді та

військовому центрі намагались не допустити до народного повстання, організованого комуністичними партизанами, в якому бачили серйозну перешкоду для здійснення своїх плянів військового перевороту. Військовий центер вимагав від чехо-словацького міністерства оборони в Лондоні заборонити партизанську активність на території Словаччини. Для реалізування того пляну генерал Ґольян післав до партизанів підполковника Маціну, але до згоди між тими фракціями не дійшло.

Радянський Союз подав словацьким комуністичним партизанам велику допомогу. На повстанську територію у Словаччині переправлено літаками, крім радянських командирів та всякого роду спеціялістів, дві чехо-словацькі парашутно-десантні бриґади. В обороні повітряного простору контрольованої партизанами території був спрямований винищувальний полк, який прилетів з Совєтського Союзу. Український совєтський штаб партизанського руху посилав зброю, воєнне спорядження та кадри партизанських командирів, велике число бійців і всякого рода спеціялістів. В 1944 році у Словаччині діяло 19.000 партизанів. Партизанам було скинено з літаків 250.000 тонн озброєння та боєприпасів.

В серпні 1944 року словацький народ, а радше комуністичні партизани, підняли у східній Словаччині збройне повстання проти уряду Тіса та німецьких військових частин, стаціонованих на території Словаччини. До повстання приєднались деякі військові частини та добровольці з Моравії і Чехії.

Джерело: *Бойова співдружність*, Державне видавництво політичної літератури УРСР, Київ, 1960.

Степан Пастернак

СПОМИНИ ЮНАКА ПРОТИПОВІТРЯНОЇ ОБОРОНИ

Я почуваюся "обманцем", бо не будучи дивізійником, належу до Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА та навіть і до управи станиці. Як інакше може почуватися людина з сумлінням, котра не була в Дивізії, не брала участи в боях на фронтах, не переживала того страху, не переносила того голоду і холоду в таборах полонених? Однак членом цього славного Братства я є. Як це так?

Сталося це, коли один із членів управи станиці дізнався, що я був юнаком при протиповітряній обороні, заохочував мене, щоб я вписався до Братства. Говорю йому, відпекуюся, як можу: не смію належати до Братства, бо в Дивізії я не був. Нічого не помогло. Організаційний побратим почав роз'яснювати мені, як то було перед кінцем війни, коли генерал Шандрук приєднав все юнацтво до Української Національної Армії, а Дивізія склала присягу на вірність українському народові. Про це я нічого не знав.

Автор

Згідно із статутом, "членом Братства може стати кожний українець й українка... що не менше місяця виконували службу в юнаках..."

Редакція

До юнаків попав я у Львові завдяки мойому росту. Пройшов вишкіл в Єгері, на Судетах. По вишколі, мене і ще одного юнака, родом із Стрия, тому, що ми знали трохи німецьку мову, повезли до Лінцу в Австрії до іншої групи юнаків, котру привезли із Пільзену. Відношення декотрих юнаків цієї групи до нас було помітно холодне, мабуть, тому, що вважали себе за "еліту". Вони почіпали собі, як ми називали, "бальки" на пагонах, і поводилася досить гордо. Не знаю, як, від кого і за що вони одержали ці "бальки"? З тої групи пригадуються декотрі особи. Один із них, трохи темнішої шкіри, удостоївся того, що його фотографія появилася в одному німецькому журналі на першій сторінці. На фотографії, він в шоломі, задивляється в небо, чи не летять ворожі літаки. Пригадуються ще три брати, Євген, Микола і Василь, сини православного священика з Волині. Чув, що всі три живуть в Торонті.

В Лінцу поділили нас на "цуги" — чоти. Розташували нас по горах. Лінц індустріяльне і портове місто на ріці Дунай. Тому, що повітряні налети на місто відбувалися в більшості ночами, а щоб дезорієнтувати нападників, німці зробили електричний макет міста в горах. Підчас налетів на місто, всі світла виключалися, а гори освічувалися, ніби

місто, і бомби мали б падати по горах, де ми обслуговували ці електричні світла і апарати.

По якомусь часі перевезено нас до Відня на інший вишкіл. Наші казарми були в Кенінґсберґу, одній дільниці Відня.

У вільні неділі, ми діставали дозвіл на вихід в місто. Та не всім щастило вийти поза дроти. Щасливими були ті, чиї батьки виїхали на захід і опинилися в Відні. Родичі підходили до брами і їм вдавалося дістати перепустки для своїх синів. Щасливцями були теж ті, котрі знали трохи німецьку мову, але були і такі, що ані одного разу не були в місті.

Одної неділі до нас загостив дорогий гість, підполковник повітряних сил отець Сапрун. Яка втіха і гордість огорнула нас всіх, коли побачили таку достойну особу, на такому високому військовому становищі. Отець Сапрун відслужив для нас Службу Божу, промовив до хлопців і від'їхав.

Одної вихідної неділі, буваючи з колеґою в зоологічному парку, в дільниці Гіцінґ, приглядалися до орлів у великій загороді. Мені пригадалася історія про орла в швайцарських горах, про яку я читав в газеті ще перед війною. Переповідаю товаришеві, як великий орел схопив дво-річну дитину пазурами і почав летіти з нею, але не міг піднестися високо і летів тільки понад землею. Люди, побачивши його, з криками бігли за орлом. Врешті орел опустив дитину і відлетів.

Підчас розповіді завважую людину, котра прислуховувалася до мого оповідання. Гарно вбраний мужчина приступає до нас і випитує нас українською мовою, хто ми, з котрих сторін походимо. Відповідаємо на всі його питання, але надзвичайної уваги не присвячуємо йому. Не випадає нам, юнакам, питати його, хто він?

Кілька днів пізніше підходить до мене мій товариш і показує мені газету, де описана наша зустріч із незнайомим в зоологічному городі. Це був кореспондент газети "Краківські вісті".

Після вишколу в Відні перевезли нас знову до Лінцу, але тепер вже до противповітряних зеніток, калібру 3,7 см. Розташували нас поблизу ріки Дунай, в індустріяльній дільниці. Над самим Дунаєм були великі гармати калібру 8,8 см. Бомби сипалися на цю частину міста, як горох. Звуки вибухів бомб і стрілянина цих тяжких гармат заглу-шували все, що жило. Великий страх огортав всіх. Стріляти до літаків було нам заборонено, бо вони летіли дуже високо, а наші гармати не могли досягнути їх. Коли б якийсь літак злетів низько, то тоді мали право стріляти. Ми сиділи при гарматах, як "seating ducks".

Прийшла зима. В дерев'яних бараках в рогах повно дір. Снігом задуває досередини підчас бурі. Посередині бараку маленька кругла піч, декілька кусків вугілля. Два коци не вистачає, щоб загрітись в ліжку. Хлопці сплять вдвійку, щоб не мерзнути, але вартовий мусить стерегти, щоб німецька перевірка не зловила двох хлопців в одному ліжку. За це карали розстрілом, — так нам казали.

По якомусь часі нас перекинули з гарматами до Праги охороняти летовище. До цього часу ми не вистрілили ще ані одного разу.

Підчас одного дуже великого налету на Прагу був пошкоджений один літак-винищувач, котрий знизився і летів нижче гори, на котрій ми були. Впав наказ стріляти. Це був перший раз. Але ми були без вправи і не попали в літака, а почали бити по німцях, розташованих на другій горі. За це, наш командир, німець, одержав догану.

Наближався фронт. Ми одержали наказ переїжджати, разом з гарматами, до міста Штаєр в Австрії. Їдемо поїздом через місто Будвайс (Будйовіце) в Чехо-Словаччині. Тут вночі поїзд зупиняється на короткий час. Виходимо з вагонів, роздивляємо в темноті. На недалеких рейках стоїть ще один поїзд. Коло нього гамір, пізнаємо українську мову. Біжимо туди. Це вояки української Дивізії. Хлопці вигукують прізвища, назви сіл і міст, шукають односельчан.

В Штаєрі остаємося аж до кінця війни, розташовані по горах, на західньому березі, ріки Штаєр.

Вночі перед капітуляцією Німеччини одержуємо наказ перевезти всі гармати на східний беріг ріки. Жодних машин немає, то командир наказує юнакам тягнути і пхати гармати через ціле місто. По 10-15 юнаків пхають і тягнуть ці гармати цілу ніч. Із заходу видно виблиски, наче блискавиці, а по них гучні вибухи. Ми є знеможені, невиспані, голодні. Сонце сходить. Дуже хочеться спати, а тут командир дає новий наказ: стягати всі гармати і амуніцію в одне місце. Зробивши це, відходимо до бараків. Нараз чуємо великий вибух з того місця, де ми залишили гармати з амуніцією. Відразу догадуємося, що сталося.

Командир скликає всіх в лави і з сльозами на очах оголошує, що війна закінчена. Німеччина скапітулювала. Підходить до декотрих, подає руку, прощається. Запитуємо його: а що з нами? Відповідає: кожний в свою сторону.

Між юнаками велике замішання. Між нами немає нікого старшого, котрий міг би щось порадити, дати вказівки. До нас підходять цивільні австрійці і інформують нас, що на цій стороні ріки вже є більшовицькі танки і патрулі, а на другій стороні американці, і границя буде на ріці. Ще більше замішання. Одні говорять залишитися на місці, аж поки прийдуть більшовики, скажемо їм, що німці забрали нас силою, а тому, що ми такі молоді, вони нічого нам не зроблять.

Інші радять, щоб найскоріше вирушати, великими групами, в сторону мосту і продістатись на американську сторону. Я не чекав на жодні поради. В голові залишилилися дуже ясні образи більшовицького поводження з молодими хлопцями підчас їх приходу ранньою весною 1944 року. Вони зловили декотрих моїх ровесників і розстріляли тільки за те, що попали на них не в їхніх власних хатах, оскаржуючи їх в приналежності до УПА. Моїм спасінням було те, що мої батьки не дозволили мені вийти з хати, і моя мала постать.

Я з групою односельчан хапаємо все, що можемо, і вибираємося на захід. Приходимо до мосту, де вже американці. Здержують нас і не дуже готові перепустити через міст. Німецької мови не знають. Знайшовся один американець, котрий знав дещо німецьку мову, запитав, куди йдемо, а ми всі разом "Нах гавзе!" — (Додому!). Поговорив з вартовими, які пропустили нас.

Ішли ми на захід боками головної дороги, по якій ганяли американці своїми джіпами. Щоразу вони більше цікавилися нами. Це насторожило нас, і ми, поділившись на менші групи, звернули на польові дороги поміж господарства. Тут я з двома односельчанами знайшли тимчасовий притулок на сусідніх господарствах.

М. Ревіляк

ДИВІЗІОН ЗЕНІТНОЇ А́РТИЛЕРІЇ

Вишкіл

У 1943 році на початку місяця червня 9 учнів Учительської Семінарії у Криниці, які були зголошені до Дивізії "Галичина" і які перейшли медичну комісію, було перекинуто до Коломийської гімназії здавати матуру, а це: Борис Петрюк, Орест Грабик, Петро Тиханський, Володимир Домашовець, Михайло Ревіляк, Андрій Вуйцяк, Іван Рiствей, Петро Кусик і Семен Габура. Керівником матуральних курсів у Коломиї був проф. Зиновій Цісик — директор Учительської Семінарії в Криниці. До Дивізії покликано нас на початку вересня 1943 року. Зі Львова, де ми перебули декілька днів у військових касарнях на Клепарівській вулиці, виїхали ми повним транспортом (600-700) до Гайделяґру.

У Гайделяґрі примістили нас у бараках на 4-му рінґу й після ще одного медичного перегляду призначили нас до 2-ої сотні. Тут ми проходили піхотинський вишкіл. На вишколі при киданні ґранат стався нещасливий випадок: один із вояків, замість кинути ґранату, кинув шнуток з неї, а ґранату з ручкою затримав у своїй руці. Граната вибухнула, вбиваючи його і раняче підстаршину німця, який наглядав над вправами.

У нашій сотні вишколювались та переходили піхотинський вишкіл також члени дивізійної оркестри.

При клясифікації вояки нашої сотні дістали групу ZbV (для особливих завдань), а деякі — групу KF (здібний до боротьби), котрих називали "канонен фляйш" — гарматнє м'ясо.

Після зложення присяги 2-гу сотню перейменовано на 11-ту сотню. Перейшли ми до бараків, що були розположені біля ліска на четвертому рінґу. У цій сотні проходили ми підстаршинський вишкіл.

У половині грудня 1943 року ми виїхали до Мюнхену, де в касарнях на Фраймані проходили ми вишкіл зенітної артилерії. Ми також охороняли касарні та Мюнхен від ворожих летунських налетів вдень і вночі. З товаришів, які були на вишколі пригадую собі таких: Р. Данилюк, Р. Гаєцький, Д. Барабаш, Я. Луців, М. Яремко, Лотоцький, М. Пазій, Б. Небожук, Я. Бабуняк, Б. Поритко, О. Грабик, П. Тиханський, А. Вийцяк, Гавришко, Стахів, Гуменюк, Горак, Р. Бучок, С. Габура, Я. Гунька, В. Бурбела, мґр. П. Грицак, Войтович, Лемеха, Б. Гура, Коцьолок, М. Білик, І. Шкільник, Слюсарчук, В. Юрків.

На весні 1944 року, після вишколу, нас усіх було зібрано біля гармат, де стояв довгий апарат, яким мірялося віддаль до літаків. Після перегляду очей, а саме: хто має найкращий зір, мене та 7-ох інших гармашів післано до "люфтвафи" в Шпонґав на вишкіл розпізнавання літаків та міряння віддалі до них. Щоб зістрілити літака — потрібно наставляти вибух гарматнього стрільна так, щоб він розірвався біля літака або у ньому самому. У Шпонґав на летовищі ми вишколювалися, міряючи віддаль до літаків, коли вони прилітали і відлітали. Вправи відбувалися вдень і вночі. Також ніччю ми вишколювалися у розпізнаванні своїх і ворожих літаків, їхнє озброєння та швидкість. Тут було понад 120 вояків з різних німецьких дивізій.

Я був вирізнений як найкращий мірник віддалі і за це одержав 10 днів відпустки. Після мого вишколу "емесера" (так називалася моя функція) по двох місяцях я повернув до Мюнхену. Після гострого стріляння на озері Хіммінґзее ми вкоротці виїхали до Нойгаммеру, де тоді збиралася ціла наша дивізії.

Дивізіон зенітної артилерії у Нойгаммері складався з чотирьох гармат 8,8 см — 1-ша батерія, дев'ятьох гармат 3,7 см — 2-га батерія, і 12-ох гармат 2 см — 3-тя батерія. Дивізіон мав 1200 осіб. До нього входили також сотня шоферів та зв'язківців і відділ зв'язку.

У Нойгаммері наш дивізіон дістав доповнення нових рекрутів, яких потрібно було вишколювати. В більшості це були молоді сільські хлопці з Бучаччини. Керівником на початку у Нойгаммері 2-ої батерії, був сот. Фрайт — українець, старшина УГА. Помагали йому хор. Кочержук і хор. Назаркевич.

Наша батерія стояла недалеко дивізійного штабу, коло ліска. Побіч нас була сотня УВВ. Тут розстріляли 4 дивізійників, які поїхали на відпустку і не повернулися. Їх зловлено у Галиччині і військовий суд дивізії засудив їх на розстріл. Для постраху зі всіх частин дивізії визначено по кілька вояків бути присутніми при розстрілі.

У Нойгаммері "Фляк" часто мав остре стріляння, і коли було протипанцерне стріляння, то майже кожного разу запалювався ліс, де був густий мох, і нам трудно було погасити вогонь.

Наш дивізіон був вцілості моторизований, то ми часто виїжджали досить далеко в поле "цуґмашинами" (тягачами) і "півімвагенами". У

Цайсав був так званий "Русен лягер", а біля нього йшла асфальтова дорога в сторону Сагану та Котбусу. Ми часто цією дорогою їздили на вправи.

Зенітна артилерія мала два роди набоїв. Проти танків стріляли ми панцерними набоями, а проти літаків та піхоти — розривними, так званими "шпрінґгранатами". Поки дивізія виїхала під Броди, наша чота (3,7 см) охороняла залізничну станцію в Нойгаммері. Перед виїздом під Броди 2-га батерія дістала нового шефа — німця, а наша чота (3,7 см) була під командуванням хор. Кушнірука.

Бої під Бродами

На початку липня 1944 року цілий дивізіон зенітної артилерії приїхав під Броди. Вивантажившись на станції Ожидів, моя 2-га чота (три сімки) другої батерії розташувалася в окопах, що були в садах недалеко станції села Ожидів, де вивантажувались транспорти дивізійників. По другій стороні наших окопів була Підлисецька гора, на якій стояв величезний Хрест — пам'ятник о. Маркіянові Шашкевичеві. Дальше йшла дорога на Олесько. З наших окопів можна було бачити замок Яна Соб'єського, що стояв на підгір'ю Олеська.

Перед виїздом під Броди, наші гармати 3,7 см, 2-гої батерії — дев'ять гармат — були вмонтовані без підвоззя на "цуґмашинах" (тягачі). Були це самі ляфети "зельбст фар ляфете" (самохідні ляфети). Кожна ляфета мала спереду сталеву 2 см плиту. Тягачі та кабіни шоферів були опанцерені. Це давало шоферам та обслузі гармат охорону проти бортової зброї літаків. Від'ємним було те, що ціла обслуга гармати (сім чоловік) мусила дуже глибоко копати окопи, щоб з них не було видно машини, ні гармати. Гармата, що зістрілила літака, діставала намальований білий перстень на дулі.

Ще у Нойгаммері вояки "фляку" отримали чорні короткі блюзки та маскувальні куртки ("тарняки").

Перебувши декілька днів в окопах на поготівлі в Ожидові, ми змінили наші становища і під'їхали ближче фронту. Переїхавши через Олесько, наша чота опинилася у місцевості Підгірці. Кілька кілометрів від нас були розташовані гармати 8,8 см першої батерії.

У Підгірцях почались фронтові будні. Вдень постійні налети, ми стріляємо до совєтських літаків. Вночі також не було спокою від більшовицьких літаків — "кукурудзяників" (так ми їх називали), дійсна їх назва: "Рата".

У Підгірцях та біля Висоцька і Паниковиців були налети совєтських літаків — МІҐ, а ми б'ємо по них. Я дивився своїм "емесерським" апаратом і бачив, як наші стрільна вдаряли по них, а літаки, неначе нам на злість, не падали на землю. Тоді ми почали стріляти до них протипанцерними набоями. Ми зістрілили 8 літаків. Показалось, що деякі частини цих літаків опанцерені, щоб охороняти летунів від розривних гранат.

Між Висоцьким та Паниковицями була розташована дивізійна тяжка артилерія (польові гавбиці). Вона мала обсерваційний бальон. Коли вони пускали його в повітря, тоді негайно налітали більшовицькі літаки. Одного дня вони звернулися до нас про допомогу. Ми заскочили ці літаки, зістріливши їх декілька. Пізніше вони не так часто налітали на артилерію, коли обсерваційний бальон був угорі.

Одної неділі ми поїхали до міста Бродів, щоб охороняти станцію перед налетами. Розташувавшись побіч на сіножаттях, нас вперше обстріляли катюші. На щастя, ніхто з нас не був пораненим. Наступного дня ми повернулися до наших попередніх становищ.

Ми теж боронили населення перед німцями, що реквірували худобу від господарів. Одна українка мала одну дійну корову, яку німці забрали, а у неї були малі діти. Ми відібрали корову і повернули її жінці.

Ми також помагали нашій артилерії, бо одна батерія застрягла в болотах. Ми нашими тягачами на гусеницях повитягали їхні гармати. Коли 2-га чота, під командою хор. Назаркевича, розпочала відступ в сторону Підлисся та Білого Каменя, то дорога була затаращена возами, кіньми й автомашинами. Це було, здається, 20-го липня. Вранці, коли почало сонце сходити, показались совєтські літаки американської марки, які безпощадно стріляли і скидали бомби на перемішану масу вояків, обозів та автомашин.

Одного разу, десь біля 10-ої год. вранці, після налету совєтських літаків, на горизонті появилась ескадра літаків, що летіла в нашу сторону. Коли ескадра наблизилась до нас, тоді в повітрі з'явилось багато парашутів, що падали на нас. У паніці, ціла згуртована маса вояків розпочала стріляти по парашутах. Це були німецькі літаки "Генклі", що скинули нам трохи бензини до моторів та харчі. Я, лежучи у рові встав і кричу: "Не стріляйте! Це наші літаки!" Був це єдиний випадок такої допомоги під Бродами.

Під вечір того самого дня наші три гармати відділилися від головної колюмни на дорозі до Золочева, бо ми не хотіли бути при сході сонця під вогнем бортової зброї літаків.

Перстень окруження звужувався, і нас почали обстрілювати три совєтські танки "Т 34", але наші гармати під'їхали ближче і їх знищили. В ліску ми перебули ніч. Ми мали також один "швімваґен" з вмонтованим кулеметом "МҐ 42". Наступний день ми перебули під обстрілом большевицької артилерії та піхоти. Під вечір зближаємось до Почапів. Тут зійшлися старшини нашої дивізії та німецького вермахту на нараду, на якій узгіднено, що ми всі їдемо до прориву. Завданням "фляку" є, крім літаків, винищувати гнізда кулеметів та протитанкових гармат. Наш прорив відбудеться між Ясенівцями та Княжим.

П'ятниця 22 липня. Біля 5-ої години вранці залишаємо Почапи і наближаємося до села Княже. Між Почапами й Княжим розтягнулась рівнина; далі — залізничний насип. У Княжому багато садів, далі мочари

та сіножаті, а за насипом простягається сіножать на яких 300-400 метрів, тоді горбок, на якому тягнеться дорога, а там — ліс.

Приїхавши до Княжого, зустрічає нас стрілянина та канонада зі всіх сторін. З дерев більшовицькі снайпери стріляють. Ми стріляємо по деревах. Всюди вбиті та поранені — свої і більшовики. Ранені, без рук та ніг, просять помочі, а деякі просять, щоб їх добити. Біля моєї гармати лежить ранений вермахтівець і прохає помочі. Раптом наїжджає на нього німецький танк і місить його з землею. Там танк Т 34 і мімецький "Тигр" зударяються. У наш тягач збоку потрапило стрільно й убило нашого шофера. Витягаємо замок з нашої гармати, розбираємо й викидаємо частини по полю. Я пересідаю до "швімваґену", стріляючи з кулемета. Доїхавши до сіножатей, дістаємо стріл у мотор. На щастя, ми не є поранені. Наші та інші тягачі пошкоджені на сіножаті. Ідемо пішки, стріляючи, скачемо з одної вибоїни в іншу й доходимо до колії. Тепер найгірша небезпека — це перехід насипу та відкритої сіножаті до ліска. Вибираємо момент, коли вибухають гарматні стрільна, перескакуємо насип. Я молюся і прохаю Всемогучого Бога, щоб допоміг мені дістатись до ліска, а там відпочину. У ліску нема відпочинку, бо ще один більшовицький перстень треба прорвати. Щойно на самій горі ліска можна було відпочити.

Прорвавшись 22-го липня з оточення, прямуємо до Залісся та Перемишлян. Зі мною прорвався хор. Кушнірук, хор. Назаркевич, Іван Ковальський та кількох інших. І. Ковальському куля перейшла через клуб. Ми зробили йому перев'язку і доставили його до Червоного Хреста. Оскільки мені відомо, він видужав зі своєї рани. Під вечір я був такий втомлений, що, сівши на якусь гармату, яку тягнув трактор, не збудився аж до ранку, хоча вночі впав дощ і мене змочив. По дорозі зустрічали ми німецькі військові частини, де вищі ранґою старшини організували пробоєві групи й казали вертатись назад. Ми не звертали на них уваги. Наша група минула Перемишляни боком і пішла на Ходорів і Жидачів, а згодом на Стрий, де затримались кілька годин. В Стрию хор. Назаркевич сказав нам, що покидає нас. Решта нашої групи попрямувала на Сколе, де всіли на поїзд і через Славське поїхали до Мукачева.

Нас спрямували до Середнього, а там поінформували нас, що місцевість, де збирається "фляк", називається Норд Ґайдош. Норд Ґайдош – село. Воно було заселене українцями-руснаками та мадяронами. Околиця села — гориста. Людність займалася хліборобством. Були тут дуже гарні сади та виноградники.

Напочатку ми спали по стодолах. Опісля, коли зібралося нас більше, розміщено нас по господарствах. Тому що занять військових не було, за виїмком вечірньої збірки, ми всі помагали нашим господарям на полі косити сіно. В Норд Ґайдоші дістали нашу першу виплату в мадярських грошах — пенґах, по 75 пенґів тижнево. Зібралося нас

біля 75 вояків, а цілий дивізіон мав понад 1200 персоналу. Не всі наші побратими загинули під Бордами. Знаю, що деякі попали до більшовицького полону і там оцілили. Деяке число пішло до УПА. Під Бродами мали ми зв'язок з упістами. Передавали їм зброю і амуніцію. Деякі походили з Брідщини. Вони там залишилися, напрм., мій товариш Ковальський.

Пробувши декілька тижнів відпочинку на Закарпатті, дістали ми наказ їхати до Німеччини, до Нойгаммеру. Розділено нас на групи по трьох, п'ятьох і сімох на один поїздовий квиток. Ми поїхали до Будапешту, а звідти до Відня. У Відні перебули кілька днів і поїхали до Праги. Оглянувши Прагу продовж кількох днів, повернулися знову до Відня. З Відня поїхали до Праги, а звідти, через Дрезден до Коттбусу, до Нойгаммеру. У Нойгаммері в наших старих бараках зібралося з цілого дивізіону зенітної артилерії біля 75 осіб.

Тут почалося нове формування Дивізії, в якій була тільки одна батерія — 3,7 см — зенітної артилерії. Вона стала підрозділом протитанкового дивізіону, якого командиром був майор Кашнер. Перебувши коло двох тижнів у Нойгаммері, ми другий раз виїхали на вишкіл "фляку" до Мюнхену.

о. Іван Шевців

У ПОЛОНІ...

Останні дні війни добігали кінця. На фронті чується спорадичні сухі вибухи ґранатометів, короткі серії скорострілів, тут і там вибухи тяжких гарматніх стрілен. Одні кажуть, що це для того, щоб вистріляти останки амуніції, інші що це свого рода бравадо, щоб відстрашити ворога від передчасного переходу фронтової лінії і доказати, що для нас українців війна ще не скінчена...

У прифронтовій полосі, 25 квітня 1945 р. представники різних частин Дивізії складають присягу вірности Українському Народові на руки ген. П. Шандрука, вже як члени Української Національної Армії.

Переживаю хвилину духовного піднесення та рівночасно й пригноблення, бо ситуація для нас безвиглядна. Чекаємо капітуляції Німецького Райху і відв'язуємося від безпосереднього фронту з большевиками. Великдень святкуємо в місцевій католицькій церкві в Попендорфі, а вже 9. 5. 45 року вночі, знищивши всі радіотелефонічні устаткування, вирушаємо в сторону міста Брук і Шпіталь. Під Юденбурґом большевицькі танки перетинають дорогу німецьким частинам, що лявіною котились на Захід, домів, "нах гаймат". Зміняємо напрям відступу: почерез гори і провалля пробиваємось до міста Кляґенфурт.

Війна скінчилась. Йди, куди хочеш... Куди йти? Під Кляґенфуртом

на луці, над рікою, віднаходимо й формуємо наші частини зв'язку. Нараз уночі наказ збиратись у дальшу невідому дорогу. Тут щойно відчуваю вперше своє положення полоненого.

Англійські танкетки з прожекторами освітлюють і бережуть наші колони, що вантажаться на залізничному двірці, до поїзду, що повезе нас через Альпи й місто Удіне на Південь, до Італії... Вивантажують нас у Венеції і перевозять на кукурудзяні поля, за колючі дроти, біля міста Местре. Тут і починається мій правдивий полон. Тут врешті прийшлось розпрощатись з моєю маленькою "бельгійкою", трофеєм від розброєних мадярів, з годинником, папіросами, що стали тепер трофеєм якогось англійського "сарджа" при перевірці.

Біля Местре, на кукурудзяних полях, під голим прекрасним італійським небом, (мабуть, упродовж одного тижня) починаю привикати до моєї нової долі полоненого. А вона справді незавидна. Тут немає води! Воду привозять цистернами, біля входу до табору, видають потрохи кожному, хто має якусь посудину. Тут уперше бачу на яву прояви "закону самозбереження". Бо, замість станути в чергу, як і був наказ, усі нараз кинулись до одного курка (крану). Не обійшлось і без шарпанини, прокльонів, а навіть бійки...

Згодом удалось нашим старшинам завести порядок при розподілі харчів і води. Наш відділ зв'язку (зокрема його 2-га сотня, в більшості студенти) скоро виявив себе як здисциплінована частина.

За нашим прикладом пішли інші. Мабуть, вже першого вечора на тих кукурудзяних полях майбутній дириґент хору "Бурлака" в Англії, Евген Пасіка, оформив з охочих "хор" і почав його тренувати під голим італійським небом і під веселе рахкання жаб з недалеких боліт.

Їдемо до Африки...

Кількаденне безділля, гаряче італійське сонце вдень і капосні комарі вночі, відкривали в юнацьких головах фантазії, ворожбу з карт і різним "качкам" про наше майбутнє. Хоч я сам скоро опанував ворожбу з карт, то все таки не вірив своїй ворожбі, а повірив таборовій "качці", що нас повезуть до Африки. А знаючи дещо про Африку зі школи, я почав до неї приготовлятись. Нові чоботи, так звані "саперки", я проміняв за старі черевики, суконну уніформу — за короткі штани і за легкий дреліх, наплечник — за якусь легеньку течку... Свою помилку я пізнав і доволі тяжко за неї заплатив кілька місяців пізніше, восени, в таборі в Ріміні, коли надходила зима. Щоб закрити і загріти голі коліна, за теплі штани "помпи" зроблені з якогось дрантивого коца, я мусів заплатити майже однотижневу пайку сухарів-кексів.

І ще один нерозважний крок зробив я у Местре. До нашого табору приїхало німецьке санітарне авто, щоб одержати трохи крови для ранених вояків у шпиталях біля Венеції. Маючи на увазі, що там можуть бути й українські ранені хлопці, яким треба помогти, та щоб рятувати гонор нашого "зв'язку", а також і з вдячности для Бога, що я пережив

війну, (разом з якимсь десятком) я віддав півлітри крови. Її брак я відчув пізніше, коли кілька разів умлівав на полях Белярії, підчас безконечних перевірок, куди нас перевезли військовими тягарівками. Там ще одна перевірка. Я ухитрився перенести у полевій флязі трохи тютюну, що потім поміг мені у "чорній годині".

Про таборові будні в Белярії та московські намагання повернути нас на "Родіну" писалось вже багато, тож й не згадую про них.

У місяці вересні 1945 року нас перевезли до табору в Ріміні, а вже в листопаді того року, я виїхав до Риму, на богословські студії. Їхали ми (група 26 кандидатів на священиків, з яких зчасом стали священиками лише 10) під ескортою польських вояків Армії ген. Андерса.

Для мене відкрився новий фронт боротьби, а це за Царство Боже на землі, за Християнську Україну.

Сідней, Австралія, 15. 10. 1980

З-ПІД БРОДІВ НА МАГАДАН

З села в дивізію разом йшло нас троє: Микитюк Михайло, Ковбанюк Іван і я. На той час я вже був жонатий, двоє діточок мав.

Вишкіл наш починався у Франції — Саліс де Беарн (Salies de Bearn). Потім перевезли нас до Німеччини в Нойгаммер. Літом 1944 року везли нас на Східний фронт, казали, що на лінію Станиславів-Коломия, опинилися ми під Бродами.

Після бою під Бродами доля порозкидала нас. Частина дивізійників відступила на захід, багато загинуло, а хто попав в полон. Я в селі виміняв золотий годинник і нові черевики на цивільний одяг і два тижні йшов до Підвербців. Ще два тижні пробув в селі, як забрали мене до совєтської армії.

Один місяць відбув я на фронті і попав в полон до німців. То було на Чехах. Там і був в таборі до 9-го травня. А 9-го травня нас "визволили", і повезли в Хабаровський край, а потім в Магадан. Здибався я там з Поповичем Василем Степановичем, він також був висланий. В село я повернувся в 1948 році.

Попович Іван Ількович, 1921 р. н.

23 лютого 1997 року, с. Підвербці

ПРО СПОМИНИ ЮНАКІВ

Переглядаючи і читаючи різні статті і спомини в журналі "Вісті Комбатанта", мушу ствердити, що не знаходжу багато дописів про юнацькі частини.

В юнацтві в Єґер, Лінц, Кремс, Пряшів, а пізніше на Мадярщині, було нас багато, були тисячі тодішніх юнаків, які тепер займають поважні становища. На жаль, багато з них не належить до нашого Братства, а ще гірше, що вони навіть не признаються і до цього. Причини можуть бути різні, але вони не виправдують такого наставлення з боку тих, які були ідейними юнаками і знали, для якої мети хотіли працювати, а в потребі і життя своє віддати...

Після війни багато з них я зустрічав у Мюнхені, Берхтесґадені та в Міттенвальді... Сьогодні багато з них живуть і працюють в Західньому світі, зокрема в Північній Америці і Канаді. За малими винятками, більшість із них живе для себе, забувши про ті юнацькі роки, коли вони з гордістю йшли до війська, хоч чужого, але з найкращими намірами служити своєму рідному народові...

Роздумуючи сьогодні над тим, що було і минуло, уважаю своїм обов'язком звернутися до всіх друзів-побратимів, колишніх юнаків, ставати в ряди Братства Дивізійників та бути гордими з того, що ми, хоч молоді юнаки, були в тому часі частиною Української Національної Армії, яку при кінці війни проголошено, а це був великого значення акт.

Друзі! Пригадаймо час вишколу в таборах, присягу в Єґрі на Судетах... Згадаймо Кремс і Лінц, звідки ми роз'їхались... Одні під Відень до телефонічних частин, другі до протилетунських частин, а дехто до так званої Пропагандивної частини на Словаччину до Пряшева, якої я був учасником.

Нас тоді поїхало 10 юнаків через Братиславу до Пряшева, виїжджаючи кожного дня у фронтові полоси. Пригадайте, друзі, як ми перевели Свят-вечір, згадайте Миколу, який оповідав нам жарти про свій добровільний виїзд із Наддніпрянської України, про Андрія, що носився з гітарою, про Юрка з балету Чепірчука, про Євгена, що так боявся їздити по селах попід фронт та про братів Вербових...

Мені відомо, що з цієї частини залишилось нас трьох, що сталося з рештою, не знаю. Один із цієї групи писав наш щоденник для майбутніх споминів, але через небезпеку він залишив його в якоїсь родини на Чехо-Словаччині для переховання. Цей юнак повинен написати про них на сторінках нашого журналу.

По двох місяцях нас перекинули в Спіски-Нова Весь, а потім мене до Брук, а згодом на Мадярщину. Повернувшись з Мадярщини, ми знову стрінулись усі в Кремсі, де нам доручено перевезти

юнацький табір до Лінцу в Австрії. Час скоро минав, совєтські війська ставали нам на п'яти, тому треба було спішитись. Транспортації не було, бо поїзди вже не їздили, тому треба було маширувати пішки... Все таки ми добились до Лінцу, де частина бараків була збомблена. Наступного дня нашій групі доручено перейти на Судети до м. Хеміц і там зголоситись до головної команди пропаґандивного відділу, яка переїхала сюди з Братислави. Коли ми зголосились до команди, застали там більше таких, як ми... Нам там сказали, що поїдемо на оборону Берліна...

Тоді вранці наш провідник Юрко сказав нам, щоб ми були в повному лаштунку на площі, й через таборову браму ми вирушили пішки в сторону Пільзно до Баварії в Німеччині. Біля німецької границі, ми переодягнулися в цивільний одяг два дні перед прибуттям в ці околиці американської армії.

В. Л.

НАСИЛЬНА РЕПАТРІЯЦІЯ ПОРАНЕНОГО ДИВІЗІЙНИКА

Я, стрілець дивізії "Галичина", 30-го полку, 3-го куреня, 3-ої сотні, Яцків Григорій Максимович, із с. Жовчева, Рогатинського району, мушу описати один із історичних злочинів відносно насильної передачі воїнів нашої дивізії до Радянської імперії.

Підчас боїв під Фельдбахом (Австрія) нас ранених перевезли для лікування до Філляху в Австрії.

Наприкінці червня 1945 р. із шпиталю посадили нас на вантажні автомашини. На моє запитання охоронця в німецькій уніформі, куди нас хочуть перевозити, відповів, що до іншого міста.

Однак по якомусь часі їзди колона зупинилась на мості річки Драви та почали нас передавати пограничним військам НКВД, застосовуючи при цьому дубинки, які вживали англійські військовики при примусовій передачі нас.

Втекти не можливо, бо машини були окружені англійськими вояками та НКВД. В той час багато скакало в воду, щоб покінчити з собою, а не їхати в Союз. Бистра річка поглинала свої жертви, а англійські військовики лише ці "сцени" фотографували. В світовій практиці проводились обміни раненими, но не передавались ворогові. Невже наші рани не були найбільшим доказом того, як ми ненавиділи цю комуну? Після передачі почалось знущання як з "ворогами народу". Це страхітливі умови перевезення в Сибір, робота на шахтах під конвоєм. Навіть після повернення додому не було місця мені на нашій землі.

УКРАЇНЦІ В РОСІЇ

Сотні тисяч українців живуть сьогодні в Тюменській області Російської федерації. Тут вони добувають нафту, бурять свердловини, трудяться на багатьох господарських об'єктах. В основному це вихідці з західних областей нашої держави. У Тюмені, як ніде в Росії, шануються українська мова, культура, народні звичаї й традиції. Там виходить українська газета, працюють національно-культурні товариства.

З 1997-1998 навчального року в Тюменському державному університеті запроваджується вивчення української мови. У зв'язку з цим у бібліотеці вузу створюється спеціяльний відділ української літератури.

У Тюмені діє також Генеральне консульство України. З нагоди Шевченківських свят у його приміщенні було розгорнуто книжкову виставку. Крім того, наші дипломати передали університетській бібліотеці 1000 примірників довідкової та навчально-методичної літератури з українознавства.

Поки що Тюмень залишається єдиним реґіоном Росії, де завдяки старанням нашої діяспори відбувається процес відродження української духовности. У багатьох же інших реґіонах "старші брати" досі вважають українців малоросами, намагаються, як і за часів царської та радянської імперії, витруїти в них пам`ять про етнічну батьківщину, зрусифікувати їх. Росія й досі залишається гігантським котлом, де переварюються цілі народи в "єдіний рускій народ".

* * *

Недавно високі російські власті здійснили знищувальний тиск і на віруючих української церкви, які живуть у Росії. Російській арбітражний суд своїм рішенням вилучив храмове приміщення у громади Київського патріярхату в місті Ногінську Московської області, й передав те приміщення Московській патріярхії. А тим часом на території України Московська патріярхія володіє великою кількістю наших храмів, серед яких чимало українських святинь. І першою такою святинею є Києво-Печерська лавра. Єдина надія — на новостворену коаліцію київських національно-демократичних сил "Єдність", яка нині готує повернення Лаври Київській православній церкві Київського патріярхату. Справедливість повинна перемогти.

("Українська газета")

УКРАЇНСЬКА «ДІЯСПОРА» в КАНАДІ

Вживати сьогодні терміну «діяспора», який став популярним від часу проголошення незалежности Української держави, без дужок, мабуть, не годиться щодо Канади. Це виявилося на річній конференції Конґресу Українців Канади, що відбулася 4-6 квітня 1997 року в Торонті.

Велика більшість цих «діяспірців» не «розсіяні», а народжені в Канаді (80-85%). Українського походження громадян є понад один мільйон (за переписом населення з 1991 року: 1.054.295). З того мільйона може 30-40 тисяч охоплені в організованому житті, тобто в українських товариствах, клюбах, церковних організаціях тощо. Не зважаючи на велике число, що пройшло крізь молодіжні організації (Пласт, СУМ, ОДУМ), табори й курси українознавства, майже всі вони послуговуються англійською мовою. Вимога товариств провадити діяльність в українській мові відпихає від організацій навіть охочих до праці. Так дехто думає з провідних діячів.

Новоприбулі

Нових поселенців з України прибуває небагато–в 1996 році понад 4 тисячі з загального числа 225.313. (Вперше більше, ніж з Польщі). Теж не відомо, скільки з України приїхало українців, а скільки інших національностей. Цікаво, що найбільше приїжджає з великих міст східної України, менше з Києва, а найменше з Галичини.

Канада не має квоти на окремі держави, а іміґрантів кваліфікується за знання англійської чи французької мов, вік, родинний стан, фах і т. і. Теж не потрібно спонсора, якщо іміґрант має готівку бодай на півроку прожитку в Канаді. Ще інша категорія–це антрепренери, які привозять з собою принаймні півмільйона долярів і відповідний плян на інвестиції. Ці інформації подав Євген Дувалко з Української іміґраційної служби.

Мало хто з новоприбулих українців зацікавлений вступати до існуючих організацій, бо «нова еміґрація не політична, а економічна», висловився один учасник конференції. Вони пройшли інший виховний процес, котрий не міг не відбитися у їхніх поглядах й сподіваннях у Канаді.

Є й успіхи. Нові іміґранти не знають канадської банкової системи, виписування чеків, вживання кредитних карток і т. і. Кредитівка «Союз» увела безплатні поради для нових поселенців й дає їм інші полегші. Тимто 40 відсотків нових членів «Союзу» походить з них.

В школі ім. Юрія Липи в суботу діти новоприбулих й тут народжених спільно навчаються, без різниці на рівень знання англійської чи української мов. Діти, які вчащали до школи в Україні, радо приходять на особливі зайняття мистецтва, танків, музики, фізкультури, бо це нагадує їм рідний край. Вони часто не задоволені з канадської школи через різницю в навчанні й вихованні. Школа має 40-50 дітей, успішно її провадить новоприбула Марина Струнка.

Знову Манітобський провінційний КУК, при співпраці Манітобського уряду, створив еміґраційний комітет й «спонсорує» іміґрантів з України. У цій провінції є брак «опікунів» для старших громадян, які з

тих чи інших причин не можуть давати собі ради. Цей комітет відбув робочу поїздку в Україну, тепер діє як pilot project (експериментальний прожект), проводить інтерв'ю з кандидатами, допомагає знайти їм помешкання в Манітобі й ознайомлює з економічною системою та законами, тобто вводить їх у mainstream (головну течію) канадського життя. Теж поборює упередження щодо українців, мовляв, вони не хочуть працювати.

Багатокультурність

Канада відома на цілий світ з своєї політики багатокультурности, яку впровадив П'єр Трудо, а якої батьком уважають вже покійного сенатора Павла Юзика. Дехто підозріває, що Трудо прийняв цю політику як рівновагу до французькомовної провінції Квебеку, яка старається про суверенність, і останній референдум уряд Квебеку програв тільки дещо більше, як одним відсотоком голосів. Основою канадської нації вважають офіційно англосаксонську й французьку етнічні групи, хоч інших «етніків» начислюють в Канаді 42 відсотки.

Федерельний уряд Ліберальної партії почав інтерпретувати це законодавство на свій лад. Найперше він подав нові цілі: сприяти міжетнічному порозумінні та поборюванні расизму. Замість фінансувати окремі прожекти поодиноких груп, наприклад, навчання «спадщинних» мов у публічних школах, він наголос ставитиме на ширші загальноканадські програми.

На думку «діялектиків» федерального уряду, «переформування» цілей багатокультурности, методи фінансування й зменшення бюджету не ослабить політики багатокультурности, а, навпаки, її скріпить.

Заплановані зміни викликали застереження та протести від етнічних груп, бо є небезпека, що уряд використовуватиме багатокультурність для асиміляції новоприбулих.

Адріян Бойко (член Багатокультурної ради й голова Саскачеванського КУК) заявив, що ніби в Канаді нема дискримінації, але він хотів би дочекатися того часу, коли не будуть звертати уваги на прізвища, а будуть трактувати кандидатів на вищі посади, згідно з вмілостями й талантом. Його дочка може спати спокійно, бо одружилася з англосаксоном й носить його прізвище, але його син називається Бойко. Ми маємо право вимагати такої рівноправности, бо також платимо податки, він заявив.

Теперішня діяльність

На бенкеті промовляв голова харитатативної Фундації Канада-Україна Роман Петришин. Ця Фундація, заснована 1995 року за ініціятивою КУК, поставила собі багатогранну діяльність: допомога Україні в освіті, поборюванні убогости, мистецтві, молодіжному секторі й церковному житті, охороні здоров'я і т. і. Членами можуть стати корпорації, організації та окремі особи.

Українці в Канаді виявляються сьогодні головно в мистецькій ділянці -музичній, театральній, фільмовій. Що українці вибиваються, це завдяки їхнім здібностям і таланту–нічому іншого. Запримічується брак наших представників у федеральному парляменті. Ще недавно ми мали своїх послів і міністрів, а Р. Гнатишин був генерал-губернатором Канади.

Як відомо, в Канаді є «складна» проблема з провінцією Квебек, провідні кола котрої хочуть здобути суверенність через референдум. Попередній федеральний уряд, під проводом Браєна Малруні, хотів розв'язати цю проблему, визнаючи конституційно Квебек як «особливе суспільство». У всеканадському референдуму, в якому кожна провінція мусила проголосувати більшістю, ця пропозиція не набрала конституційної більшости.

Недавно КУК відбув наради з Канадським Жидівським Конґресом і оба Конґреси погодилися визнати історичну реальність Квебеку та його відмінність. Це не повинно зменшувати значення політики багатокультурности,–обширніше звітував голова КУК Олег Романів.

КУК далі старається отримати «відшкодування»–хай і символічне–а не компенсацію за несправедливе інтернування українців під час 1-ої світової війни. Однак канадський уряд drags its feet–зволікає.

КУК звернувся до канадського уряду, щоб збільшити іміґрацію з України й полегшити приїзд членів родин.

У зв'язках з Україною КУК відбув зустріч з міністром закордонних справ України Генадієм Удовенком та має реґулярні консультації з послом до Канади Володимиром Фуркалом. Мирослава Підгірна, голова зв'зків між Україною і Канадою, відвідала Україну в складі офіційної делеґації канадського міністра закордонних справ Ллойда Аксворті. КУК готовий передати резиденцію посла в Оттаві на власність України.

КУК продовжує свою участь у програмі Канадсько-українського партнерства й дає консультації у цій справі.

КУК дуже швидко й, можна сказати, успішно зареаґував на очорнення українського народу й української громади в Канаді на телебаченні (Sixty Minutes) та у пресі. Відбулися зустрічі з повідниками масмедій, щоб такі програми не повторялися.

Майбутність

Олег Романів, пригадуючи, що в 2000 році КУК відзначатиме 60-ліття свого існування, підкреслив, що КУК став єдиним речником української спільноти й повинен таким залишитися. (Слід пригадати, що є ще другий речник–ТОУК–Товариство «проґресистів», яке далі стоїть осторонь від КУК, хоч воно, як КУК, є членом Української Всесвітньої Координаційної Ради в Києві. В останній час з'являються познаки до злагоди.

Перша проблема КУК–це зачароване коло–фінанси. Нема грошей –не буде відповідної праці. Чому нема фінасів? Бо «продукт» КУК не «попитний», тобто, не зацікавлює українську громаду. Цей феномен спричинений тим, що наші організації «постарілися» і шукають способів, як омолодити свої ряди. Такий перехідний стан відбивається неґативно й на централі КУК. Як підходити, щоб розв'язати ці проблеми? Мета залишається одна–КУК повинен бути речником української громади в Канаді. Є певні пропозиції, як це здійснити: слід вступити на головний шлях канадського життя (main stream), брати учать у політичній діяльності усіх рівнів, поліпшити канали комунікації до низового членства. Тим самим КУК повинен стати організацією, діяльність котрої буде result-oriented–результати будуть визначувати діяльність КУК.

Роман Колісник

УКРАЇНЦІ В ЕСПАНІЇ

Наші мрії здійснились. Звеликим зворушенням і безмірною радістю переживали ми хвилини, коли Президент вільної України відвідав Еспанію — країну, яка з питомою її гостинністю прийняла колись нас і дала нам можливість на студії і на працю.

Приїзд до Еспанії у грудні 1946 року 25 українських студентів дав початок на організовану тут українську присутність. Тоді у важких повоєнних часах еспанська благодійна організація допомоги студентам, OCAU, тобто Католицький Чин Університетської Допомоги, дав нам можливість на студії. Основники цієї організації робили це заради дружби Еспанії із незалежною Україною.

Спочатку нас було 25 студентів членів Товариства "Обнова". Зчасом це число перевищило сотню. І всі, як сказав поет, "чужому научались, свого не цурались". Наприклад, хор давав концерти та співав на українських Богослуженнях. Ми хотіли дати знати нашим добрим еспанським приятелям, хто ми та за що боровся наш нарід.

Шануючи наші національні джерела, не відділяючись від українського кореня, ми включились в еспанське життя.

Наша Громада була маленька, але активна. Наші справи, це:

— створення хору та танцювальної групи, які виступали з концертами і брали участь у різних фестивалях;

— радіопередачі в українській мові;

— підготування і координація актів зустрічей з еспанськими персональностями Блаженнішого Патріярха Йосифа Сліпого під час його побуту в Еспанії;

— організація в 1980 році маніфестації за волю України під час Европейської Конференції Безпеки, про що писали і говорили світові телебачення, радіо і преса.

За нашим почином в соборі святого Ізидра в Мадриді, 26 червня 1988 року в присутності кардинала і архиєпископа Сукії, єпископ українців Арґентини Андрій Сапеляк, в сослуженні отців митратів Сеґундо Беніто, нашого пароха, та Івана Музички з Риму, відправив наше Богослуження з нагоди 1000-річчя Хрещення Русі-України. Під час цього історичного акту наші приятелі еспанці, що виповнили мадрідський собор, молились разом з нами за волю України.

Нам серце рвалося й груди жаль стискав, як ми довідалися про наслідки чорнобильської катастрофи...

Тоді, коли сповнилася мрія нашого народу, після проголошення незалежности України, за ініціятивою тих перших студентів, які 50 літ тому прибули до Еспанії, створилась УКРАЇНСЬКА АСОЦІЯЦІЯ. Її ціллю є скріплення зв'язків культури і дружби між Еспанією і Україною.

Одразу ж після відродження України ми відвідали землю нашого народження, шукаючи можливостей поділитись своїм досвідом та

знанням із українськими фахівцями.

Першим нашим паломником на вільну Батьківщину був наш економіст і підприємець Ярослав Тріска, метою подорожі якого була справа лікування жертв чорнобильської аварії.

Опісля поїхали на рідну землю проф. інженер промисловости Олег Забара, інж. гірництва Теодор Барабаш, які взяли участь у Всесвітньому форумі українців та нав'язали зв'язки зі своїми колеґами по хафу, Нестор Романик, д-р інженер лісництва і визначний фахівець охорони лісів, який поділився з українськими фахівцями своїм обширним досвідом.

Наш політолог та довголітній голова нашої Громади і колишній редактор українських радіопередач з Еспанії, Володимир Пастущук відвідав столицю України та свою рідну Волинь. Він разом з родиною д-ра Дмитра Бучинського, о. митрата Сеґундо Беніто та інших передавав на Батьківщину через еспанське радіо відомості в українській мові.

Проф. телекомунікації, Всеволод Варжанський, мав доповідь в Інституті Теоретичної фізики ім. Боголюбова на тему "Підхід до теорії відносности".

Д-р Левицька, родини Гладунів, Левковичів, Барабашів, Ваврових, Борачок, Волинський та інші також з великою радістю пишалися красою відродженої України. Наш лінґвіст Микола Волинський протягом одного року студіював українознавство в Університеті ім. Івана Франка у Львові. Трьох із нас, а саме — відомий в Еспанії спеціяліст з вирощування пасовиськ, інж. аґрономії Михайло Гичка та згаданий вже проф. Забара і Теодор Барабаш, належать до благонадійного еспанського товариства пенсіонерів, SECOT, яке співпрацює з програмою TACIS.

Теодор Барабаш, запрошений Державним Комітетом Геології України, відвідав золотоносні родовища Мужієва у наших Карпатах та Клинці біля Кіровограду. В конференційній залі "Кіровгеології", при участі чисельних фахівців української ґірничої промисловости, він поділився своїм знанням та досвідом у справі видобутку і вилучення золота та охорони навколишнього середовища.

За нашим старанням директори та визначні фахівці "Держкомгеології" України та "Кіровгеології" відвідали Еспанію. Їх запросили Технологічний Інститут Еспанії, приватні підприємства РІО ТІНТО МІНЕРА, РІО ТІНТО МЕТАЛЬ, БОЛІДЕН (АПІРСА і КАЛЄДОНІЯ) ФІЛЬОН СУР на виміну знань та досвідів луження золотовмісних руд при помочі ціаніду.

Технічний Геологогірничий Інститут поділився з українськими фахівцями своїм досягненням в уживанні бактерій для окислення золотовмісних сульфідних руд та своїм досвідом в охороні навколишнього середовища в гірничій промисловості. Після візити було взаємне рішення на обговорення договору співробітництва. Ми переконані, що нова Конституція, України та виведені з неї закони і

нормативи, будуть стимулом для еспанських інвесторів.

Ми шукаємо найбільш ефективних доріг нашої служби Україні у її співпраці з Еспанією. Стараємося єднати зусилля в ім'я України, щоб вона була міцною, політично стабільною, економічно розвинутою, екологічно захищеною і соціяльно справедливою.

Теодор Барабаш
голова Української Асоціяції в Еспанії, Мадрід

Василь Верига

ЦІННИЙ АЛЬБОМ ПРО СТОЛІТТЯ ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ

У житті кожної громади, яка живе і розвивається, постійно відбуваються якісь події, що їх так чи інакше з різних причин відзначаємо. Одною з таких подій, яку в 1991 р. відзначила українська громада в Канаді, було століття її поселення у цій країні. На гідне відзначення цієї річниці канадський уряд призначив поважну суму грошей, а Конґрес Українців Канади з тої нагоди створив був окрему українсько-канадську комісію для святкуваня сторіччя, яка мала тими грішми завідувати. Йшлося тут головно про ствердження української присутности у цій країні та підкреслення її вкладу в розбудову Канади.

За останніх сто років українці розбудовували не тільки Канаду, але також своє власне українське суспільно-громадське життя в Канаді, і деякі особи вповні заслужили собі на окреме відзначення. З тією метою ця комісія видала 100 медалів, якими нагородила живих і мертвих будівничих Канади. Серед лавреатів були дійсно заслужені особи, але не бракувало і таких, які дістали медалі тому, що стояли близько тих, які вирішували, кого треба відзначити.

Так пройшло п'ять років і святкуваннь століття відходило в забуття, але завдяки таким колекціонерам, як відомий уже українській спільноті Іван Передерий з Корнвол, Онтаріо, воно зберігається. І. Передерий зібрав і упорядкував чудову збірку-альбом ілюстрацій поштових марок, коверт і різних пам'яток, збудованих з тої ж таки нагоди. Публікація вийшла під назвою "Століття першопоселення українців в Канаді 1891-1991" і з додатком: "Пропам'ятна філятелія, меморабілія та архітектура". Є це двомовне англійсько-українське видання з гарною кольоровою ілюстрацією побільшеної поштової марки, на якій зображено двоє молодих гуцулів: вона сидить на лавці, а він стоїть біля неї. У лівому горішньому розі марки червоний кленовий листок з датами: "1891-1991". З лівого боку обрамованої ілюстрації і нагорі — як у заголовку альбому, а з правого боку вгорі дата: "1991", а внизу цифра "15". Під ілюстрацією "Пошта України" є англомовний заголовк та прізвище

"Іван Передерий", а над ілюстрацією поштової марки — синій кленовий листок з жовтим тризубом посередині.

Альбом починається двомовною передмовою маестра Ростислава Василенка, а далі на цілу сторінку офіційна емблема відзначення ювілею 100-річчя першопоселення українців у Канаді за проєктом М. Дубенської з Вінніпегу. Під емблемою напис: "100-ліття українців у Канаді" українською, англійською і французькою мовами.

Перших 20 сторінок — це різні поштові марки, значки і відзнаки, видані в Канаді й Україні, а також ілюстровані коверти, а на сторінках 27-30 ілюстрації різних жетонів і металевих відзнак з тематикою століття та пояснення до них. Наступних 20 сторінок — це фотографії, поштові картки різних об'єктів, пов'язаних з побутом і століттям українців у Канаді. На останніх 24 сторінках знаходимо двомовні пояснення до всіх ілюстрацій, післяслово автора, перелік прізвищ співробітників і бібліографія, головно часописних статтей, а в тому відмічено й спогади Василя Чумера (англомовний переклад).

Праця Івана Передерия, — це частковий підсумок святкувань ювілею 100-річчя еміграції українців до Канади, здійснена без державних субсидій. Вона "не розрахована на фінансовий зиск, — пише автор. — Це мій скромний причинок до загальної скарбниці культурних надбань української спільноти Канади" (стор. 70).

Можливо, альбом скромний за своїм розміром, але вартісний своїм змістом і тому необхідний у всіх українознавчих бібліотеках Канади та в т. зв. бібліотеках української діяспори в Україні. Авторові-колекторові й упорядникові в одній особі, належиться признання за добре виконану роботу, а зокрема за саму ідею видання такого альбому. Нехай цих кілька слів буде висловом мого особистого признання.

Огляди, рецензії

Микола Рябчук

"ПІДЛІШОГО ЧАСУ НЕ БУЛО Й НЕ БУДЕ..."

Володимир Пристайко, Юрій Шаповал, Михайло Грушевський і ГПУ-НКВД. Трагічне десятиліття: 1924-1934. Київ, Україна, 1996.

Книга під вельми сухою, академічною назвою "Михайло Грушевський і ГПУ-НКВД", що побачила світ у видавництві "Україна", з підзаголовком "Трагічне десятиліття: 1924-1934", читається як детектив і, власне кажучи, є детективом. З тою, однак, різницею, що головний герой її сюжету — не проникливий слідчий і навіть не хвацький злочинець, а — жертва. Жертва, яка спершу навіть не знає, але дедалі певніше здогадується про полювання, що розгорнулось на неї і про фатальний кінець, що його ми, читачі цього "детективу", знаємо заздалегідь.

"Найголовніше відкриття, що чекало вже на початку роботи з документами й матеріялами, — пишуть автори книги Юрій Шаповал та Володимир Пристайко, — приголомшувало й надавало всьому періодові життя Грушевського в більшовицькій Україні трагічного забарвлення: фактично з моменту повернення, а саме з березня 1924 р., на нього було заведено справу-формуляр, де він був узятий на облік ГПУ разом з іншими колишніми членами Української партії соціялістів-революціонерів (УПСР), частина яких також повернулася в Україну. Відтоді впродовж десяти років, до своєї загадкової смерти в листопаді 1934 р. у Кисловодську, вчений перебував під постійним наглядом ГПУ-НКВД, а в його оточенні було чимало таємних інформаторів, які докладно й систематично доповідали про його настрої, розмови, наміри, політичні симпатії та антипатії, його особисті стосунки, зв'язки з іншими діячами. Доскіпливо перлюструвалося листування академіка, деякі листи він не одержав, оскільки працівники ГПУ вважали недоцільним передавати їх йому".

Безумовно, ні в 1920 році, починаючи клопотання про повернення з еміграції в Україну, ні через чотири роки, перебираючись таки до Києва, ліберальний професор-історик та політичний діяч соціял-революційного (в тогочасних термінах) напрямку не міг мати надмірних ілюзій щодо природи режиму, який утвердився на його батьківщині. Це був той самий режим, який повалив очолювану Грушевським Центральну Раду і потопив у крові Українську Народну Республіку, режим, що тримався на терорі і демагогії, на так званій "диктатурі пролетаріяту", що насправді була диктатурою імперського люмпена.

За офіційними даними, у липні 1918 року в Україні було 4364 більшовики, з них лише кілька українців. Через п'ять років, після політики так званої "коренізації", українці складали в КП(б)У "аж" 23 відсотки, при чому в керівних органах їх знову ж таки були лічені одиниці. Ще менш українським за своїм етнічним складом був "бойовий загін" Партії — ЧК-ГПУ-НКВД. У примітках до рецензованої тут книги її автори зазначають зокрема, що жоден українець не очолював Секретно-політичного відділу совєтської охранки: з дев'яти тогочасних керівників СПБ в Україні семеро були євреями, один — росіянином, і один — вірменином.

Втім, найбільш промовистою характеристикою режиму є не етнічний склад (чимало імперій, як ми знаємо, успішно асимілюють і кооптують "інородців" до своїх владних структур), а — його дискурс, зокрема той, через який виявляється ставлення режиму до неасимільованих інородців. Енкаведистські документи, розпубліковані Юрієм Шаповалом та Володимиром Пристайком, вражають чи не найбільше цинічною відстороненістю окупаційної влади від країни й народу, яким їй вдалося накинути своє панування. На людях ця влада імітувала "українізацію", "інтернаціоналізм" і "підтримку національних культур", але між собою, в секретних документах, режим говорив своєю (звичайно, російською) мовою і послуговувався своїм (традиційно імперським) категоріяльним апаратом, у якому слово "українець" було абсолютним синонімом до слова "націоналіст" і, відтак, "ворог".

Безумовно, Грушевський не міг не усвідомлювати суті режиму, який утвердився в Україні, але він не міг також не плекати певних ілюзій хоча б тому, що хотів повернутись на батьківщину, якою б вона не була, і шукав — та й знаходив! — для цього різноманітні виправдання. З одного боку, режим обстоював, принаймні формально, ті самі соціяльні реформи, за які все життя виступав соціяліст-революціонер Грушевський. А з іншого боку, він давав певний шанс чи принаймні ілюзію українізації України, хай навіть у рамках совєтсько-більшовицької диктатури, керованої з Москви. В кожнім разі, сам факт визнання української мови й української нації, а відтак і появи українських освітніх, наукових, видавничих, адміністративних інституцій був явищем досить вражаючим для людей, які до 1917 року відчайдушно боролися за узаконення цих елементарних прав "неіснуючого" етносу.

Крім того, перехід більшовиків у 1921 році до нової економічної політики давав певні надії на переродження режиму. Ця ілюзія теж не була чужою Грушевському, котрий, за свідченнями сексотів, говорив у приватній розмові невдовзі після свого повернення: "Марксизм на Україні починає занепадати, та це, властиво, й повинно бути так... Промисловість в Україні зруйновано на 50 відсотків. Без іноземних капіталів, гадаю, зовсім не обійтись".

Зрозуміло, не можна скидати з рахунку й особистих амбіцій вченого, якого більшовики спокушали посадою президента Академії наук (так ніколи йому й не наданою), а також — офіційних запевнень влади не пред'являти йому "ніяких обвинувачень за попередню політичну діяльність" (що врешті теж виявилось брехнею). Але, як слушно стверджують автори рецензованої тут книги, вирішальну ролю у поверненні вченого на батьківщину відіграло його щире бажання "використовувати реальні умови для сприяння розвиткові українства в Україні, а не за її кордонами".

Результатом компромісу між ученим і владою була відмова Грушевського від будь-якої політичної діяльности на користь наукової та, з іншого боку, своєрідний карт-бляни на таку діяльність, що йому ґарантували більшовики. Як справжній інтеліґент, Грушевський судив супротивників за власними мірками і явно переоцінював вагу "чесного більшовицького слова".

Фактично вся книга, яка на дві третини складається з документів, є драматичною розповіддю про безжалісну і бездушну машину тоталітарної влади, яка не гребувала жодними засобами, щоб адаптувати вченого до своїх прагматичних потреб, і водночас — це книга про слабку й немолоду вже людину, яка могла протиставити тій машині лише свій науковий авторитет і людську шляхетність. І те, й друге для більшовиків було цінністю досить умовною, проте до якоїсь межі й до якогось часу вони мусили з цим рахуватися. "Гнеться, що не ломається", — так досить влучно схарактеризував ученого один із чекістських "грушевськознавців".

Жоден Фауст, як ми знаємо, не має шансів виграти у Мефістофеля. Але й Мефістофель не може цілковито перемогти Фауста. Михайло Грушевський, наскільки міг, опирався маніпуляціям НКВД, хоч і не уникнув, на жаль, фатальних міжусобних конфліктів з Єфремовим, Кримським та їхніми прибічниками в Академії, — що, власне, й входило до стратегічних задумів більшовицьких лялькоўодів. І все-таки він вписав яскраву сторінку в діяльність ВУАН 20-х років — і своїми власними працями, і редаґованими ним виданнями, і, зрештою, діяльністю своїх учнів та послідовників. Це правда, що вся його школа в 30-х роках була знищена, а всі його публікації вилучені й заборонені. Можливо, правдою є й те, що за кордоном він зробив би не менше. Вочевидь, ми ніколи не знайдемо однозначної відповіді на питання, чи варто було професорові Грушевському фатального 1924 року повертатися в Україну.

Але, крім наукових заслуг, він залишив нам вагомий людський урок, який можна звести до одної його короткої фрази: "Пам'ятаймо ми репрезентуємо великий народ, і повинні репрезентувати його гідно, достойно". Цей урок тим вагоміший, що припав на епоху, про яку опонент і колега Грушевського академік Єфремов сказав влучно й вичерпно: "Підлішого часу не було й не буде".

Богдан Шарко

ІВАН ВОЛЧКО-КУЛЬЧИЦЬКИЙ: ІСТОРІЯ СЕЛА КУЛЬЧИЦЬ І РОДУ ДРАҐО-САСІВ

(До 700-ліття села і 1000-ліття роду)

Упорядник, автор передмови, пояснень, бібліографії, співредактор II розділу Вячеслав Умнов, редактор видання Ярослав Радевич-Винницький, стор. 389. Видавнича спілка "Відродження", Дрогобич 1995.

Немає в нас багато творів з ділянки геральдики чи походження наших шляхетських родів, які після прилучення західньоукраїнських земель до Польщі, і після заключення Переяславської угоди підпали під культурний вплив займанців — і зросійщилися або спольонізувалися.

В Галичині до таких родів належать Кульчицькі, які походять зі села Кульчиць в Самбірщині, де родився гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, якому сьогодні в тому селі поставлено пам'ятник.

Із Кульчиць походить славний купець Франц Юрій Кульчицький, який підчас облоги Відня турками 1683 р., перекрався з листом від коменданта міста, графа Штаргемберґа, крізь турецький табір до князя Карла Льотрінґського, який із своїм військом стояв на північному березі Дунаю, очікуючи приходу війська польського короля Яна Собєського, під якого зверхністю воювали також запоріжські козаки, на чолі з полковником Семеном Палієм. Кульчицький, який у своїй молодості побував на Запоріжжі й у турецькому полоні, де вивчив мову, щасливо передав довіреного йому листа, що вирішило про день наступу на турків — 12 вересня.

Австрійське військо заатакувало турків з Нусдорфу і Деблїну (тепер 19-та дільниця Відня), король Собєський напав на центр турецького табору, а козаки — на головну квартиру великого везира Кари-Мустафи в Нойбау (тепер 7-ма дільниця). В короткому часі перстень кругом Відня був розбитий.

Граф Штаргемберґ запитав Кульчицького, яку нагороду він бажав би собі за свій геройський вчинок? Кульчицький просив графа подарувати йому кілька мішків синіх зернят, що їх турки залишили у своїм таборі, а з яких можна виготовляти знаменитий напиток — каву. Граф Штаремберґ задовольнив прохання Кульчицького, а посадник Відня дозволив йому відкрити каварню "Під синьою пляшкою". Ця каварня, якої теперішня адреса звучала 64 Відень 2, Гойґассе 8, перейшла на нащадків Кульчицького. З бігом часу на розі дому на Кольшіцкіґассе 2 і Фаворітенштрассе 64, у 4-ій дільниці Відня, була колись "Ґрандкафе Цверіна ім. Кульчицького". Сьогодні на тому розі на висоті першого поверху стоїть

бронзова статуя Кульчицького в турецькому строю. У лівій руці він тримає піднос з філіжанкою, у правій кофейник. По обох боках статуї турецькі хоругви і зброя. Цей пам'ятник був проєктом славного віденського скульптора Емануїла Пенделя, а здвигнено його у 1885 р. Кав'арні Цверіна сьогодні немає.

Книжка складається із трьох розділів. **Перший п. н. "Пізнай коріння своє"** має 78 сторінок, 3 географічні карти і понад 10 знімок. В ньому подана історія Кульчиць Шляхетських, передрукована стаття відомого археолога Ярослава Пастернака про розкопи в околиці "Шнурової могили" в Кульчицях, опісля розвідка д-ра Володимира Кобільника про викриття доісторичних землянок в Кульчицях Шляхетських і Рустикальних, дальше слідують статті Ярослава Рудницького і Миколи Фляка про походження назви бойків та стаття Олександра Дражньовського п. з. "Бойки — нащадки славних боївкельтів". На стор. 69-76 поміщена "Хронологічна таблиця історії села, почавши від року 1245 — татарського наїзду на Самбірщину і року 1265, коли князь Лев Данилович наділив довколишні села новими свободами і кінчається роком 1992-им, коли в Кульчицях здвигнено пам'ятник його уродженцеві гетьманові Петрові Конашевичу-Сагайдачному. В кінцевій розвідці д-р Микола Ценко розказує про "Ролю Бойківщини у збереженні національної спадщини", в якій автор наводить участь бойків в історичному і культурному розвитку та у визвольних змаганнях Галичини до 1945 р.

У другому розділі п. н. "На розпуттях вележлюдних" (ст. 79-242) подана історія Бойківщини дохристиянських часів, із поданням джерел: Геродота, М. Грушевського, Степана Рудницького. Автор наводить генеальогії кінця 18 ст. — нащадків шляхетсько-козацьких родів — Олександра Лазаревського, Вадима Модзалевського і Олександра Марковича, а в нашому столітті — історика проф. Оглобина, який помер 1992 р. та залишив 300 опублікованих праць з історіознавства, археології, генеалогії та біля 100 неопублікованих. Історію села Кульчиць та роду Драго-Сасів написав також поляк професор Краківського університету, Людвік Кульчицький. На жаль, ця книга, оправлена шкірою, що зберігалася в маєтку Федора Волчка-Кульчицького, пропала. За словами пароха Кульчиць, о. декана Дмитра Гординського, батька художника Святослава, книгу позичила місцева учителька-полька і в неї вона загинула.

Своєрідним явищем для Бойківщини є велика кількість дрібних шляхетських родів. В таких селах, як: Явора, Ільник, Турка, Бачина, Лука, Сілець, Гординя, Городище, Білина, Бережниця, Блажків, Ясениця, Кропивники, Манастирець, Комарники, Терло, Крушельниця, Топольниця, Ортиничі, Корчин, мешканці вели власні господарства і гордилися своїм лицарсько-шляхетським походженням.

Від назви сіл виводилися їхні шляхетські прізвища: Яворські, Ільницькі, Турянські, Бачинські, Лукасевичі, Сілецькі, Гординські і т. п. В селі, однак, їх називали по їхніх придомках—"пореклах": Волчко, Васькович, Дашинич, Шумило, Шелестович і т. п. Польська влада цілево цих придомків в урядових документах не додавала, щоб затерти українсько-шляхетське походження прізвищ. До своїх прізвищ додавали деякі роди придомок "Сас" — як напр., Сас-Кульчицький, Яворський, Погірецький, Підліський й інші.

На сторінках 165-171 відбиті ксерокопії енциклопедичних польських видань про численні роди Кульчицьких гербу Сас.

Гетьман Петро Конаш-Сагайдачний народився в Кульчицях імовірно 1570 р., закінчив Острозьку Академію, 1600 р. прибув на Запоріжжя, брав участь у поході на Молдову, а у 1618 р. брав участь у поході польського короля Володислава на Москву і розгромив московські війська. Проводив численними походами на турецькі кріпості: Очаків, Синопу, Перекоп і Каффу. Помер від ран в Хотинській битві в союзі з польським гетьманом Ходкевічом 20. 4. 1622 в Києві і був там похований у Богоявленському манастирі, який у 18 ст. знесено.

В цьому розділі поміщені 23 географічні карти і генеалогічні таблиці та 27 фотознімок.

Третій розділ п. з. "Нащадки роду" — (ст. 242-386), починається розповіддю автора про своє життя. 33-літня мати залишилася з 5 дітьми. Власною наполегливістю автор закінчив вчительську семінарію, але щоб дістати посаду, вимагали поляки зміни метрики, що автор відкинув та кинувся у вир громадської праці в рідному селі як голова "Просвіти", член Управи "Рідної Школи і "Пласту" та кооперативний діяч. Волчко-Кульчицькі мали хист до торгівлі. Брат батька Дмитро заснував в Кульчицях кооперативу, а згодом у Самборі купецьке підприємство. Брат Батька Іван мав велике торговельне підприємство в Сяноку, а брат Федір після закінчення Високої Торговельної Школи у Львові виїхав до США, де був заготівельником алкогольних напоїв підчас "сухого закону", а перед 2-ою світовою війною став власником кількох крамниць в Парижі.

Автор заснував у 1925 р. в батьковій хаті маленьку крамницю, а у 1933 р. ткацьку майстерню для виробництва полотна, а потім шовку, яка згодом виросла у самбірську кооперативу "Шовк", якої спонсором була учительська громада Самбора і мала понад 100 членів. Хоч поляки кооперативу бойкотували, вона змогла продавати свої вбироби через найбільшу крамницю шовку у Львові у — т. зв. "Блаватному склепі". Члени кооперативи рішили заснувати ткацьку фабрику в Самборі, а польська "Ізба рольніча" виділила навіть 100 тисяч злотих як субвенцію, других 100 тисяч згодився дати український "Промбанк". Вибух війни 1939 р. перекреслив ці пляни.

З приходом німців автор переїхав до Чорткова на посаду референта шовківництва при "Сільському Господареві", де був інструктором на хліборобських вишколах молоді. З відступом німців переїхав до Австрії як робітник на шовкопрядній фабриці. Еміґрувавши до США, автор дістав працю в автомобільній фабриці в Детройті завдяки заходам його дядька Юрка Васьковича-Кульчицького, який вислав йому й афідавіт до США.

Дальше в цьому розділі є на сторінках 259-371 альфабетичний показник з коротким життєписами і фотографіями нащадків шляхетських родів Самбірщини, починаючи від мукачівського Владики Андрія Бачинського (1732-1809) та дальших Бачинських, Бережницьких, Білинських... аж до роду Шептицьких, які походять з Перемищини — усіх понад 100 прізвищ!.

Є в цьому розділі особисті знімки автора: його хата в Кульчицях, автор з дружиною серед пластунів в Міттенвальді — Німеччина та грамота Крайової Пластової Старшини в Нью-Йорку за заслуги, грамота подяки ООЧСУ за довголітню працю на становищі голови 56-го Відділу, далі фото головної Управи т-ва "Бойківщина", 3-го з'їзду колишніх мешканців "Бойківщини" на Союзівці 1976 р., із зустрічі земляків у 1972 р. з нагоди 350-ліття смерти гетьмана Сагайдачного та зустрічі у 1983 р. з нагоди геройського вчинку героя Відня Франца Юрія Кульчицького й інші, також фотокопії запрошень, програм і т. п.

На сторінках 377-380 є список використаних джерел — всіх 117 позицій, на сторінках 381-387 — пояснення слів, на сторінках 388-389 — пояснення скорочень.

Годиться пригадати, що у 1936 р. у Львові була видана книжка професора самбірської гімназії Івана Филипчака п. з. "Кульчицький — герой Відня". Автора, співзасновника музею "Бойківщина", вивезли 1944 р. в Сибір, де він помер. Другою книжкою про Кульчицького є праця віденського журналіста Бориса Ямінського, багато ілюстрована, в українській і німецькій мові п. з. "Відень 1683 — Козаки і Кульчицький". В нас мало публікацій з генеалогії. Мені відомі 2 книжки родоводів, які появилися в діяспорі, а саме: д-ра Івана Максимчука, колишнього адвоката в Стрию, про рід Петрушевичів, книжка видана в Арґентині, та "Заґа роду Цегельських" д-ра Юрія Цегельського, вийшла в США.

Побуваючи у Відні на "Лисій горі — Каленберґ", я побачив на стіні каплиці в честь оборонців Відня, що нею опікуються польські монахи чину Воскресення Христового — "резурекцисти", серед прізвищ польської шляхти, також прізвище Франца Юрія Кульчицького. Коли я звернув монахові увагу, що Кульчицький був українцем, він мені чемно відповів, що "останні досліди доказують, що він був словаком..."

Австралія

ЗВІТ З ДІЯЛЬНОСТИ БРАТСТВА

З БЮЛЕТЕНЮ КРАЙОВОЇ УПРАВИ

ГЕНЕРАЛ-МАЙОР ВОЛОДИМИР МУЛЯВА В АДЕЛЯЇДІ

Генерал-майор Володимир Мулява завітав до Аделяїди на 23 травня в п'ятницю вечером. Його привітали, від Громади квітами (панна Болецька в народній ноші) та дружніми утиками руки від 1-ої УД УНА, УПА. Офіційно від УГПА вітав його голова д-р Іван Снятинський.

Генерал Мулява, він же й гетьман Козацького війська в Україні й діяспорі, депутат до Верховної Ради, прибув до Австралії на запрошення козацького руху в Сіднеї з наміром відвідати більші міста Австралії, та мабуть, розпропаґувати козацький рух, який плекає козацькі традиції давноминулого та пристосовує його до потреб сьогодення. Йому асистував в поїздках полковник сіднейського куреня п. Буряк.

В триденній візиті Голова Крайової Управи, Степан Трушкевич, в якого перебував генерал Мулява з полковником Буряком, возив їх оглядати наші народні та релігійні надбання — школу, Музей СУПА, Народний Дім та церкви, та дати інтерв'ю в українському радіо (п-і М. Ковальська), зустрінутись з представниками організацій Аделяїди на гостині, влаштованої на його честь в парафіяльній залі Свято-Михайлівської парафії (УАПЦ), зустрінутись з кол. вояками 1-ої УД

Під час обіду, зліва: о. С. Цькуй, ген. В. Мулява, С. Трушкевич.

УНА на обіді в залі Маркіяна Шашкевича при церкві Св. Покрови (УКЦ) та зустрінутись з громадянством Аделяїди в неділю 25. 5. в Народному Домі дві години перед початком концерту на прославу Героїв України.

Генерал Мулява, досвідчений промовець, вміє зацікавити слухачів своєю відвертістю і щирістю; говорив він про значіння козацького руху для українського уряду й держави. Він висловив певне занепокоєння з приводу міжконфесійних непорозумінь в Україні, до певної міри засудив непріоритетні пляни розбудови церков в місцевостях, де одна церква могла б задовольнити потреби віруючих. І це тоді, коли в тій же місцевості у школу затікає дощ — потрібно конечно ремонту даху. Цікаво було довідатися, що перевезення тіла Патріярха Йосифа Сліпого з Риму до Львова було завершене завдяки його старанням про літак, яким особисто прибув до Риму.

Голова Крайової Управи підніс тост за Україну, за Президента, за військо, за генерала Муляву, якому вручив картку з підписом всіх при-сутніх дивізійників з подарунком.

На обіді з дивізійниками в неділю 25 травня вітав його Голова Станиці Теодосій Андрушко.

Генерала Муляву було поінформовано про історію створення УД "Галичина" та УНА та про дії Дивізії, ствердивши факт, що вони воювали тільки проти червоної Москви і ніколи не брали участи в ніяких акціях проти мирного населення, що й признали міжнародні комісії після війни. Генерал погодився з тим, вказуючи на факт, що Дивізія не воювала за інтереси. Німеччини — їхнім завданням було здобути зброю і дати зародок українській національній армії.

В понеділок, 26. 5. генерал відвідав нашу мисткиню п-і Чорній і запізнався з її мистецтвом, а згодом подався в гори, подивляв краєвид водоспаду "Моріялта Фолс", видрапався на найвищий шпиль гори "ЛЬОФТІ" та відвідав національний парк "Клєлянд", який опікується типовою австралійською фльорою і фавною. Заприятелював з Кенгуру та медведиками коаля, з якими зробив багато фотознімок.

А-ко Дивізійник

СВЯТО ГЕРОЇВ В АДЕЛЯЇДІ

Давно вже Аделяїда так не відсвятковувала травневе "Свято Героїв", як цього року. Вдалий репертуар програми, вміла декорація сцени, заля набита вщерть глядачами, а напереді, на почесному місці, генерал з України — гетьман Козацького руху в Україні і діяспорі, депутат українського Парляменту, ген-майор Володимир Савелійович Мулява.

Достойного гостя і авдиторію привітав голова УГПА д-р Іван Снятинський. Його випередив молодий пластун-новак Оріон Миронюк своїм віршем "Героям". Церковний хор Свят-Михайлівської парафії УАПЦ, під дир. Люсі Дніпрової, відспівав три церковні гимни: "Боже

Великий Єдиний" (М. Лисенка), "Хваліть ім'я Господнє" (Архангельського) і "Христос Воскрес" (Соколова).

У доповіді голова Крайової Управи 1-ої УД УНА Степан Трушкевич вказав на світлі моменти в нашій історії Визвольних змагань, на важливість плекати традиції культу героїв та підкреслив, що всі колишні українські вояки, які боролися за визволення свойого народу, заслужили собі на однаковий статус учасників війни в незалежній Україні, а вояки ОУН-УПА та УД УНА ще такого права не мають. Помимо демократичного устрою, в Україні все ще є поділ ветеранів на рівні і ...рівніші.

Чарували своїм співом молоді сумівки з вокального ансамблю "Волошки" під кер. Ірини Галик, яка виконала теж вірш "Героям Першого Листопада 1918". "Волошки" відспівали: "Геть вороги з України" (повстанська), "Тебе нема" (народна) і "Гей, волинськими шляхами" — слова О. Бабія, муз. М. Празького. Їм на фортепіяно акомп. М. Бакирей.

Теодосій Андрушко

ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНА ПАНАХИДА БІЛЯ ПАМ'ЯТНИКА "БОРЦЯМ ЗА ВОЛЮ"

В неділю 15 червня 1997 р. на Зелені Свята біля пам'ятника "Борцям за Волю", що на майдані Святопокровської Церкви УКЦ, після Служби Божої, зібралося численне громадянство, в тому числі колишні вояки — ветерани УПА і 1-ої УД УНА, щоб віддати належну честь борцям, що життя своє віддали за волю України.

Панахиду відправив парох о. Симон Цькуй, співав парафіяльний хор під кер. Степана Місяйла. Перед Богослужбою вірні отримали зеленосвяточні стяжки. З пожертв зібрано понад 400 дол., які є призначені на допомогу воєнним інвалідам в Україні. Варто згадати, що за старанням Станиці Братства 1-ої УД та Крайової Управи, цього року вислано 900 ам. дол. на цю ціль. Михайло Добриденко перед пам'ятником, після панахиди, виголосив слово, в якому сказав:

"Нині, по містах і селах широко розгортаються національні прапори, відновляються наші народні традиції, відбувається перепохоронення невинно убитих людей. Тисячі учасників урочисто віддають пошану тим жертвам і присягаються ніколи не допустити до повороту тої звироднілої системи. Виростають нові могили, під якими, золотими літерами підписаний Український Народ. Бо багата українська земля на братські могили, ой багата!

Повільно оживає сьогодні українська земля, відкриваються невідомі досі криваві злочини катів. Зникають поволі ідоли диявола, а на їх місцях ростуть нові кургани... відходять і самі кати. Хоч багато їх дальше поміж між українським народом із своїми "іконостасами" орденів на грудях і сміються народові у вічі. Ходять вони свобідно вулицями

українських міст і навіть погрожують: "Ми єщо вам покажем!"... Доки землею українською проходжуються такі нікчемники, народ мусить бути чуйним!

В Україні проходить боротьба за відновлення української духовности, української мови, історії, культури, боротьба за активізацію молоді..."

Т.О. Андрушко

ВЕЧІР ДИВІЗІЙНИКІВ

Заходами Станиці 3. 5. 1997 року був влаштований "Вечір Дивізійників" у клюбовій залі Народного дому, де зібралося біля 80 осіб. Окрім членів станиці та їхніх дружин, були запрошені гості та прихильники дивізійників.

Голова Крайової Управи Степан Трушкевич дарує квіти хореографові Горкавсон.

Після вечері, страви якої підготовила родина Добриденко, танцювальна група "Козачок", під керівництвом панни Андреї Горкавсон, дуже гарно виконали чотири танці.

Коротку доповідь про історію Дивізії виголосив Степан Трушкевич, а за цим слідувала гумореска "Сон", яку прочитав культосвітній референт станиці Я. Ліщинський. Наш пресовий референт, відомий поет і письменник Пилип Вакуленко прочитав два свої вірші, за ним Добриденко проспівав модерні коломийки і прочитав вірш. Наш соліт Я. Ліщинський проспівав пісню "Отаман Кудіяр". Опісля С. Трушкевич привітав всіх матерів з їхнім надходячим "Святом Матері", передав їм побажання від усіх дивізійників Австралії прочитав свій вірш "Мама", і з тієї нагоди проспівано "Многая літа".

Він також поздоровив всіх присутніх на залі Юріїв з нагоди їхніх іменин.

Степан Трушкевич
секретар Станиці

Появилася монументальна праця англійською мовою
GALICIA DIVISION, by Major Michael O. Logusz
Див. оголошення в цьому числі на ст. 112.

СТАНИЦЯ В МЕЛЬБОРНІ

Станиця відбула свої Загальні Збори в неділю, 6 квітня 1997 р. в залі Народного Дому. Нарадами керував Мар'ян Костюк, секретарював Володимир Макогон. Наспіли привіти від КУ Братства та від філії Української Громади в Нюпорті.

З діяльности Управи звітував Богдан Тарнавський — голова Станиці. В минулій каденції відзначено річницю битви під Бродами, замовлено панахиду за упокій душ полеглих стрільців. Станиця брала участь в зеленосвяточних відзначеннях "Свята Героїв". Для розваги членства влаштовано вечірку. Секретар вислав 54 писем, одержав 71. В касі є 2993 дол. Доходи в каденції становили 1674 дол.,

До Управи увійшли: Богдан Тарнавський — голова, секретар — Олекса Зварич, скарбник — Ярослав Бойко. Решта Управи залишилася як в минулій каденції, крім Волод. Макогона. Головою контрольної комісії обрано Мар'яна Костюка, членом — М. Проця.

У біжучій каденцію намічено влаштовувати товариські вечірки, можливо теж вдасться оформити вокальни групу — дует і квартет.

На підставі протоколів Управи,
подав **Т. О. Андрушко** — секретар КУ.

СТАНИЦЯ В СІДНЕЇ

Управа Станиці: Олександер Хіцяк — голова, Іван Кобрин, Богдан Ланиця, Петро Атаманюк, Василь Янів, Яків Птиця і Михайло Шапайко — члени.

За старанням Управи щорічно відзначується річниця битви під Бродами (панахида, академія) і Свято Героїв на Зелені Свята. Тим разом вінки зложили побратими: Михайло Шапайко, Микола Боднарук і Микола Смолинець. Прапороносцем був Богдан Ланиця. Роздано 150 стяжок-жетонів; всі добровільні датки призначені на допомогу побратимам — воєнним інвалідам в Україні.

Станиця брала участь в комітеті для відзначення сумнозвісної 50-ої річниці "Акції Вісла", примусового вивозу українців з прадідівських земель. Комітет очолював мґр. Юрій Менцінський з рамені ЛВУ, після жалібної академії зібрано підписи під петицію; копії вислано до Президента Кучми, польського і австралійського урядів.

Андрій Джердж репрезентував Станицю на прийнятті генерал-майора Володимира Муляви.

Управа Станиці активно підтримує почини КУ Братства та науково-літературні ініціятиви в Сіднеї. Голова бере участь в нарадах "Енциклопедичного довідника українців Австралії".

Кольпортер Станиці розпродав всі "Бюлетені" КУ Братства.

За протоколами Управи Станиці
подав **Т. О. Андрушко** — секретар КУ

СУМНА РІЧНИЦЯ В МОНТРЕАЛІ

... Я знаю, що істинний ТИ далі живеш в моїх думках і залишишся жити в моїй уяві так довго, як довго я Тебе пам'ятатиму. Коли я Тебе забуду, щойно тоді, і тільки тоді, Ти перестанеш жити."

Thomas Dreier

20-го червня ц. р. сповнилося десять років від дня, коли відійшов від нас у вічність сот. Богдан Панчук.

Син Канади, але щирий український патріот, людина кришталевого характеру, великий приятель дивізійників, почесний член Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Монтреалі.

Народжений в провінції Саскачеван в убогій сім'ї піонерів, які змалку вповували в Богдана любов до старої батьківщини, життя не стелилося йому трояндами. Доходилося важко поборювати злидні, щоби остаточно здобути вищу освіту й з незрівняною посвятою включитися в українське громадське життя, в якому так дуже бракувало свідомих, освічених людей.

В Другій світовій війні вступив до канадських збройних сил, де осягнув ступінь капітана летунства. По закінченню війни відмовляється від можливостей високих посад в Европі, а натомість всеціло посвячується допомозі вдячним біженцям. Нам, дивізійникам, присвячував особливу увагу. Часто твердив, що якби народився в Україні, то напевно вступив би був до Дивізії.

Покійний побратим Богдан помер в Монтреалі внаслідок серцевої недуги.

В неділю, 29-го червня, українська громада нашого міста згадала Покійного в православнім Соборі св. Софії. Члени нашої Станиці взяли участь у поминках, а в пам'ять Покійного Управа Станиці вирішила жертвувати 100 дол. на "Вісті Комбатанта".

Вічна Йому Пам'ять!

Я. П.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ — ЕДМОНТОН

Річні Загальні Збори станиці відбулися 12-го березня ц. р. з участю 33-ох членів. Збори відкрив уступаючий голова М. Кучер, відчитав намічений порядок нарад, який був прийнятий одноголосно, після цього однохвилинною мовчанкою вшановано пам'ять померлих членів станиці. Дальший порядок нарад перевела Президія в складі: Петро Дацьків — предсідник і Богдан Небожук — секретар.

З початком минулого року станиця начисляла 52-ох членів, з цього числа відійшов у вічність побр. Іван Процак. На час Загальних Зборів реєстр станиці виказує 51 членів. З цього числа 38 передплачує журнал "Вісті Комбатанта".

Голова станиці М. Кучер складає вінок у стіп пам'ятника "БОРЦЯМ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ" на цвинтарі св. Михаїла.

Активність праці у станиці, з огляду на вік членів — наймолодшому 70-ка, зменшується. Одначе, ще певне число членів, крім обов'язків станичних, займає відповідні провідні місця в інших складових організаціях місцевого відділу Конґресу Українців Канади. Це можна було запримітити на останніх річних зборах цього відділу. На присутніх 20 членів від складових організацій було 6 колишніх дивізійників.

Праця станиці в минулому році обмежилася до участи в панахиді за командира УПА ген. Т. Чупринку-Р. Шухевича, організування почоту прапороносців і зложенні вінка у стіп пам'ятника "Борцям за Волю

України" на цвинтарі св. Михаїла в часі Зеленосвяточної Панахиди, там же проведено збірку грошей на фонд "Опіка Могил" для Братства "Броди-Лев". Відмічено річницю боїв під Бродами панахидою, яку відправив о. митрат Василь Мартиник — капелян станиці, і відчитанням спомину Миколою Зубрицьким про його участь в цих боях. В серпні участвували в святкуванні "Українського Дня" на оселі Української Спадщини, "Днів Спадщини" і 5-ої річниці Самостійности України у міському парку ім. Василя Гавреляка, кол. мера міста Едмонтону. В жовтні, як кожного року, були співучасниками свята "Покрови". Також кільканадцять членів їздило до федерального парку "Джаспер" у Скелястих Горах на відкриття і посвячення пропам'ятної таблиці на місці інтернування українців підчас Першої світової війни.

Голова станиці М. Кучер брав участь у Краєвому Делеґатському З'їзді Братства в Торонті, на якому він був переобраний головою Товариського Суду Крайової Управи, а П. Дацьків і З. Прокоп — членами.

Загальні Збори перевибрали Управу в слідуючому складі: М. Кучер — голова, Р. Чучман — заступник голови, Б. Небожук — секретар, М. Свистун — касир, Р. Дринич — кольпортер, В. Бойко і М. Дмишко — організаційні і прапороносці. Представники до КУК: М. Блавацький і Р. Чучман. Контрольна Комісія: М. Блавацький, І. Вархола і З. Прокоп. Члени Управи: М. Левицький, С. Боєчко, В. Думанський, І. Лошук, Д. Радьо, І. Максимів, М. Боднарук і М. Зубрицький.

М. Кучер

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ — ТОРОНТО

Річні Загальні Збори Станиці відбулися 18. 6. 97 р. Присутніх зареєстровано 62 членів і 2-є гостей (з України).

Збори відкрив голова Петро Дем'янюк, попросив до почесної президії капеляна Братства о. крилош. Петра Стецюка, сеньйора Братства М. Бігуса, секертаря Гол. Управи С. Климціва і голову Крайової Управи Л. Бабія.

Після вшанування хвилиною мовчанки померлих за останню каденцію членів (Михайло Яблонський з Віндзору, Володимир Беднарський з Гамільтону, Дмитро Боднарук з містечка Ніколє, Онт., Василь Недошитко, Дмитро Падучак, Іван Демчишин, Іван Церковник і Іван Наконечний), на внесок В. Чупринди, Президію вибрано в складі: М. Бігус — голова, Іван Падик і Маркіян Комар — секретарі.

Звітування поодиноких референтів виказало, що діяльність Братства сповільнилась, а радше, перемістилась. Колись дуже діяльна імпрезова референтура тепер майже не існує. Розвагові імпрези — дивізійні вечори, забави, новорічна "Маланка" — залишились "спомином моло-

дости". Кольпортер Чамбул "розкольпортував" всі книжки на Україну і тепер залишився майже безробітним. За те заактивізувалась Суспільна Служба, де В. Радевич дбає, щоб допомога потребуючим в Україні функціонувала задовільно. Побратими Євген Логаза і Михайло Василик несуть слово потіхи хворим. Петро Кудла ревно стереже, щоб наші члени відходили у світ вічного спокою ґідно під прапором Братства.

Лиш хор "Бурлака" з новою диригенткою не піддається вікові і виспівує по Канаді і Америці, про що звітував О. Масликевич. Фінансовий відділ Братства під керівництвом Михайла Мельника працював бездоганно. Вкладки до КУК $250 і до Крайової Управи $500 заплачені; крім того, пожертв — для Б-тва "Броди-Лев", Олімпійського Комітету, на видання Нарису Історії України, дивізійного музею у Львові, дому опіки і ін. було понад $8,000. В минулому році було $4,365 надвишки приходів над розходами, завдяки посмертному записові члена Станиці Коляда принесла понад $5.000.

Коли голова Контрольної Комісії, Євген Бочан, запропонував уділити Управі абсолюторію з признанням, то внесок прийнято оплесками.

Голову Станиці Петра Дем'янюка і членів Управи переобрано. Новим членом Управи став Любомир Левицький.

І. П.

ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНА ПАНАХИДА

Старанням Міжкомбатантського Комітету, українська громада Торонта і околиці зложила пошану "Борцям за волю України" соборною Панахидою, що була відслужена духовенством Української Православної і Католицької Церков під проводом владик Юрія і Ізидора, на українському цвинтарі в Оквіл біля пам'ятника на дивізійній секції в неділю 15. 06. 1997 р.

Біля пам'ятника установились з духовенством прапори комбатантських організацій, а довкруги пам'ятника в уніформах члени тих організацій. Служили панахиду 14 священиків з владиками в супроводі хору "Бурлака".

Гарну і коротку проповідь сказав владика Юрій. Трохи довшу виголосив владика Ізидор, бо, крім полеглих, з пошаною згадав участь українського жіноцтва, а особливо матерів, які з нараженням свого і своєї родини життя, допомагали молодим синам упістам різним постачанням.

Дуже гарну промову виголосила голова відділу КУК пані Марія Шкамбара, яка відзначила і згадала всі військові формації, що зложили жертву крови і життя в боротьбі за кращу долю свого народу. Вінки

зложили: М. Кошик — від Тов. УПА, М. Лавришин — Укр. Стріл. Громади, і П. Дем'янюк — Станиці Братства к. в. 1-ої УД УНА.

Владики Юрій (зліва) і Ізидор (справа) відправляють панахиду.

Тому, що цього року припала 10-та річниця смерти св. п. сотника Богдана Панчука, теж відслужено панахиду за спокій його душі біля його могили. На закінчення голова Крайової Управи Л. Бабій виголосив слово, в якому відзначив патріотичну працю і заслуги покійного сотника Богдана Панчука для української справи, а особливо для членів Дивізії. Доказом його прихильности до дивізійників є і це, що він бажав бути похований на їхній секції цвинтаря.

І. П.

РОЗШУК

Свою тітку Василину Сумарук, дочку Михайла,
з Березника, село Снідавка,
пошукує
Михайло Грималюк
290011-Львів, вул. Стрийська, 28/40

ЧИ ВІДПОВІДЬ КОЛИСЬ ПРИЙДЕ?

Ще 29-го березня ц. р. Крайова Управа Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА в ЗСА, за підписами голови Евгена Шипайла і секретаря Ярослава Закаляка, вислала листа до амбасадора України в ЗСА д-ра Юрія Щербака у Вашінґтоні з проханням про піддержку та інтервенцію у справі наклепницького і незгідного з історичною правдою окреслення зформовання і дій Дивізії "Галичина" — 1-ої УД УНА, що знайшлося на 27-ій сторінці підручника для допризовиків в 10-11-их клясах усіх середніх шкіл в Україні, де викладається коротко історія українського війська. В інформації про Дивізію "Галичина" дослівні написано: "Деякі українці (до 13 тисяч чоловік) пішли на контакти з німцями в боротьбі проти сталінізму і стали солдатами добровільної дивізії СС `Галичина`. Командирами в ній були німецькі офіцери. Вона чинила терор і проти українського народу".

У листі до амбасадора ми висловили своє обурення і запротестували проти такого очорнювання доброго імені колишніх вояків Дивізії "Галичина", подаючи ряд фактів з історії 1-ої Дивізії УНА.

Вкінці ми просили амбасадора Ю. Щербака, як речника українського Уряду, прослідити цю справу, а зокрема, щоб Міністерство Освіти України, за печаткою якого цей підручник появився, виготовило відповідні спростування і перевидало підручник, діставши правдиві дані.

Однак на нашого листа ми не отримали ніякої відповіді. Тому Е. Шипайло телефонічно зв'язався 28-го травня з амбасадою і говорив з відпоручником амбасадора О. Ващенком, який заявив, що він не є обізнаний зі змістом листа. На його руку вислано негайно копію листа з 29-го березня. Із-за дальшого браку відповіді, 6-го червня голова Крайової Управи ще раз зв'язується з амбасадою. Цим разом з ним говорить Василь Зоря, що займається цією справою. В. Зоря пояснює, що тому, що бюджет не є ще затверджений Верховною Радою, Міністерство Освіти не може розглядати прохання Крайової Управи Братства. Обіцяє зв'язатися з міністерством, щоб дістати дані, скільки коштувала б зміна в підручнику і розсилка, та обіцяє дати телефонічно відповідь.

Від того часу знову минуло більше, як місяць, і ніякої відповіді немає та ніякої обіцянки не дотримано.

Нам насувається питання: чому так важливу справу відсувається без відповіді? Чому амбасадор і його співробітники не стануть на сторожі історичної правди? Чи це робиться зумисне і з розмислом?

Уважаємо, отже, за потрібне поінформувати про це через ваш почитний щоденник загал української спільноти.

За Крайову Управу Братства 1 УД УНА в ЗСА:

Євген Шипайло, голова — **Ярослав Закаляк**, секретар

("Свобода", 31 липня 1997 р.)

"Brody-Lew" Inc., Brotherhood

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

Зеленосвяточна збірка на Охорону воєнних могил під церквами в днях 18 травня і 15 червня 1997 р. в Клівленді та в Акроні, яку провів д-р В. Шкільник дала суму: 1,787.73.

Подаємо список жертводавців, що дали по 5 дол. або більше:

Клівленд:

14.00 дол.: Степан і Евгенія Кікти; 20.00 дол. — Степан Луців; по 10.00 дол.: П. О. Байли, С. Гіщинський, Л. Кусяка, В. Ліщинецький, Р. Х. Муралі, І. Пігань, І. О. Руденські, В. Смальстоцька, Д. Фаріон, І. Шубин. По 5.00 дол.: С. Антонів, В. Баслядинська, Р. Боднарук, В. Богуславський, В. Возняк, І. Войтина, Вовк, П. Головчак, Т. Гайдук, Р. Грабець, М. Грушкевич, М. Горбань, А. Воляник, Кушнір, А. Клос, І. Куіззоліні, І. Кашубинська, Ю. Кульчицький, Н. Коваль, В. Д. Корлятович, М. Корлятович, А. Kaвaць, Д. Кульчицька, О. Кравс, М. Капітанець, М. Кулик, С. Кріслатий, М. Кмйотек, М. Зінко, Я. Завадівський, Т. Лисак, О. Ліщинецький, А. Ляне, О. Малюца, М. Моцьо, В. Малиновський, В. Мураль, Д. Малисевич, Мозідь, М. Охрін, А. Оленчук, П. Пенґрін, Ю. Русин, Б. Рошецький, Х. Раковська, Т. Сеняк, С. Сохоцький, Р. Сайко, О. Садовський, Сасин, С. Стецура, М. Стецура, М. Трач, Тарчанин, М. Футей, С. Хома, Р. Цибик, Т. Шмаґала, І. Швець, І. Яцкевич.

Акрон:

25.00 дол.: Александра Школьнік М.Д.; 20,00 дол.: В. Шкільник М.Д.; 10.00 дол.: Стефан і Люба Іванчук; по 5.00 дол.: В. Галамай, Оксана і Юрій Годованець, М. Ґавур, М. Дрочин, С. Забінскі, Ю. Зреседіц, Е. Зуравский, Я. Іванчук, П. Кулик, М. Козак, Т. Курило, М. Мошинський, Микитин, Л. Олінік, О. Стасків, П. Яцечко, Л. Мичковська, Я. Маґоцький.

За Управу Станиці — Клівленд:

Ігор Руденський — голова *Володимир Сміґуровський — касир*

Появилася монументальна праця англійською мовою
GALICIA DIVISION, by Major O. Logusz
Див. оголошення в цьому числі на ст. 112.

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В часі від 16 червня до 31 серпня 1997 р. вплинули такі вплати на пресовий фонд Вістей Комбатанта:

Станиця Братства кол. вояків. 1 УД УНА в Рочестері, США із збірки в пам'ять побратима св. п. Осипа Колцьо (+13. III. 1997) пожертви зложили: Родина Колцьо **дол. 100.00,** Евстахій Загачевський **дол. 30.00, по дол. 25.00:** Дарія Елеїв і Борис та Уляна Глинські, **по дол. 20.00**: Любомир Білик, Ярослав Матківський, Любоир Ґалуґа і Василь Білан, **по дол. 10.00:** Мечислав Балич, Василь Івасин, Дмитро Бездух, Михайло Лесів, Семен Кобасовський, Василь Ліщинський, Марія Данилишин і Ігнат Кволик, **по дол. 5.00:** Михайло Падяк, Михайло Білозір, Петро Олійник, Іван Керчей, Іван і Люсі Новосядло, Олекса Новосядло, Стефан Мартинюк і Василь Ґлушко **Разом**	**400.00**
Іван Скіра і Родина — Філядельфія, в пам'ять покійної Дружини, св. п. Дарії Скіри (+23. I. 1997) на пресовий фонд журналу переслали суму	**200.00**
Іван Городецький, Торонто-Парма, із збірки в пам'ять св. п. д-ра Мирослава Мичковського (1. IX. 1909-20. VII. 1997) пожертви зложили: Мирослава та Іван Городецькі і Любомира Мичковська **по дол. 50.00,** д-р Володимир Шкільник — **дол. 20.00**, Ігор Руденський, Володимир Сміґуровський і Михайло Трач **по дол. 10.00** **Разом**	**150.00**
Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА в Монтреалі в пам'ять св. п. сот. Богдана Панчука	**100.00**
Богдан Баб'як — Монтреаль, замість квітів на свіжі могили, шкільного товариша св. п. Володимира Католика (+28. I. 1997) і побратима по зброї св. п. Володимира Пилип'юка (+26. III. 1997)	**50.00**
Теодозій Коверко з Родиною — Фльорида, в 3-ту річницю відходу у засвіти мужа св. п. Володимира (+8. VI. 1994)	**25.00**
По дол. 20.00: Степан Зарицький — Торонто, д-р Василь Наконечний — Бедзеда і Роман Касприк — Боффало **Разом**	**60.00**
Осип Торищак — Садбури	**10.00**
Роман Дощик — Ст. Кетеринс	**6.00**

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам і Приятелям свв. п. Осипа Колцьо, Дарії Скіри, Мирослава Мичковського, Богдана Паньчука, Володимира Католика, Володимира Коверка і Володимира Пилипюка. Всім жертводавцям наша щира подяка. Також подяка Управам Станиць та збірщикам. Сподіємося, що і в будучому пам'ятатиме про наші потреби.

Адміністрація В. К.

Ті, що відійшли

ОСИП КОЛЦЬО
* 13. III. 1926-+12.IV. 1997

Осип Колцьо народився в міщанській патріотичній дуже активній родині в Судовій Вишні. Молоді літа перебував з родиною вправляючи вроджений талант різьбу.

В 1943 р., будучи ще малолітним хлопцем, без дозволу батька голоситься до української Дивізії "Галичина". Проходить військовий вишкіл в Нойгаммері, звідки в червні 1944 р. виїжджає на фронт під Броди.

Після щасливого повороту з Брідського кітла бере участь в боях з комуністичними партизанами в Словаччині і Словенії. Капітуляція Німеччини застала його на фронті під Фельдбахом, після слідує англійський полон в Ріміні (Італія) до 1947 р., в Англії — до 1949 року.

В 1956 р. кузинка пані Марія Крижанівська стягає його з Англії до Рочестеру, Н. Й., де влаштовується на працю і включається в громадське життя. Згодом стає членом Станиці Братства. Співає в місцевому хорі "Сурма" і в церковнім хорі церкви Богоявлення.

Після кількох років їде в Польщу і привозить дівчину Соню Кліш, з якою одружується і разом закладають супружнє життя в 1962 р.

Бог ущасливив їх гарними дітьми, два сини і дві дочки, яких виховали з належним доглядом і діждалися четверо внуків. Покійний Осип був взірцевим батьком, вірним своїй церкві і патріотом свого народу і Батьківщини.

Вільний час використовував працюючи біля хати і малого городу, а для відпруження різьбив і тою різьбою прикрасив цілу хату.

Похоронні відправи відбулися в церкві Богоявлення, а похоронний почот з 9-ох побратимів-дивізійників стояли на стійці підчас панахиди і несення домовини.

Над гробом виголосив коротке прощальне слово підписаний голова

Станиці і рівночасно зложив глибокі слова співчуття дружині, дітям і родині покійного. Почесним салютом і піснею "Видиш Брате мій" друзі-побратими і жалібна громада попрощали покійного.

Залишив покійний Осип у смутку дружину Соню, синів Тараса і Ігора, дочок Уляну і Лесю з внуками та близьку й дальшу родину.

Присутні на тризні зложили на пресфонд журналу "Вісті Комбатанта" 300 дол., а пані Соня Колцьо від родини — 100 дол., як теж неприйнятий чек — від дириґента хору п. Ярослава Матковського з призначенням на висилку в Україну дивізійних видань. Усім жертводавцям Управа Станиці Братства складає сердечну подяку.

Василь Білан

ЕВГЕН ОЛІЙНИК
*7.IV. 1923 - +8.IV.1997

Евген Олійник народився в селі Метенів Зборівського району. На початку лютого 1941 року НКВД заарештувало Евгена й він сидів у Тернополі. Напочатку травня 1941 р. він захворів і його занесли до кримінального шпиталю, який лише називали "шпиталь" тому, що там зносили всіх хворих. В тому кримінапі постійно робили московські рафіновані допити, а щоб заглушити зойки то навкола криміналу їздили тракторами "сталінець" і робили шум. Замордованих або напівживих загортали в землю на подвір'ю криміналу. Як почалася війна більшовицько-німецька, тоді в кримінапі тортурували безперервно. Як німецькі війська наблизилися до Тернополя, вони замурували двері, через які доходило повір'я, а самі повтікали.

Наші мешканці Тернополя зайшли на кримінальне подвір'я і почали розкопувати та пізнавати своїх рідних, а тоді віднайшли новозамуровану стіну, яку розвалили, побачивши страхіття: половина подушених. Ще живих виносили на свіже повітр'я, винесли і Евгена.

По кількох днях батько привіз його додому напівживого.

8. 5. 1944 року Евген пішов до Дивізії. Пережив щасливо війну, полон у Ріміні (Італія); згодом переїхав до Англії і поселився в Манчестері.

Залишив дружину Анну, дочку Зеню та багато друзів, приятелів, а в Україні дальшу родину.

С. Левкович

СПИСОК ПОМЕРЛИХ ЧЛЕНІВ СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ОЇ УД УНА В ГАМІЛЬТОНІ

М. Березовський	**1973**
Г. Денкович	**1977**
Д. Хорко	**1977**
С. Штогрин	**1978**
Д. Сенів	**1977**
А. Узда	**1977**
М. Остапчук	**1979**
П. Паньків	**1980**
Р. Козак	**1981**
І. Бицкало	**1981**
І. Стек	**1981**
М. Шемрей	**1984**
В. Капрусь	**1987**
Б. Співак	**1988**
А. Темлівець	**1988**
Р. Смотулка	**1989**
В. Чалапенко	**1990**
М. Купранич	**1991**
І. Пекарук	**1991**
Й. Сачик	**1993**
С. Телепчук	**1993**
М. Піскуровський	**1994**
Л. Максим	**1994**
В. Беднарський	**1996**
М. Рудик	**1977**
Д. Сікорський	**1997**

(Закінчення із стор. 1-ої)

МУЗЕЇ

ГУМОР І САТИРА

З ІСТОРІЇ 2-ої СВІТОВОЇ ВІЙНИ

СПОМИНИ

УКРАЇНЦІ ПОЗА МЕЖАМИ БАТЬКІВЩИНИ

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

З ДІЯЛЬНОСТИ ВЕТЕРАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ОЇ УД УНА

АВСТРАЛІЯ

КАНАДА

США

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ:

Ціна: $7.00